

SIRP

EESTI KULTUURILEHT

hind 6 krooni

reede, 13. märts 1998

number 10 (2715)

“12 tooli” Vanalinnastuudios

15. märtsil juhtub Vanalinnastuudios midagi haruldast. Jälle on laval vene nõukogude satiir, Ilfi ja Petrovi klassikaline “12 tooli”.

Uue instseneeringu tegi Priit Aimla kahasse lavastaja Eino Baskiniga. Endiseks on jäänud tegelased ja põhisüžee, tooli sisse peidetud varanduse jaht. Tegevus on toodud aga meie aega ning teiseks vaatuks jõuavad seiklejad otsaga

Eestisse. Kõigepealt Narva, siis Sagadisse, siis minnakse veel kaugemale. Kujundaja Jaak Vaus, muusika on loonud (muusikali mahus) Olav Ehala. Kaasa teeb kogu Vanalinnastuudio trupp. Ostap Benderit mängib külalisena Estoniast Tõnu Kilgas, tema kompanjoni Kiisu Vorobjaninovi Egon Nuter.

Täna lehes

Tammerk ja Mutt avaliku elu tegelastest. Lk. 2 / Herkel: poliitika puhtus. Lk. 3 / Unt liigse transparentsuse vastu. Lk. 7 / Graafikatriennaal tulekul. Lk. 8 – 9 / Ühendav naeruvõimalus sarjas

Sirp eri. Tampere Siberi kaudu Hollywoodi. Lk. 11 – 14 / “Juhid ja jumalad”. Lk. 10 / Kangelased tiigri- või lambanahas. Lk. 16 – 17 / Siimisker – Gailiti kiri ja tekstikriitika. Lk. 18.

TALLINNA ÜLIKOOL
Akadeemiline
Raamatukogu

Elu avalikkuse silme all

Suurärimees naaseb USAst maailma kõige võimsamate firmade klubi koosolekult ning avaldab imestust, miks ajakirjandus temast artiklit kirjutada soovib. "No mis avaliku elu tegelane mina olen?" teeb mees suured silmad.

Lugu on pärit Eesti tõsielust. Artikkel siiski ilmus, koos ülaltoodud tsitaadiga.

Kes üldse on avaliku elu tegelane? Eelmise aasta lõpus vastu võetud Eesti ajakirjanduseetika koodeksis sisaldub järgmine punkt: "Poliitilist ja majanduslikku võimu ning avalikkusele olulist informatsiooni valdavaid inimesi käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena, kelle tegevuse üle on ajakirjanduse tavalisest suurem tähelepanu ja kriitika õigustatud. Samuti käsitleb ajakirjandus avaliku elu tegelastena neid, kes teenivad elatist enda isiku või loomingu eksponeerimisega."

Eestis on ilmunud päris palju raamatuid, kuidas uuenevates oludes toime tulla. Kuidas ennast tööturul müüa, kuidas börsil raha teha, kuidas end frakivastuvõtul riietada.

Kuid pole raamatut avaliku elu tegelase kohta. Kes ta on (kus saab lugeda vastavat nimekirja?), kuidas peab ta käituma, mis on ta õigused ja kohustused? Siin saab aidata ajakirjandus. Nii nagu kümme aastat tagasi oli Eesti üks suur avatud ülikool, kus kõrgkooli õppejõud ja ehitustöölised istusid kõrvuti trammis ja õppisid Edasist, mida tähendab riigi isemajandamine.

Paljuskki tuleb lugeda ridade vahelt. Ei ilmu vastavat ABCd, ei piisa ka, kui interneti otsingumootoris toksida sõnapaar "avaliku elu tegelane". Esitatavad nõudmised tulevad välja siis, kui vaadata, mida taotlevad ajalehed oma uudislugude ja juhtkirjadega: nurka kusunud parlamendiliige astugu tagasi, enesepremeerimisega vahele jäänud minister ärgu saagu uut kõrgemat ametikohta, ebaeetilise afääriga vahele jäänud valitsusjuht pangu amet maha.

Ei saa nõus olla Andres Herkeli kõrvalleheküljel oleva väitega, et ühiskonna jaotamine avaliku elu tegelasteks ja lihtrahvaks toob kaasa ühiskonna enamuse kõrvalejätmise ja topeltstandardite sissetoomise. Tõsi, ühtele seatakse lattu kõrgemale kui teistele. Kuid näiteks riigi valitsejatel on ka sedavõrd suuremad õigused riigi varaga ümberkäimisel kui tavakodanikul.

Avaliku elu tegelastel on ka tunduvalt suurem võimalus ajakirjandusele juurdepääsuks. Kui vaja, kutsutakse reporterid üles võtma ka tavaliselt üliprivaatseid momente. Filminäitleja Elizabeth Taylor poseeris fotograafidele ajukirurgia-järgselt põetud peaga; riigikogu esimees Toomas Savi kutsus kaamerad kohale oma põlveoperatsiooniks. Seepärast ei maksaks avaliku elu tegelastel imestada, kui kaameramehed on ukse taga ka siis, kui neid ei oodata.

Avaliku elu tegelaste terasem luubi all hoidmine kujutab endast kompensatsioonimehhanismi, mis taastab tasakaalu nende ja tavakodaniku vahel. Nii ajakirjanduseetika kui Eesti ajakirjanduspraktika säästavad tavakodanikku pressi kõrgendatud huvist.

Avaliku elu tegelaseks võidakse saada järsku, kuid seda staatust ei pruugi jaguda lõputult. Komeedina poliitikataevasse tõusnud mees kaotab ühel kenal päeval ministrikoha. Sellisel valusal moel sai poliitik teada, et tõepoolest on valitsuse liikmel kohustus oma sõnavallikut enam doseerida kui tavakodanikul. Värske eksministrina võib ta selles iga päev veenduda. Endiselt on ta avaliku elu tegelane, kuid vaid piiratud ulatuses. Tema kalambuursed hinnangud Eesti poliitikaoludele ei ole enam kuum kaup: tema ukse taga ei rüsele enam igapäevased reporterite parved, et saada kiirkommentaari. Tema artiklid ilmuvad, kuid nende mõjus on langenud klass allapoole. See langus pole aga üldse seotud kirjutamistasemega.

Herkeli vastuseis "topeltstandarditele", nagu ta neid nimetab, viib väärvõrdsustamisele, mille tagajärjel ei ole avalikkusel kunagi võimalik saavutada kontrolli mõnede avaliku elu tegelaste hämarate sehkendamiste üle. Võimulolijal pole midagi, mis hoiaks teda eemal kiusatusest avaliku rahaga oma isiklikku heaolu parandada. Võimulolija teab, et topeltstandardeid pole ning ükski ajakirjanik ei hakka tema suvilaehituse rahastamist uurima, sest Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on kõik võrdselt kaitstud nende eraellu tungimise eest!

Ajakirjanduse kõrgendatud huvi keelamine tooks kaasa veelgi enam seda, mida meil juba niigi küll on: korruptsiooni ja riigivargust. Sellise eksitava võrdsustamise teooria väljapakumine vaid ähmastab meie algajate avaliku elu tegelaste normaalsete instinktide väljakujunemist.

TARMU TAMMERK

Intriig kui armuöö

Mind on alati pannud muigama kategoorilised otsustused ja täismahulised väited (alati – ei iialgi, kõik – mitte ükski, kõikjal – mitte kusagil). Maailm pole ühetaoline, seepärast on mõnel elualal loogiliselt võttes niikuinii raskem eetiliseks jääda kui teisel. Mida enam inimsuhteid on kaasatud, seda keerulisem. Kõrbeerakul või kellassepal on see kerge. Seepärast poleks õige kalduda teise äärmusse ja väita, et poliitika on loomuldasa väga puhas asi. Ei ole. Aga seda suuremat imetlust ja lugupidamist meis äratav, kui keegi on poliitikuna pikalt tegutsedes suutnud suhteliseltki ausaks jääda.

Miks vaielda vastu sellele, et poliitikas on sagedasti tarvis teha kompromisse? Ainult miks nimetada seda räpasuseks? Ausus avaldub eri elukutsete puhul erinevalt. Ühe osa isiklike põhimõtete ohvrikstoomist peaks näiteks hingedarjase puhul hindama hoopis teisiti kui poliitiku juures, kes üritab moodustada töövõimelist valitsust. Ja mõlema ausus on jälle teist liiki kui näiteks kasapidajal.

Dilemma "poliitika või eetilisus" on ebatäpne. Eemale jääda ja aus olla on kerge. Ainult et ausus ja süütus pole elukutsed.

On kinnastatud kätega ülivaatlejaid, kes tahavad jääda süütaks, moraliseerides jumala positsioonilt. Muidugi on vaatepunktide paljus vajalik. On loomulik, et aeg-ajalt nähtaks Eesti poliitikat globaalses kontekstis. Muidu me unustame, et peale Eesti riigi on veel sadu, kes kõik taotlevad põhimõtteliselt samu eesmärke mis meiega, ning et konsensus ja koostöö on ainus *modus vivendi*. Sellelt vaatepunktilt on Eesti täpes, planeedi palet ta tõepoolest ei määra. Aga seda aspekti ei tohi mingil juhul absolutiseerida. Igal rahval on õigus ka oma vaatepunktile, mille keskmes ta ise seisab. Me ei pea maailma nägema ainult teiste, so. vihmametsade indiaanlaste ja islami-usuliste, hiinlaste ja iirlaste jne. hüve seisukohalt. Me ei pea tooma oma huvisid tingimatult ohvriks ka tuumariikide võimalike nägeluste ärahoidmiseks.

Kordan oma vana teesi: tunnete liiasus ja puudumine on ühtviisi hälbep. Niihästi vanemlik kui kodupaiga armastus kuuluvad põhimõtteliselt normaalse inimese hingeelu. Ahviarmastus oma järglaste vastu ja elamine üksnes neile on atavism. Aga siiras huvipuudus oma laste vastu on võõrandumine. Pime nationalism ja ksenofoobia on nõme, aga maailma ees oma rahvusele ainult tuhka pähe raputada ja näägutada, kui palju me teistele halba teeme, näitab samuti väärdunud hingeelu. Mingu säärane inimene sinna, kus rahvas parem või kus keelt ja kodumaad üldse miskiks enam ei peeta. Sääraseid internatsionaalseid kvartaleid on suurlinnades piisavalt ja seal elamist ei pane keegi pahaks.

Vaatame asja subjekti seisukohalt. Iga pott leiab oma kaane, ütlev rahvasuu. Ühiskonnas läheb tarvis väga paljusid erinevaid elukutseid, mille vajalikkuses keegi ei kahtle. Erinevatele inimestele on väga erinevad ametid ühes või teises suhtes vastuvõetamatud. Ma ei tõmba mingeid parallele, aga kui palju on neid, kes tahaksid töötada surnukuuris? Või kes suudaks mõnes laboratooriumis pidevalt analüüsi kontrollida? Aga kas kusagil maailmas on need kohad täitmata? Inimestel on väga erinevad sisemised "laved" ja ihad.

Poliitikaga tegelda tahja soovid on kahtlemata erilised. Inimühiskond põhineb kokkuleppel, et osa oma ihadest tuakse ohvriks, tagamaks üldist turvalisust. See kehtib nii isikute kui riikide tasandil. Poliitik on selles mõttes inimene ruudus, sest tema ohverdab ka nn. lubatud ihadest ja soovidest veel tubli portsu. Miks? Kui tegemist pole poeediga, kes tõttab päästma isamaad tolle kriisihetkel, siis peavad vastusaadavad väärtused iseäranis suurel määral rahuldust pakkuma. Nii ongi. Tõeliste võimuvõimude kogemise nimel on poliitik valmis ohverdama tuhandeid väikesi elumõnuseid.

Meie avalik elu on veel tsutike maavillane ja asiaatlikki. Seepärast peavad need, kes pürgivad poliitikasse, endale teatavad tõed pähe raiuma. Tuleb valida. **Kõike ei saa!** Vähemasti mitte avatud ühiskonnas (kui, siis vahest ainult papa Doc või mõni Aafrika riigipea võis seda). Ei saa olla rahvaesindaja ning samaaegselt ohjeldamatu sugutungiga mängur. Ei saa üheaegselt tunda naudingut teiste pealtkuulamisest või nende asjades sorimisest ning pürgida presidendiks. Kes tunneb kogumiskirge või kelle veri vemmeldab, ärgu tulgu poliitikasse. Kui kellegi adrenaliin läheb üles, kui saab kaardimängu teist tüssata, hoidku eemale. Keegi ei pane seda pahaks, ka nii võib olla täisväärtuslik ühiskonnaliige. Kui aga poliitikast mingi hinna eest ei raatsita loobuda, siis on ju mitmeid võimalusi seda ka "lava taga" harrastada, olla nõustaja, vaatlaja, analüütik.

Ainult see, kes saab suurima rahulduse kõige oma naha ja karvadega poliitikas osalemisest, kellele see kõik muu üles kaalub, võib tolle ala endale valida. Sest ta peab paljust loobuma. Siis ta ei peta iseenest ega keera ka kätt oma tulevastele parteikaaslastele. Mida rutem inimene oma kutsumusest teadlikuks saab, seda parem, sest seda vähem on ajakirjanikel ja tema vaenlastel tulevikus võimalik tema minevikus kaevata.

Minu mõtisklused said tõuke, vaadates mõni aeg tagasi televisioonist filmi Edward Kaheksandast ja mrs. Simpsonist. Kuningas püüdis oma rolle lahus hoida. Teda juhtisid valgustuslikud arusaamad, et inimene on mõistuslik, eelarvamuste vaba jne. Et alamaid peaksid olema seda õnnelikumad, mida õnnelikum nende kuningas või president on ka eraelus.

Kuninga nõuandjad tundsid rahvast paremini. Massid tahavad ideaali. Nad ei taha, et valitseja oleks samasugune nagu nad ise. See ideaal tuleb neile luua.

Isiklikult arvan, et nõudlikkus kõrgete meeste eraelu puhtuse suhtes on teataval määral tingitud lihtsast kadedusest. "Mis minule lubatud, pole saksale mitte," mõtleb pisukese rahuldusega igamees. "Tal niigi elu hea, tundku, et mõnes suhtes pole võim magus ühti. Neid teisi riigimehi võib ta seal tuuseldada, aga kui õhtul koju saab, siis ...hõh-hõh-hõh!"

Põhjendused nagu "petab naist, petab ka riiki" on lora.

Minu jutust võib jääda mulje, nagu tahaksin praegu end oma suhtelisusejutuga ise asjast kõrgemale asetada. See pole nii. Muude tingimuste võrdne olles eelistan igal juhul, et valijatele antud lubadustest võimalikult kinni peetaks ja et riigitegelase eraelu võiks noorte kasvatamisel eeskujuna kasutada. Ja mulle on igal juhul sümpaatsem ajakirjanik, kes on džentelmen ka väljaspool oma kirjatükke ning näeb oma silmas vähemasti pindugi.

Aga üksnes aususe ja moraalliga ei ole midagi peale hakata ning tegijal juhtub rohkem kui käed rüpes istujal. Ning sõna "ajakirjanik" teine pool viitab siiski ka kunstile, kus eetika ja esteetika vahekord on teadupärast hoopis isevärki.

Eetilise ja aususe sfäär ning selle läbi- paistvus laiub inimeste ümber kontsentriiliste ringidena. Sellel, mida riigipea teeb WC-s potil, pole tähtsust ka kõige avatumas ühiskonnas. Küll aga sellel, mida ta teeb seal viis meelit eemal magamistoas. Ajakirjaniku puhul pole ka sellel tähtsust. Aga kui me neid ringe mööda laiemale läheme, siis jõuame kahtlemata alale, kus mõlemalt nõutakse ühte viisi.

MIHKEL MUTT

Samal teemal vt. ka Mati Undi "Liigse transpertsuse vastu" lk.7.

Neitsilikkuse sündroom

Neitsilikkuse sündroom on hoiakult eskapistlik – see tähendab loobumist, kõrvalehülmist ning veendumust, et need nõudmised, mida inimene on kõhklematult valmis esitama teistele, ei käi tema enese kohta. Süütaneitsid – kellena end tihti esitlevad täismehedki – asetavad end väljapoole ühiskonda või kõrgemale sellest. Nii pole nende “kõrged põhimõtted”, mille taha tegelikkuses varjub kas intellektuaalne segadus või veel halvemal juhul argus, justkui mitte igapäevaelus teostamiseks, vaid kuuluvad mingisse teise maailma. Siinses maailmas näib kehtivat lipukiri: õndsaks saada, see tähendab surragi neitsina.

Üheks kõige selgemaks näiteks, kus neitsilikkuse sündroom end avaldab, on poliitika ja eetika vahekord. Süütaneitsite jaoks on need kaks antipoodid. Ja see on üks neid sügavalt eelarvamustesse põimitud teemasid, mille puhul ratsionaalsed argumendid kipuvad käest pudenema. Pealegi on arusaamal poliitikast kui räpaseast asjast väga selged toitaallikad. Ühelt poolt toidavad säärast arusaama halvad poliitikud, kelle motiivides pole veenvust; teiselt poolt aga mängib rolli poliitikat jälgivate inimeste asjassesüvenematus ning psühholoogiline kaitse, millega end toimuvalt isoleeritakse. Lehmakauplemise kõige nähtavam tagajärg on see, millest kunagi kirjutas Tammsaare: hakatakse uskuma, et poliitikaga tegelevad kõige ülekohtusamad, ahnemad ja omakasupüüdlikumad inimesed (artiklis “Demokraatia ja voorused”, 1934).

Seda poliitika nõrka kohta on võimalik alatult ära kasutada, heites halba varju poliitika ja poliitikute peale üldse. Kui Tammsaare ajal ähvardasid vastset demokraatiat autokraatsed meeleolud, siis nüüdne oht neitsilikkuse näol on hoopis pehmem ja hambutum. Ometi sisaldab ta endas loidust, mõtlematust ning puhuti lausa sihilikku pahatahtlikkust, millele tuleb vastu hakata.

Eesti taasiseseisvumise koidikul, kui seisime silmitsi samade probleemidega, osutas poliitika ja eetika eritasandilisusele Mart Nutt. Ta kirjutas: “Poliitika on teooria rakendamiskunst, realiseerimine, eetika aga tõekspidamise ja käitumisnormide süsteem ja üldistus. Kuivõrd eetika on seotud võimu ja ühiskonna juhtimisega, on ka eetiliste põhimõtete rakendamine poliitika. Poliitika on ainult vahend, eetika aga põhimõte. Seega võib poliitika olla eetilise või ebaeetilise, kuid tema eetilise ei tulene poliitika kategooriast” (artiklis “Poliitika võimalused”, Looming 1989, nr. 6).

Käibiv eksiarvamus, et poliitika ja eetika teineteist igal juhul välistavad, on lähemal uurimisel sedavõrd nihilistlik, et sellega leppimine tähendab tegelikult nii poliitika kui eetika toimevõimaluste eitamist. Siit edasi arutledes tekib poliitikal kõige rohkem eeldusi end diskrediteerida just siis, kui seda hakkavad teostama inimesed, kellel kas puuduvad põhimõtted sootuks või kes ei suuda neis järjekindlalt orienteeruda. Selliste inimeste sattumine poliitikasse on kindlapeale kraadi võrra halvem kui eskapistlik osavõtmatus. Kuid seda osavõtmatus ei saa neitsilikkusega õilistada, sest enamasti tähendab see vaid lihtlabast seisukohapuudust, mille varjamiseks vajatakse ettekäändet.

Pole piinavam tunnet kui seisukohapuudus küsimuses, mis on tähtis ning mille kohta tuleb langeda otsus. Säärast seisukohapuudust võib vabandada harimatuse või tegemata jäänud kodutööga, kuid mitte kunagi sellega, et keegi on otsustanud jääda surmani neitsiks. Kodutöö on võimalik järgi teha, vigu saab parandada ning kaalukad veendumused kujunevad aastatepikkuse eneseharimise ja mõtete korrastamise kaudu. Eskapist seevastu ei edene ega mädane – tema seisukohapuudus on tegelikult märksa traagilisem, ehkki ta seda ilmselt ise ei taipagi, pidades end läbini eetiliseks inimeseks.

Üks eskapismi ja sotsiaalse neitsilikkuse põhjusi on poliitikafääri väga kitsas piiritlemine selle kõige kõrgemate tasanditega; mõnikord ka lihtsalt kõige nähtavamate avaldusvormidega, mis on puretud skandaalidest – nähakse seega jäämäe veepealset osa. Ei mõisteta, et igapäevast tuleb meil kõigil tegemist teha kasvõi elukondliku kommunaalpoliitikaga, kõnelemata sellest, et ka nii kitsas koosluses, kui seda on perekond, tehakse sisult poliitilisi otsuseid: kuidas teenida ja kulu- tada või kellega suhelda või millisesse kooli laps panna.

Niisama eksitav on ka avalikkuse ja avaliku elu sfääri kitsendamine.

Ühiskonna meelevaldne jagamine üksteisest eraldatud kastidesse, näiteks VIPid, avaliku elu tegelased ja nn. lihtrahvas tähendab automaatselt ühiskonna enamusse kõrvalejätmist, tema pea sunniviisilist eskapistlikku määratlemist. Tagajärjed on kirjeldatavad õpitud abitusena ja ühiskondliku dialoogi puudumisena.

Siiski pole eskapism ja neitsilikkuse sündroom, nagu ma neid kirjeldada püüan, teineteisega kattuvad mõis-

ted. Neitsilikkuse sündroomis kombineerub eskapism epateerimisega – viimane hoiak võib hakata isegi esimest varjutama. Epateeritakse näiteks apoliitilisusega või kõneldakse väga kriitiliselt ideede kriisist, ise ainsatki ideed välja pakkumata. Nõnda ei pea ma neitsilikkuse sündroomi puhul silmas mitte niivõrd anonüümseid pettunud valijaid, vaid inimesi, kes on endale nime teinud juba piisavalt eduka enesemüümisega – olgu siis kultuuris, akadeemilises sfääris, ajakirjanduses või kus tahes.

“Kes kivi tõstab, peab ise olema puhas.” See põhimõte on universaalne ning võib lõpuks pöörduda ka nende ridade autori vastu. Siin kummitab kaks äärmust, mis mõlemad kannavad endas ohtu libastuda neitsilikkuse sündroomile. Esimene on mitte kunagi kivi tõsta ega avada suud kriitikaks ning teine on teha seda aina, uskudes, et “mina olen see õige ja eksimatu – vaid mina võin”. Ei, mitte keegi ei saa mõista kohut ja võtta seisukohta teadmises, et tema ise jääb väljapoole arvustamist.

Ilmselt pidas Kristus kivitõstmisest kõneldes silmas midagi veel põhilisemat kui surmanuhtlust või toda konkreetset abielurikkujat naist, kelle kohta piiblis öeldu käis. See on nüüd üsna vaba tõlgenduslik arendus, kuid paistab olevat nõnda, et ta ei pidanud silmas ka kumbagi kirjeldatud äärmust, vaid mingit niisugust imperatiivi, mille järgi see, kes mõistab kohut teiste üle ning annab toimuva hinnanguid, peab seda kriitiliselt vaatama iseendasse.

Tõsi, tavatsetakse ju öelda, et on vahe avaliku elu tegelase ja tavalise inimese vahel. Tavainimene võib võtta kivi ja visata, avalikku ellu astunu riskib olla märklauaks. Temalt nõutakse rohkem ning on kosta koguni väiteid, nagu oleksid igasugused eraelu kaitset sätestavad nõuded privileeg ühiskonna eliidile, kellel niigi on privileege küllalt. Kui nii, siis saab eliidi privileegina vaadelda ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artiklit 8, mille esimene lõige kinnitab, et “igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnavalgu ja kodu ning korrespondentsi saladust”. See üldisõnaline säte on siiski üpris jõuetu reaalse kaitse tagamiseks. Uusi ja peaaegu reguleerimatuid aspekte toob esile kaasaegne infotehnoloogia: näiteks laimuar- tikkel, mis aruka toimetaja käes kiiresti prügikasti rändab, võib arvutivõrgus vägagi edukalt levida, ilma et keegi saaks kätt vahele panna.

Muuseas, tuleb selgesti aru anda, et eraelu puutumatus rangema sätestamise vastu suunatud väited on eeskätt Rupert Murdoch tüüpi ajakirjandusmagnaatide suus ning toimivad nende kirjastatavate kõmuvaljaan- nete huvides. Teisalt aga peab iga avaliku elu tegelane taipama, millega ta ühiskonna tähelepanu keskpunkti tikkudes riskib; kuulsuse ja edevuse eest tuleb maksta valmisolekuga oma must pesu laiali laotada. Siit edasi mõeldes jõuame ülimalt komplitseeritud küsimusteni, millega seoses heastuvad printsess ja paparazzo.

Tuleb nõustuda väitega, et mida tuntum on inimene, seda suurema tähelepanu all on ja peabki olema iga ta

samm. Kuid sellest tõdemusest pole korrektne tuletada moraali topeltstandardit. Me teeme kõige jämedama vea ning kaotame väärikuse, kui hakkame topeltstan- dardi olemasolu võtma enesestmõistetavusena. Nimelt kui Jupiter ja Härge on sama ühiskonna üheõiguslikud liikmed, siis ei saa Jupiterile lubada enam kui Härjale ega ka mitte vastupidi. Ja seesama kehtib süütaneitsite kohta, kes endale hinnaalandust küsivad.

Toon ühe näite. Mõne aja eest toimus seminar, mis oli pühendatud Eesti ajakirjanduseetika koodeksi vastuvõt- misele. Harri Tiido – ajakirjanik *par excellence* – pidas ettekande, arvates muu hulgas, et tema saadaks kasvõi terve toimetuse soojale maale puhkama, kui mõni äriet- tevõte seda pakub ja sõidu kinni maksab. Ainus tingimus olevat see, et hilisemas töös ei tohi sellele ettevõttele erandeid teha, teda kriitikast säästa. Küsisin, kas sama käib ka poliitikute kohta – et saadame kasvõi pool erakonda äriameeste kulul soojale maale. Kui poliitikud kinnitavad, et nad oma südames ausaks jäävad, oleks nagu kõik korras? Tiido vastas: ei, poliitikutele ei saa seda lubada, sest nemad on avaliku elu tegelased.

Esimene viga ongi antud näite puhul avaliku elu tege- lase mõiste piiritlemisel. Ei saa nii kitsalt piiritleda, kohe kuidagi ei saa. Ajakirjanik on samuti avaliku elu tegelane, tema töö on avalikkusele suunatud ning mõjukas ajakirjanik on tihtigi märksa tuntum kui mõni hall riigikogu liige. Teine viga on taas topeltstandardi sissetoomine – siin kumab alasti usk, et neitsitele on lubatud rohkem. Niisuguseid arutlusi neitsilikkuse positsioonilt kohtame alatasa. Näiteks: “poliitika on ebaeetiline, mina olen poliitikast kaugel, järelikult olen eetiline”. Või siis: kõik ideoloogiad on valed ning kõik ideaalid naiivsed, järelikult on parem olla neist prii, olla seisukohatu, ümmargune null, kui tehakse otsuseid, ning seda karmim hukkamõistja, kui otsused on ellu viidud.

Niisiis poliitika eetilisus või ebaeetilisus ei saa tulene- da poliitika kui sellise kategooriast. Poliitika võib teatud juhtudel tõepoolest olla “räpane mäng”, aga kui nii juh- tub, siis tuleb ka täpselt kätte näidata räpasuse koht ja juur, mitte niisama süütaneitsilikke üldistusi teha. Poliitika ei saa olla *a priori* räpasmis mis tahes muust tegevusalast. Räpamus on üks asi ja poliitika on hoopis teine asi ning nende valimatu kokkukeevitamine pole midagi muud kui lihtsalt üks üsna levinud mõtlemisvi- ga.

Samamoodi ei ole inimese isiklikud moraalsed impe- ratiivid otseseoses sellega, milline on ta positsioon. Positsioonist tulenev vastutus on mingis mõttes isiku- seväline ning positsioon määrab siin pigem selle, kui nähtav on vastavate nõuete rikkumine või kui valusaid tagajärgi see endaga kaasa toob. Seevastu positsioon ise ei ole isiksuslike moraalsed imperatiivide allikas – need peavad olema olemas enne positsioonile astumist. Seda võib nentida lausa kahjutundega, sest nähes üha tekkimas lahenduseta jäävaid skandaale kõrgete võimukandjatega, ootaksime võimu teostajatelt hea meelega hoopis paremat kvaliteeti.

Ainus, mis kehtib, on tava – seega sotsiaalne, mitte isiksuslik imperatiiv. Kummati on avatud ühiskonna imperatiiv säärane, et avaliku elu tegelasel ja eriti poliit- tikul ei tule vastutada mitte ainult käegakatsutavalt isik- like eksimuste eest, vaid ka olukordade eest, mis hei- davad halba varju tema tegevusvaldkonnale ning ühiskonnale või riigivõimule tervikuna. Kitsamalt piirit- ledes tähendab see poliitilist vastutust – midagi, mille mõistmise ja mõtestamisega on Eesti ühiskond olnud siiani tõsisest raskustest.

Meil on kujunemas teistsugune tava: mitte järele anda, mitte teha olukordadest järeldusi ning mitte mingil juhul saavutatud positsioonidelt tagasi astuda. See aga tähendab pidevaid hoope poliitika kui tege- vusala mainele ning lõppkokkuvõttes ka oma riigi ja kodanikulojaalsuse mainele. Eneseõigustust leiavad siit nii eskapistid kui ka üha uued libastuvad poliitikud – põhimõttelageduse pealekasv toimub mõlemalt poolt, muutudes pikaldase katkuna ühiskonna toimemeh- hanisme õgivaks epideemiaks.

Neitsilikkuse sündroom apelleerib osavõtmatusse ehk sellele, et põhisüü on mujal – krabajate ja saamahimuliste leiris. Ja see on ka tõsi. Nii tekibki küsimus, kas saab osavõtmatusel puhul kõnelda otsesest süüst? See on mõnevõrra kaheldav ehk täpsemini, siin peab iga konkreetse kaasuse puhul jääma võimalus vaielda konkreetset vaidlust. Ent üks on ometi selge: kui ei saa kõnelda süüst, siis ei saa kõnel- da ka süütusest ega õilistada igavest neitsilikkust. Ühiskonna mõtleval eliit ei või jääda osavõtmatu ja üle- oleva neitsilikkuse tasandile.

Kultuuristipendiumid 1998

Lähtudes Vabariigi Valitsuse 26. nov. 1996. a. määrusest nr. 302 ja esitatud taotlustest määras kultuuriminister 1998. aasta kultuuristipendiumid 24 000 krooni.

Ave Alavainu – Hiiumaa laste ja noorte vaba aja keskuse Ave Vita kultuuriprogrammide toetamiseks.

Margus Alver – õpingute jätkamine Université de Paris – Sorbonne'is.

Boriss Baljasnõi – kakskeelsete eesti-vene lasteluule kogumike koostamine ja tõlkimine.

Raimo Kangro – VIII ja IX kl. muusikaõpikute kirjutamine.

Jüri Kermik – uurimisprojekt vineermööbli tehnoloogia ajaloost Londoni Kuninglikus Kunstikolledžis.

Kersti Kuldna – õpingute jätkamine ajaloo magistriõppes New Yorgi The Bard Graduate Center'is.

Anu Lamp – kirjanduse tõlkimine lavakunsti erialade üliõpilaste töödeks ja tõlkeseminari-deks.

Ervin Laanvee – magistriõpingute lõpetamine Tartu ülikoolis folkloori varamu sidumisest emakeele, ajaloo ja kehalise kasvatuses tunde-ga.

Ene Mihkelson – allikapublikatsiooni "Eesti Kirjanike Liit dokumentides ja tekstides" koostamine.

Mare Põldmäe – raamatu "Aarne Viisimaa" ja monograafia "Teo Maiste" koostamine.

Anna Romanjuk – õpingute toetamine Moskva M. Gorki nimelises Kirjandusinstituudis.

Rein Ruutsoo – projekti "Eesti kultuur XX sajandil" jätkamine.

Maido Saar – uute lastetantsude loomine.

Kärt Summatavet – doktorantuuriõpingute toetamine Helsingi Tarbekunsti Ülikoolis.

Kultuuristipendiumeid võib välja anda kuni 20. Avalduste vastuvõtmine jätkub. Avaldus esitatakse kultuuriministri nimele kultuuri-ministeeriumisse (Suur-Karja 23).

Alfred Kordelini Sihtasutuse

Eesti fondi abirahad 1998

Neljandat aastat järjest annab Soomes tegutseva Alfred Kordelini Sihtasutuse juurde moodustatud Eesti fond välja stipendiume eesti keele ja teiste soome-ugri keelte uurijate ning soome kirjanduse eesti keelde tõlkijate toetuseks.

28. veebruaril Helsingis toimunud koosolekul otsustas fondi komisjon, koosseisus prof. Seppo Suhonen (esimees), sihtasutuse tegevjuht Esko Koivu-salo (mõlemad Soomest), eesti murdeuurija Anu Haak, tõlkija Tiitu Kokla ning allakirjutanu jaotada kasutada olnud raha järgmiselt:

Arne Merilai – lingvistilise pragmaatika uurimine, 8000 marka;

Vilja Oja – mõistelise murdesõnavara arvuti andmebaas, 6000 marka;

Renate Pajusalu – doktoriväitekirja lõpuleviimine, 3000 marka;

Helgi Vihma – semantikaalne seminar Oulus, 1500 marka;

Tiina Halling – doktoriväitekirja lõpuleviimine, 4000 marka;

Triinu Ojamaa – doktoriväitekirja uurimistöo toetus, 1500 marka.

Soome kirjanduse eesti keelde tõlkimiseks kahjuks taotlusi väljakuulutatud tähtjaks ei laekunud.

Eesti keele ja kultuuri päeva, Kristjan Jaak Petersoni sünnipäeva tähistamiseks teeb A. Kordelini Sihtasutuse Eesti fond iga-aastase konkursi tulemused teatavaks 14. märtsiks.

Madis Norvik,

A. Kordelini Sihtasutuse Eesti fondi esindaja

KIRJANDUSLIKUD KOLMAPÄEVAD

Tähtsate kirjanike elu ja teoseid tutvustav

18. märtsil 1998 kell 18.00

Vestlusruumis

MATI UNT

ja

MIHKEL MUTT

Telesaatelvestus

Piletite tellimine ja info

telefonil 6444 583

Piletid 25.- õpilastele ja pensionäridele 10.- JÄRGNESED KIRJANDUSLIKUD KOLMAPÄEVAD: 25. märtsil - Sina, Tuglas.

Eesti Kultuurkapital
Avaldatud Eesti Fond
Rahvusvahelise Kirjandusliku
Tähtsate Kirjanike Liit
Sõnumiliit

Kolleeg
või
konkurent
?

Eesti Kirjanike Liit
75

Juubilar ning tema kauased sõbrad elus ja muusikas – äsja Elleri preemiaga pärjatud abikaasa Heljo Sepp ja Erich Kõlar.

Ojakäär "Meeletu maailm"

Kolmapäeval esitles Eesti Raadio restoranis Gloria uut CDd ja kassetti "Meeletu maailm" Valtter Ojakääru leviloomingust.

Ojakääru laulud – plaadi nimilugu, "Tihemetsa Tiina", "Kolm ametimeest", "Oma laulu ei leia ma üles", "See pole see" jpt. – on igihaljad küll. Siiski kogunes Gloriasse meeleetu hulk igas eas ja positsioonis muusikuid eeskätt sooviga õnnitleda säravat muusikameest tema 75. sünnipäeval. Nii ütles minister Jaak Allik, et on vaimustusega jälginud Ojakääru tegevust helilooja ja muusikapropagandistina ning on saanud sellest, tõepoolest titaanlikust tööst palju tarmeks. Ringhäälingunõukogu esimehele Paul-

Eerik Rummole on juubilar raadiosaated ERI kõrgeim standard – see muusika ja sinna juurde just õiges toonis kõneldud jutt loob talle tunde, et Eestis on kõik korras.

Juubilar ei varjanud oma rõõmu, et tema laulud ERI initsiatiivil plaadiks on saanud, ning imestas nooremate ja päris noortegi lauljate-pillimeeste kiirust ja erksat kaasa-

elamist mõtte teostamisel. Juubilar austajate ja õnnitlejate ringi kuulub ka Sirm egoistlikus lootuses, et kui maestro "Eesti levimuusika ajaloo" kaante vahele saab, naaseb ta taas meie hinnatuimate autorite sekka.

Vt. ka lk. 15.

Tuudur Vettik 100

Laupäevane suur koorikontsert Estonia kontserdisaalis tähistas hinnatud koorijuhi, helilooja ja pedagoogi Tuudur Vettiku saajad sünniaastapäeva.

Kontserdi sisustasid segakoor Kaleva Tiina Savisaare ja Uuno Taremaa juhatusel, Vanalinna segakoor Katrin Šeini käe all ning EKE meeskoor ja RAM Ants Üleoja dirigeerimisel. Kava töid vaheldust Vettiku soololaulud Helen Poolmalt Andres Paasi saatel. Et Vettik oli oma aja armastatumaid koorijuhte, kõlas selgi juubelikontserdil Saare, A. ja V. Kapi, Simmi ning Aava laule, mida ta koorijuhina eriti hindas. Soojalt vastuvõetud kontserdi menukamateks osutusid siiski Tuudur Vettiku enese laulud.

Nõmme muusikakooli sünnipäev

45aastane Nõmme muusikakool on praegu oma enam kui 400 õpilasega Eesti suurim. Seal on võimalik õppida peaaegu kõiki interpreteerivaid erialasid ning ka kompositsiooni ja klaveriimprovisatsiooni.

Koolis tegutsevad keelpilli- ja puhkpilliorkester ning 1996. a. noortekonkursil Hollandis III auhinna võitnud brassansambel. Perioodiliselt tegutseb koolis ka sümfooniaorkester. Estonia kontserdisaalis toimuv aastapäevakontserdil kantakse oma jõududega ette kaks instrumentaalkontserti, kus solistideks õpilased. Lisaks rohkele sooloesinejatele ilmestavad õhtut erinevad ansamblikoosseisud. Tähtpäevakontsert toimub 20. märtsil kl. 16, kl. 20 järgneb kohtumine õpetajate ja kooliga Nõmme muusikakoolis. Kõik viistlased on oodatud.

Võru järve muusika

Eilsel pressikonverentsil rahvusooperi Valges saalis tutvustasid Võru linna- ja maavalitsus plaani korraldada 22. augustil Tamula järvel taas klassikalise muusika kontsert, sedapuhku Tšaikovski loomingu.

Nagu mulla, juhatab tänavustki järve muusikat Eri Klas, ainult et sedapuhku mängib Hollandi Raadio sümfooniaorkester, kelle toob Eestisse Eesti Kontsert. Tšaikovski loomingu on kavas Esimene klaverikontsert (solist Lauri Väinmaa), avamäng "1812" tulevargi saatel ning muusika balletist "Luikede järve". Järve muusika 11 peasponsorit on ASA Kindlustus, Finnair, Eesti Televisioon, Eesti Päevaleht, Raadio 2, Radiolinja Eesti, Saku Õlletehas, Telinek, Vaho Rent, Wris ja Ühispank. Lepingud allkirjastati esitlusel. Osa pileteid järve muusikale on juba broneeri-

tud, 6. aprillil läheb Ühispanka kontorites müüki 5000 piletit hinnaga 100, 200 või 300 krooni.

Tamulal toimub kontsert ka 23. augustil – linna 214. sünnipäeva puhul on esinema palutud Ivo Linna, Tõnis Mägi ja Jaak Joala.

"Jazzkaar '98"

10. märtsil läksid Sõpruse kinos müüki 22. – 26. aprillini toimuva rahvusvahelise festivali "Jazzkaar '98" piletid, mille hind tõuseb aprillis 25 protsenti.

Festivali pealava on ikka Sakala, aga veerand-sajast kontserdist mõnigi jõuab ka Rotermanni soolalattu, Tallinna restoranidesse ja ööklubidesse (Merineitsi, Cafe Amigo, Sossi Klubi) ning ka Pärnusse ja Narva. Festivali mitmekülgselt kavast toob kunstiline juht Anne Erm esile neli projekti: Estonian Dream Big Bandi koosseisumise tippaksofonist Frank Fosteri ja vokalist Dennis Rowlandiga (USA), plaadifirma ECM lemmikud, trio Copland – Abercrombie – Wheeler (USA, Kanada), maailma parim bändomängija Bela Fleck & Flecktones (USA) ja The Courtney Pine Band (Suurbritannia).

Suur poolehoid Arvo Pär dile

1. veebruaril tuli Reykjavíkis Langholti kirikus ettekandele neli Arvo Pär di teost helilooja hilisemast loominguperioodist: "Frates", "Es sang vor langen Jahren", "Trisagion" ja "Te Deum". Esitajateks olid Reykjavíki Kammerorkester ja Hamrahli. Keskkooli segakoor, kes tähistas kontserdiga oma 30. aastapäeva. Juhatas noor, andekas ja omanäoline dirigent Andreas Peer Kähler Saksamaalt, kes on Pär di teostega hästi tut-

tav. Eesti helilooja teostest koosnev kontsert oli Reykjavíki muusikaelu tähtsündmus. Mitte iga päev ei jõua siia elavana laias kultuurimaailmas toimuv. Huvi Arvo Pär di loomingust vastu oli suur. Tuntusest hoolimata on tema teosed Islandil suhteliselt harva kõlanud. Kuna kõik soovijad õhtusele kontserdile ei mahtunud, korraldi kava südaöö paiku, ja ikka täissaalile. Kuulajana tajusin, kuidas suletud ja kriitiline islandi publik iseenda ja ümbruse juba esimeste taktide kõlades unustas. Pär di muusika jõudis rahvani ja tuli ehk ootamatult tuttav ette ka neile, kes helilooja loomingut varem ei tundnud. Asjata polnud dirigent Kähler loengus Arvo Pär di elust ja loomingust võrrelnud helilooja teoseid islandi saagadega, kus väljendusvahendid viidud miinimumini. Samuti leidis Kähler ühiseid jooni Arvo Pär di

ja ühe omanäolisema islandi helilooja Jón Leifsi loomingus. Tahtmatult meenub allakirjutajale ka Islandi loodus, kus vahel näib valitsevat ajatu olemine – rahu ja vaikus, mis võib muutuda sedavõrd intensiivseks, et tundlik kõrv hakkab tabama toone, ja helilooja teeb katse "õige ettevaatlikult tuua see muusika välja vaikusest ja tühjusest" (Arvo Pär di järgi). "Meeleolu Langholti kirikus oli ebatavaliselt ülev," kirjutab Silja Alsteinsdóttir oma arvustuses Islandi päevalehele DV. "Üks põhjusi oli kahtlemata see, et kohal viibis ka helilooja. Kui ta kontserdi lõpus lavale astus, võeti ta vastu soojusega, mida kohtab harva sellel külmal maal."

"Kuigi aasta on alles alanud, on selge, et Reykjavíki Kammerorkestri kontsert osutub selle aasta üheks meelde jäävaks," kirjutab Jón 'Asgeirsson Islandi hommikulehes Morgunblai.

Kõlama jäi mõte, et tegemist on muusikasündmusega, mille sarnast sooviks Islandile sagedamini, ja tuge sai veendumus, et kahel väikerahval on üksteisele öelda lõpmatult palju.

LEMME SAUKAS
Island

Hingetuisk Rakveres

6. märtsil esietendus Rakvere teatris Maxwell Andersoni "Hingetuisk".

Lavastaja Ain Prosa, kunstnik Kersti Varrak. Mängivad Ran Varres, Tiina Mälberg, Toomas Suuman, Peeter Jakobi, Eduard Salmistu, Üllar Saaremäe jt.

"Maxwell Andersoni 1930. aastatel kirjutatud näidendis paelub lavastajat ameerika dramaturgiale sageli omane nähtus – aegumatu aktuaalsus. Aastakümned, tõenäoliselt ka sajad, ei muuda selliseid tekste banaalseks ega naeruväärseks," tõdeb Ain Prosa. "Hingetuisku" võrdleb Prosa lausa Hamleti või Romeo ja Julia looga. Riitus on küll erinev, kuid moed tulevad ja lähevad, aga põhiküsimused – süü, süütuse, südametunnistuse, kõigi taoliste kategooriate pörkumine igapäevases õhkkonnas – jäävad. "Hingetuisk" on lugu noortest, kes oma armastuse sünnihetkel satuvad konfliktile maffia ja südametunnistusega.

PEEP PIHLAK

Timo K. Mukka Ugala laval

14. märtsil esietendub Ugala suurel laval skandaalse soome kirjaniku Timo K. Mukka romaani ainetel loodud lavalugu "Laul Sipirja lastest". Dramatiseerija ja lavastaja on Ingomar Vihmar, kunstnik Krista Tool, muusikaline kujundaja Margus Põldsepp.

Ehkki Mukka nimi pole tänu mitmetele tõlgetele eesti publikule võõras, on see esimene kord, mil tema looming leiab tee ka siinsele teatrilavale. Ingomar Vihmar ei eita, et omal moel sobib Mukka Sipirja lugu jätkama tema kui lavastaja poolt Tuglase ja Oksa novellidest välja kasvanud lavalugudega alustatud teed. Seda enam et need mehed on ka kirjandusloos mingil moel seotud – oli ju Tuglas see, kes aitas kirjanduslukkku Oksa, ja on ju Oksa ja Mukka kummaliseks peetud elulugu ja loomingut omavahel kõrvutada tavatsetud. Mis seal salata, samalaadne valu ja paratamatusetunne seob neid omavahel. Kindlasti on Mukka neid kirjanikke, kes on oma teostesse tavalisest rohkem pannud iseenast, omaenese mälu pilte, unenägusid ja kujutelm. Ka "Laul Sipirja lastest" on omal moel autobiograafiline teos ja loo peategelane samastatav kirjutajaga ning Sipirja tema enese kodukülaga.

Lavastuse peategelast kehastab külalisena Kaido Veemäe, teistes osades Leila Säälik, Anne Margiste, Anne Valge, Vilma Luik, Silvia Sarrap, Ülle Bernhardt, Margo Mitt, Andres Tabun, Rene Reinumägi, Martin Algus, Meelis Rämmeld ja Raini Kuk. K.

1. märtsil tähistati Aegviidus Anna Raudkatsi sünniaastapäeva tavapärase "Tuljaku" võistutantsimisega.

Žürii (Ü. Luht, R. Kippar, H. Aassalu) hindas parimaks paariks Kadri Tiisi ja Tiit Jõgisalu Kose-Uuemõisast. Kadri Tiis osutus ka parimaks naistantsijaks.

Eesti Rahva muuseumi Sõprade Seltsi üldkoosolek toimub 21. märtsil kell 11 ERMi näitusemajas (J. Kuperjanovi 9, Tartu). Päevakorras on Eesti Rahva Muuseumi hetkeks ja arengusuunad, seltsi juhatuse tegevuse aruanne ja juhatuse valimised. Palume kõigil liikmel osa võtta!

Kantileen Kristiina Kaasikult

Täna kell 16 avatakse Tallinna Kunstihoone galeriis Kristiina Kaasiku näitus "Kantileen".

ANKi liikmena 1960ndate lõpul eesti kunsti tulnud Kristiina Kaasik on viimased kümme aastat viljelnud abstraktset kunsti. Eesti kunstipublikul oli võimalus näha kunstniku viimast personaalnäitust 1993. aastal G-galeriis. 1996. aastal esines ta edukalt Stockholmis Benneteri galeriis.

Kunstihoone galeriis eksponeerib kunstnik uusi töid, millest vaid mõni üksik on Eestis varem üldnäitustel väljas olnud. Ka varasem agressiivne punasele rajatud koloriit on taandunud heledamate rõõmsate värvide ees. "Kantileenis" jätkab Kristiina Kaasik maalipindade ja värvide sisemise rütmi avastamist. Tema kunsti võiks võrrelda muusikaga, kus agressiivsemad helid vahelduvad tagasihoidlikumatega. Kunstnik ise on kõnelnud oma maalidest seotuna algstruktuuride ja -rütmidega ning leidnud lähedust Tagore sõnadega: "See on rütm, mis toob ähmasusest üles kujundeid ja teeb käegakatsutavaks selle, mis on tabamatu. See on *maaja*, see on kunst loomises ja kunst kirjanduses – rütmimaagia". Kristiina Kaasikule on maalimine vabanemine

REPRO

Kristiina Kaasik. Algmaal, 1996.

argielu mured, sest just oma kunstis maandab ta pinged ning "tunneb paradiislikku rõõmu lihtsalt elamisest ja hingamisest". 1993. aasta näituse ühendavaks detailiks võiks pidada katedraali ning ekspressionistide meeliskujundit kristallkuuli, mis ühendab tra-

ditsioonilise ning on avali uudsusele. "Kantileeni" maalides kordub ristikuju, kuid mitte kanoonilise sümbolina, vaid avatud margina, mida iga vaataja võib tõlgendada vastavalt oma emotsioonidele ning vastuvõtu-võimele.

"Matteus. Tartu linna arhitekt"

6. – 22. märtsini on arhitektuurimuuseumis kauaaegse Tartu linnaarhitekti Arnold Matteuse (1897–1986) loominguga ülevaatenäitus, mis on pühendatud tema 100. sünniaastapäevale.

Matteuse looming on lahutamatu seotud Tartuga. Linna peaarhitektina projekteeris Matteus kokku üle 500 elamu ning mitmeid ühiskondlikke hooneid (linna ujula, 1928, hävinud; Tartu Eesti Pank koos K. Burmaniga, 1936, jt.). Seni suurimal Matteuse loomingut kajastaval näitusel eksponeeritakse originaalprojektide ja fotodena olulisem osa sellest, slaidiprogramm meenutab Matteust markantse seltskonnategelasena. Näitusega kaasneb buklett Matteuse Tartu ehitisi tutvustava arhitektuurikaardiga.

TRIIN OJARI

Rein Kelpmani näitus Tartus

2. märtsil avati Tartus Legendi galeriis Rein Kelpmani õlipastellide näitus.

Väljapanek mõjub äärmiselt harmooniliselt, iga seinale riputatud pastell jstskui jätkaks kõrvalolevat, maalilist maailme korduv eri nüansides violeti ja kollase kombinatsioon jätkab nagu mingit peas kummitavat viisi, mis ei taha sind rahule jätta ja millest tegelikult ei tahagi vabaneda, sest see on ilus ja arendatav kõrvõimalikes suundades. Umbes sama mõtet väljendas näituse avamisel Tartu Kunstimuuseumi direktor Enrico Talvistu: "Selles võttes, mis on leidnud enda jaoks Kelpman, võib varieerida lõpmatuseni. Ja kui tavaliselt on oht, et liigest kordamisest võib sündida tüdimus, siis praegusel juhul on asi aratüütamisest väga kaugel. Vastupidi – neid maale vaadates tahaks, et need võrratud vormi- ja värvikombinatsioonid jätkuksid ja jätkuksid, et nende juurest ei peakski enam kuhugi ära minema."

Kaasaegses kunstiildis kohtab harva kunstnikku, kes ei püüa šokeerida, epateerida, veiderdada, jalust rabada, vaid väljendab seda, mis tema minale oluline ja tähtis. Rein Kelpman on üks neist vähestest, kes seda siiski ilmselgelt ja häbenemata teeb ja kes, keset natukene laadastunud ja labastunud kunstitarusselli, mõjub oma moestlainud kunstitegemise, suhtumisega just uudset, värskest ja äratavalt. Näitus on avatud kuu lõpuni.

MATTI MILIUS

Õie Küti unikaalsed ehted rahvusraamatukogus

3. märtsist on rahvusraamatukogu harulduste kogu näitusesaalis avatud Õie Küti näitus "Uued ja vanad ehted".

Näitusel on väljas unikaalseid ehteid tarkunstimuuseumist ja erakogudest. Õie Kütt on Kunstnike Liidu liige 1954. aastast. Tema töid on eksponeeritud näitustel Eestis ja välismaal. Elu ja olude sunnil on tegemist autori esimese isiknäitusega. "Valdav osa mu ehetest on valmistatud kullast, sest on olnud võimalus kasutada hinnalisi looduslikke kive. Üldiselt ei paku ma ehetes loodusvorme, ka mitte rahvuslikkust. Eesmärk on sümmeetria, konstruktioon ja kandjasõbralikkus. Moodi ma ei arvesta, sest see on liiga ajalik. Kivi on ilus ja igavene."

Uus näitus Raatuse galeriis

Täna kell 15 avatakse Raatuse galeriis Elo Järve nahkskulptuuride näitus.

Elo Järve nahast figuurid võlusid erakordsuse ja uudsusega juba kakskümmend aastat tagasi. Praegu ei saa rääkida küll enam uudsusest, kuid kunstnik oskab tuntud aines-tikust ja materjalist leida uusi ja põnevaid aspekte.

Elo Järve figuurid vahetavad välja noorte maalikunstnike Mari Kadaniku, Eero Barndöki ja Rain Aderi näituse. Noored kunstnikud pole just väga hoolinud tööde viimistletusest ning korrektsest tehnikast, kuid nende maalidel valitseb mõnusalt lahe õhkkond.

Inglid lennujaamas

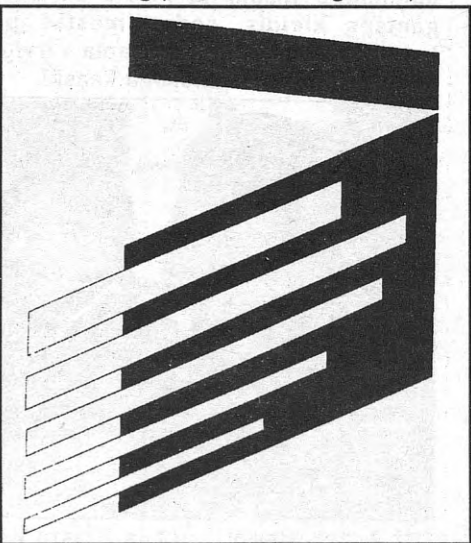
6. märtsil avati Tallinna lennujaamas Eesti õndsate kunstnike suurteos "Inglid".

Suur pannoo "Inglid" valmis mitme vaimsete puuetega inimese koostöös ning seda võis aastavahetusel näha Pärnus Chaplini keskus. Järgmisena on plaanis seda suvel näidata Euroopa kultuuripealinnas Stockholmis. Avamisel viibisid ka kunstnikud ise, kes ei pidanud paljaks vaeva Saaremaalt ja Pärnust kohale tulla. Teose loomist toetas hasart-mängumaksu komisjon.

Eesti Filmi Sihtasutuse märgi võistlus

Eesti Kunstiakadeemia üliõpilased ja magistrandid võistlesid Eesti Filmi Sihtasutuse märgi loomisel.

Võistlusele läekus 26 tööd. Eesti Filmi Sihtasutus pani välja preemiad (üldsummas 15 000 krooni). Žürii eesotsas EKA dotsendi Kaisa Puustakuga luges tulemused kordalainuks, sest võistlustööde keskmine tase oli ühtlane. Äramärgitute sekka jõudsid erinevate erialade (disain, graafika, skulptuur) üliõpilased-magistrandid ning osutus võimalikuks välja anda ka peapreemia (10 000 krooni), mille pälvis graafilise disaini magistrant Anne Pikkov. Teise preemia (3000 krooni) said Silja Šergalin ja Allan Tõnissoo (graafika eriala, II kursuse), kolmas preemia (1500 krooni) määrati Egon Randlepale (skulptuur, IV kursuse), ergutuspreemia sai Triinu Ootsing (kunsti eriala magistrant).

Anne Pikkovi peapreemia pälvinud töö.

Sütevakalaste näitused Pärnus

10. märtsil avati Pärnus kaks Sütevakalaste kolledži kunstiosakonna näitust.

Kadri Alesmaa eksponeerib oma diplomitööd Pärnu Linnagaleriis. Endise Sankt Peterburgi restorani keldris võib näha Sütevakalaste kunstide järgjekordset hiigelseinamaalingut koondnimetuse all "Madness". Keskaegse keldri seintel võib näha Eesti etnoloogilist teavakaarti, päikest, Pärnu silda, telefoni, treppidel kõndivaid inimesi, kappavaid hobuseid, tantsivaid esivanemaid, lilli, liblikaid ja abstraktseid pindu.

REIU TÕÜR

Wiiralt on surnud, elagu Wiiralt!

20. märtsil 1998. a. Pariisis Eduard Wiiralt sajandat sünniaastapäeva tähistatakse Pariisis nagu sünnipäeva ikka: tort ja küünlad ootavad Le Dôme'i kohvikus, kus kunstnik kolmekümnendatel aastatel nälgimas käis. Pèrre-Lachaise'i kalmistule viidi kunstniku põrm 1954. aastal. Kel mõttes minna sinna lilli viima, sel tasub sõita metroojaama Gambetta ja sealt Gambetta värava kaudu jalutada 88. ruutu 4. ritta tema graniitkalmu juurde. Soome Instituut, mis Saint Germani ja Saint Micheli bulvari ristumiskohas, pakub võimalust juubeli puhul Wiiraltit meenutada. Seal etenduvad kell 16.30 filmid "Põrgu" ning "Maised ihad". Soome kultuurikeskusest kutsume sünnipäevaseletskonna edasi juba Montparnasse'ile, Le Dôme'i nime kandvasse lõbustusasutusse. Kohviku seintel rippuvad kunagiste alaliste külaliste Cocteau, Duchampi, Ray, Rubinsteyni, Giacometti, Mondriani ja teiste tuntud nägude kõrvale lisatakse ka Wiiraltit portree. Sopran Helvi Raamat hingestab õhtut eesti autorite soololauludega. Kõiki, kes parajasti Pariisis, kutsume sünnipäeva torti maitsma!

MARK SOOSAAR

Tallinna XI graafikatriennaali raames korraldatakse näitus, kus eksponeeritakse esmakordselt ka laste ja noorte graafilist loomingut. Näitus on rahvusraamatukogu peanäitusesaalis 16. septembrist 18. oktoobrini. Konkursi märksõna on "Puudutus". Laste- ja noortenäituse ekspositsioon koostatakse originaalgraafikast, mis on valminud ajavahemikus 1995 – 1998. Vanusepiir on 18 aastat. Sobivad kõik tiražeeritavad trükitehnikad (k.a. mono-tüüpi). Joonistus ei kuulu esitamisele. Tööd võivad olla ka kolmemõõtmelised, kui on kasutatud trükitehnikaid.

Tööd peavad laekuma korraldavale komiteele hiljemalt 20. maiks 1998, aadressil Tallinna Kunstikool, Kevade 4, Tallinn EE0001.

Žürii määrab laste- ja noortenäituse grand prixi võitja ja kümme võrdset preemiat, lisaks eripreemiaid.

Triennaali laste ja noortekspositsiooni projektijuht on Raivo Roosmaa.

Informatsioon tel. 453 579.

M U U S I K A M A A I L M

Sibeliuse kongress Berliinis

Nimetuse all "Sibelius ja Saksamaa" algas teadussümposiumiga viimaste aastakümnete suurimaid Sibeliusele pühendatud ettevõtmisi Saksamaal. Üleval on kaks näitust, hooajapoole jooksul kõlavad kõik Sibeliuse sümfooniad, lisaks väiksemaid teoseid. Ürituse üks hingi on Vladimir Ashkenazy (m.a. sõlmis ta ka plaadistustlepingu Soome firmaga Ondine), kes oma orkestri Deutsche Sinfonie-Orchester Berlin ees ise kõiki kontserte juhatab. Dirigent osales aktiivselt ka sümposiumil Berliini Soome Instituudis, kes on ürituse peakorraldajaid Ashkenazy orkestri kõrval. Sümposiumil esinesid Sibeliuse Akadeemia professor, ka muusikakriitikuna tuntud Veijo Murtomäki, prof. Eero Tarasti Helsingi ülikoolist, saksa kriitik Wolfgang Sandner, samuti helilooja Einojuhani Rautavaara. Püüti leida vastust küsimusele (nii muusikateaduslikke kui (kultuuri)poliitilisi vaatenurki vaagides), miks Sibeliuse looming on USA ja eriti Suurbritanniaga võrreldes Saksamaal palju vähem populaarne. Sibeliuse sarja avaõhtul kõlasid Ashkenazy juhatusel "Finlandia", "Luonnotar" (solist Kirsi Tiihonen) ja Viies sümfoonia. Sibeliuse tsükklise on dirigent võtnud ka Rautavaara ja Pärsti teoseid.

Uusoperid märtsis

Märtsikuu algus on üllatavalt rikas uusoperite maailmaesietekannetest. Valime mõne mainekamatelt tegijatelt.

8. III – Leipzigi Ooper: Dieter Schnebel. "Majakowski's Tod – Totentanz" (lav. Achim Frey, dir. Johannes Kalitzke; autor nimetab seda ooperifragmendiks, kuna suursükklisse lisandub veel uusi osi).

13. III – Houstoni Grand Opera: Mark Adamo. "Little Women" (lav. Peter Webster, dir. Christopher Larkin).

13. III – Lyoni Muusikateater (Musiques en Scène 98 – Festival GRAME): Peter Eötvös. "Kolm öde" (kolmes vaatuses, Claus H. Hennenbergi libreto A. Tšehhovi järgi; dir. Kent Nagano ja Peter Eötvös).

14. III – Berliini Kammerooper: Philip Meyers. "Triest" (lav. Cornelia Heger, dir. Philip Meyers).

Lisagem ka huvitava balletiüldise: Viini Riigiooperi balleti tõi eile lavale uue Mozarti balleti "Wolfgang Amadé", muidugi Mozarti muusikal, mille koreograaf ja lavastaja on Renato Zanella.

Šostakoviči festival Londonis

Koos märtsiga algas Barbican Centre's Dmitri Šostakoviči loomingule pühendatud festival, mille kontserdid kestavad oktoobrikuuni. Pidustused algatas koos London Sympony Orchestraga Mstislav Rostropovič, kes tegi samasuguse festivali teoks seoses helilooja 90. sünniaastapäevaga 1997. a. jaanuaris-veebruari Peterburis. Aastakümneid tagasi Šostakoviči enda poolt seatud (aga esitamata jäänud) programmile lisas Rostropovič tema hilisemat loomingut, jättes kavad võimalikult muutmata. Praegu kõlavad Londonis kõik 15 sümfooniad, enamik instrumentaalkontserte jm., tuleb ka mitmeid kammerõhtuid. Kahes esimeses kavas dirigeeris maestro Süiti nr. 2 džässorkestrile ning 5., 6. ja 7. sümfooniad, paljudes kavades osaleb Rostropovič ka tšellosoolistina. Rostropovič kavatses Šostakoviči festivali samal kujul viia ka Ühendriikidesse. Nagu olid Peterburis, esinevad nüüdki festivalil viuldajad Viktor Tretjakov, Gidon Kremer ja Tatjana Grindenko, tšellist Aleksandr Knjazev, dirigent Yuri Temirkanov, Borodini ja Tanejevi kvartett jt.

Suri Gershwiini esimene Porgy

Jõudnud "ära oodata" George Gershwiini 100. sünniaasta, suri Washingtonis 95aastasena ooperi "Porgy ja Bess" esimene Porgy – esmalavastuses New Yorgi Broadwayl 1935. a., mustanahaline bariton Todd Duncan. 1945 sai ta esimese "mustana" ka kinnituse tööks New Yorgi City Operas, tegutses ligi 70 aastat dotsendina Washingtoni Howardi ülikoolis ja andis kuni 90. eluaastani eralaulutunde.

PRIIT KUUSK

SÕNUMIK

Nädal pärast Tartu Noorte Autorite Koondise torkat kirjandusõhtut tegi kirjastus Ilmamaa jätku- dessandi Tallinna. Kirjanike Maja Must Laega

saalis tutvustati seitse aastat tegutsenud kirjastuse toodangut, põhimõtteid ja plaane. Ühe märksõnana öeldi otse välja "ilmamaalaste kangekaelsus". Sõbralikult nõokavad tartlased mängisid mitte Tartu-Tallinna põlisele vastandusele, vaid rõhutasid positiivset hõlvamist. Vaevast et kõik niisid kunagi pilgeni täis saavad.

11. detsembril 1992. a. asutatud Ilmamaa on üllitanud kokku 88 raamatut, neist 32 möödunud aastal, mis moodustas Eesti raamatutoodangust ühe protsendi. Kirjastuse palgal on kuus inimest, läinud aastane käive oli 2,6 miljonit krooni. Tulevikus peetakse optimaalseks aastast 36–50 raamatu väljaandmist. "Kirjastus võib elada surnud autoreist, aga elavate autoriteta sureb kirjastus välja," ütles Ilmamaa ristiisa **Hando Runnel**.

Ilma Hando Runneli vaimse juhtimiseta poleks Ilmamaad sündinud. Oma sõnutsi "oli ta primaarse idee või kohustuse kandja. See oli nagu kategooriline imperatiiv Tartus, kus eestiaegne kirjastuskeskus oli kõik sõjaga hävinud." Nõukogude ajajärgu lõpul üle kivide ja kändude taastatud ajakiri Akadeemia oli uue kirjastuselu esimene etapp, mille loomisest pudenes palju seltskonda. Kirjanike Liidu lipu all sai see ajakiri siiski ära tehtud. Kahjuks paistab algne suurejoonelisus Akadeemias nüüd tärnitud – 1990ndate algusse kinni jäänud. Asi pole tepe mitte papist kaantes, vaid sisulises heitlikkuses ja juhuslikkuses, liigeses improviseerimises ja edit-sioonikontseptsiooni hägususes.

Pärast Akadeemiale jalgade alla saamist visandati Ilmamaa ristiisa Runneli vedamisel küllalt laialdase profiiliga kirjastus, mille loomisest tuli Runnelile appi nõukogu: **Peeter Tulviste, Peeter Olesk, Mart Orav, Mart Trummal, Mart Jagomägi, Aivo Lõhmus, Ülo Matjus, Tõnis Lukas, Ann Malts, Hannes Varblane, Riho Illak**. Ühe olulise ja kitsa liinina planeeriti siis sari, mille eeskujuks oli eelmisel sajandil Hurda rahvaluule kogumise aktsioon. Tänaaks on "Eesti mõtteloo" sarjas ilmunud 20 mahukat köidet, alates Juhan Luigast kuni Ain Kaalepi ja Jüri Vilmsi raamatuteni välja ning sari jätkub.

Hurdast õpiti ka seda, et Hurda kogutu jäi välja andmata sellepärast, et tal polnud majanduslikku baasi. Ilmamaalased püüdsid ise seda majanduslikku baasi leida, sest suunaks võetud raamatud olid äärmiselt mõttes kahjumit toovad. 1990ndate raskel algupoolel tulid vallad ja vaimuärksad firmajuhid Ilmamaale appi, ühiste jõududega loodi Eesti Mõtteloo sihtkapital.

Nüüd olen kitsamais ringes, küllalt erinevate kirjandusnimestest suust kuulnud umbes säärast arvamust, et "jah – Runneli juhitud Ilmamaa teeb head tööd ja annab välja väga häid raamatuid, aga vaat see Runnel ise on üks igavene juut, kes käib mööda valdasid ja igasugu asutusi ringi ning lubab neilt edukalt oma Ilmamaa jaoks raha välja". See kõlab jälle justkui saamatu ja passiivse vaimu-inimese kade soigumine selle tegususe peale, mida ise ei suudeta ega ka tahtmise korral vist viitsitaks.

Pagana päralt! Kas Runnel peab oma kuus last Tartu turule kerjama saatma, et Ilmamaa fundamentaalsed köidete jaoks kapitali koguda ja rahvuslikku vaimulugu kaante vahele saada? Vallad, riigiasutused, eraisikud ja -firmad, kes Ilmamaad toetavad, väärivad täit kiitust. Just sinnasamasse vallaraamatukogusse,

Ilmamaa esindus: direktor Mart Jagomägi, peatoimetaja Mart Trummal, nõunik Aivo Lõhmus ja juht Hando Runnel. Arhiivifoto.

alevikooli, firmadiivanile või riigiasutuse riivulisse tuleb Ilmamaas tehtud raamat tagasi ning neil on sadu ja tuhandeid tänuväärsed lugejaid. Pealegi olid just need vallad ise vaesel ajal õhinaga Ilmamaa rahvusliku mõtteloo projektile taha tükkinud.

Runnel on teinud sihipäraselt ja visa ärgitustööd, koondanud mõttelt sarnaseid jõude ning need kirjastuspoliitikasse rakendanud. Omalaadse kirjanduspiiskopina teeb ta seda, mida ka teistel oleks aeg tegema hakata – eesti firmade ja institutsioonide omakasupüüdmatu abiga trükkima eesti autorite raamatuid.

Kultuuri ei saa mõõta kroonide ja margapuga. Runnel on oma maailmavaadet, arusaamu ja suhtumist varem "Mõõgas ja peeglis" kenasti sõnastanud ning "maa peale toodavat" ka turule toonud.

Riiklike ja ka firmasiseste esinduskulude üle irisejaid jätkub. Oma mätta otsast vaadates tunduvad ju need mõnesajatuhandelised summad üüratud, aga maailmas pisikese Eesti silmapaistmise taustal või mõne soliidse raamatu üllitamisel parajad paratamatused. Kui need ühtsesse katlasse pudeneksid, saaks iriseja mõne halletand sendi või virelev sihtgrupi liige higise krooni pihku. Eesti oleks aga esindamata, raamatud tegemata ja irinat rohkemgi kui olümpial esindatuse või valmis raamatute puhul.

Aeg on kopitand heintelt maha ronida, silmad puhtaks pesta, avaramalt ringi vaatama ja mõistma õppida.

Hurda ajast on sajand edasi läinud, Ilmamaal võimalus välja anda seda eestlaste kirjalikku loomingut, mis oli vahepeal seitsme luku taha ära peidetud või unarusse jäetud. Kuid ega see väljaandmine niisama lihtsalt käi. Materjali on vaja koguda, süstematiseerida, trükkiks ette valmistada – ühesõnaga toimetada. Selleks on Ilmamaa oma missiooni kaasanud vaimuärksaid noori, vanu lepingulisi tegijaid ning spetsialiste näiteks ka muusika- ja isegi teadusraamatute trükkimise tarvis. Eestis on igal ajal olnud inimesi, kellele pole esmane raha, vaid jäävam rõõm tõsisest tööst.

Põhikirjas on öeldud, et tahetakse välja anda väärt kirjandust ja väärt mõtet ning põhikirjaga on keelatud kõlvatuste levitamine. Viimast punkti peab Runnel eriti oluliseks praegusel ajal, mis läheb järjest kõlvatumaks. Mine tea – vahest jookseb kõlvatuse piir ette juba kriminaalžanrile või õudusjutule, igatahes agressiivsus, roppus ja räpasus on Ilmamaa märgiga köidetes välistatud. "Selles mõttes oleme liberaalsel luterlikul põhjal," sedastab Runnel. Küsin talt Ilmamaaga isikliku asja ajamise kohta.

"No mis on isiklik asi? See ongi see isiklik asi, kui ma nõukogude ajal uurisin erifondides asju, tegin kümme või viisteist aastat eeltööd selleks, et nüüd seda asja "Eesti mõtteloo" sarja juures rakendada. Ministri on vaja, et tema haldusalas ministeerium Eestis hästi toimiks. Äkki olen hästisujuva Ilmamaa asjus selles mõttes isiklik, nagu kordasooiv ministri?" pakub Runnel võrdluse.

Leian, et tähtis on see, et Runneli hingelähedane asi pole kinni jooksnud, et ta töö pole tühja läinud, vaid kannab vilja. Üldse peaks igasugune töö varem või

hiljem vilja kandma, kasvõi nähtamatult peeneski plaanis.

"Ma olen põllumajandusest üks kord välja tulnud kirjanduse kasuks, sest see on mu uus põld ja tagasiminekuks pole enam jõudu," nendib Hando Runnel kahetsusetu. Sitkest eesti puust mees on põhimõttekindlas rahvuslikus joones kogu aeg oma asja eesti vaimu hüvanguks ajanud ja teenib kirjanduspiiskopina ilmamaa katedraalis edasi. Kui see pole idealism, siis mis see on?

TARMO TEDER

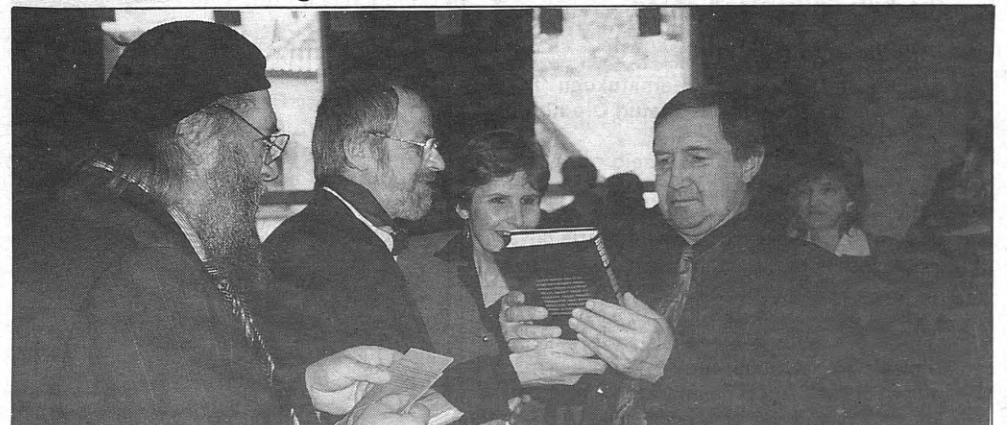
3. märtsil tähistati Tartus Kirjanduse Maja kaminasaalis aasta täitumist NAKi taasisutamist.

Kokkutulnutele oli sel puhul võimalus kuulata kümne ühinguusse kuuluva autori luulet ja lühiproosat. Kuulanud ja vaadanud nende noorte inimeste esinemist, peab ütleva, et lavaline julgus ja esinemisoskus on neil kõigil hästi käpas. Pilt on natuke teine, kui hakata vaagima seda, mida nad paberilehtedele olid kirja pannud. Et neid kirjapandud ridasid tasus tööpoolest laiemale publikule ette lugeda, võib öelda **Jan Rahmani, Olavi Ruitlase, Marko Toome, Tiina Pai, François Serpenti ja Contra** puhul. Kuid häiris natuke see, et vahest liig palju püüdis suurem osa neist mainitud autoritest põhiliselt ainult nalja teha. Kas kirjandus on koomiksivorm? Nalja, huumori ja veiderdamise kõrval peaks kohta olema ka millelgi muul. Paraku jäi just seda "muud" kurvastavalt väheseks. Meeldivaks erandiks olid ses suhtes Marko Toom ja Tiina Pai, kelle tekstide mõte ulatus sügavamale kui tühipaljas naerutamine või epateeriv sõnamäng.

MATTI MILIUS

Toimetuse märkus: eelmises Sirbis mainitud väljaande Kõhutuul loovjõuks on Leo Luks; Tartu NAKi esteetide tiival pole sellega midagi tegemist.

6. märtsil toimus Legendi galeriis Merca uue luulekogu "Vana libu hommik" esitus. Kõigepealt oli raske galeriisse üldse sisse pääseda, sest kokkutulnute summ oli totaalselt ummistanud galerii eesruumi, rääkimata näituseruumist endast, kus üritus pidi kohe pihta hakkama. Õhtu kangelanna ilmus publiku ette sajandialguse moe järgi õmmeldud maani ja musta värvi elegantses kleidis, seda ilmestas pikk heleroosa boa, peaaegu sama värvi kui esitlusele tuleva luulekogu kaaski.

Ott Arder, Peep Ilmet ja Krista Kaer raamatuesitlusel. Autor Andres Langemets aga tunnistab hoopis Varraku uudisteost "Maha suur vend".

Merca värsside lugemine võib inimeses tekitada väga erisuguseid tundeid, olenevalt natuurist võib saada neist orgasmi, vihapuna näkku või täiesti erakordse luuleelamuse. Ei ole mõtet siiski salata maha fakti, et kõige kirglikumalt ja jõulisemalt kõlavad nad Merca enda esituses. Õhtu juht ja küsimuste esitaja oli **Kauksi Ülle**, nii Üllele kui eelkõige muidugi Mercale sekundeeris **Aleksander Müller** ning sellise naljalembese kolmiku vahel sündivat tulevärki oli kokkutulnud rahval kahtlemata üliõubus jälgida. Ometi, kui mõni aeg oli aetud ülemelikult juttu ja selle vahepeale oli Merca oma värsside ette lugenud, võttis sõna **Hannes Varblane**, kes märkis väga õigesti, et Mercale on natuke ebaõiglaselt külge kleebitud veidi üheülbane imago – Mercas ja tema luuletustes on päris kindlasti palju rohkem, kui esimesel ja pealiskaudsel vaatlusel välja paistab. Oma jutu lõpetuseks võrdles Varblane Mercat Marilyn Monroeaga, mis aga poetessile absoluutselt ei meeldinud ja ta väga tigea kassina turtsuma ja küüsi näitama pani. Ilmselt peab Merca Monroed liig vähe emantsipeerunud naishingeks ja ennast sellise naisetüübi täielikuks vastandiks. Milles on tal kahtlemata õigus. Kuid Merca pole kellegi sinisukk ka, mitte sinnapoolegi. Mercas on paeluvalt sulandunud nii võluv naiselikkus kui karm, otsekohene ja tabusid mittearvestav mehelikkus ning see, pluss särav näitlejatalent ning tema luulesse valatud kirg, iha, valu, raev, mis kord on ehk pelk osav mäng sõnadega, kord tõsisem kui elu ise, teeb temast lummava ja meeldejääva isiksuse.

MATTI MILIUS

9. märtsil leidis Kirjanike Maja Must Laega saalis aset meeleolukas kirjandussündmus, mille alustuseks esitleti Andres Langemetsa "Lüroepikat".

Mati Sirkel tseremooniameistri ning majordoomusena juhatas sisse **Linnar Priimäe** rahusalt sädeleva käsitluse Langemetsa subjektiivselt publitsistikakogumikust, mida kannab andestuse vaim ning lepituse paatos – aga ka järjekindlusetuse ainulaadsus (autori aplaus!), milles paradoksaalselt säilib "sund mitte sihti vaid sisu / seda pikka pidevust igatseda".

Pärast sotsioloogilist kiiruuringut – käsi üles, kes usub, et Andres Langemets on vanem kui Tiit Vähi! – kandis **Mihkel Mutt** ette äratundvatest naerupahvakatest toetatud portreeteose "Rebane Raplast", mis peaks ilmuma Loomingu juubelinumbris. **Jaak Allik** märkis tunnustavalt ära traditsioonilise aktusežanri, kus kunstilisele kavale (Priimägi) järgneb kõrge riigiametniku (Mutt) sõnavõtt ega puudu ka valitsusesindus tema enda ning Rein Veidemannini isikus.

Andres Langemets ise meenutas Igor Cernovi sõnu kultuurist kui kumulatiivset nähtusest – teatud paikades juhtub kultuur lihtsalt kuhjuma, pole võimalik väga palju mööda panna nagu lasketiirski. Kauneid, kuulsaid ja kummalisi tulvil saal tunnistab, et juubilar Andres Langemets kultuuri tööpoolest ligi tõmbab.

D. K.

Liigse transparentsuse vastu

On leitud, et meie riigi ja ka meie linna eelarve pole päris läbipaistev, kuna ametnikud saavad sealt endale vabalt raha kühveldada. Mõni oluline ametnik ei paista viimasel ajal läbi. See on halb. Aga kuidas tunneks riik, linn ja inimene ennast, kui nad oleksid täiesti läbipaistvad, nagu mõned on täiesti õigustatult nõudnud?

Pühhaatrias, iseäranis skisofreenia sümptomite nimekirjas, on loetletud hallutsinatoorseid aistinguid, mis puudutavad patsiendi omaenda keha. Inimesel võib tekkida tunne, et tema vitaalne olemus on teistsugune kui muidu. Ta on kivinenud, ära kuivanud, kortsu läinud, liiga tühi või vastupidi – liiga täis. Et ta on seebimull, et ta on hiiglasuur või hiiglaväike, vastavalt siis nagu Gulliver kas kääbuste või gigantide maal. On neidki, kes tunnevad end vesimärgina paberil, millele parajasti kirjutatakse.

Üks huvitavamaid niisugustest eneseaistingutest on, et arvatakse end olevat klaasist, seega siis habras, aga eelkõige läbipaistev. Võib olla nii, et ainult liha (ja nahk) on transparentsed, elundid aga mitte, nii et neid võib vaadelda. Mõnikord on näha ainult üks allaneelatud ese – seda motiivi kohtame ka muinasjutudes, ja see ennetab röntgeni leiutamist – nüüd on lisandunud veel ultraheli, kompuutertomograafia ja muud sarnased asjad.

Läbipaistev klaasist inimene on sage nähtus anatoomiliste õppevahendite hulgas.

Kui inimene polegi klaasist, katab ta end ikkagi, sest kogu keha näitamine ei paljasta mitte ainult välimust, sellest võib palju välja lugeda ka sisemuse kohta. (Mõtlemise kasvõi songadele ja operatsiooniarimidele.)

Alguses oli inimene ju alasti nagu loom. Seda olemisstiili on ka kiidetud: püha Hieronymus soovitas *nudus nudum Christum sequi*, käia alasti alasti Kristuse järel. Kuid sellest ajast, kui inimene hakkas end jumala ees häbenema, on ta enamasti, vähemalt avalikes kohtades, kaetud riietega.

Mis sest, et päriselt kaetud-olek ei rahulda. Erinevad mentaliteedid leiutavad pidevalt erinevaid poolvarjamise ja poolpaljastamise viise. Nn. loor on üks põhilisemaid katmise ja avamise sünteesi vorme. Möödunud aastast hakati moes eriti propageerima läbipaistvaid materjale.

Georges Bataille on leidnud, et näiliselt vastukäivad riidepaneku ja alastivõtmise iha on tegelikult lahutamatud. Ka keha ise, ihu ja nahk, on tegelikult mask. Sedagi võib skalpelliga eemaldada, nagu näeme poolerootilistel anatoomilistel joonistustel (näiteks Bidloo ja Vesalius), mis mõjuvad erootiliselt siiski teatud piirini – kui just mõnel vaatajal spetsiifiline sinasõprus Thanatosega seda spetsiaalselt ei võimenda.

Huvi ja erootika vähenevad sedavõrd, mida detailsemaks me läheme, mida enam suurendame. Mikroskoobiga kehale lähenedes, rakutasemele jõudes on sellest tavalises mõttes peaaegu võimatu rääkida. Küll aga huvist ühes teises mõttes, aga sellest varsti. Seepärast lähme esialgu tagasi, kehast veel hoopis kaugemale.

Väljaspool riideid on maja. Viimane on mõeldud privaatsuseks, kuid mitte ainult. Selles sfääris esineb ka puhast ekshibitsionismi, näiteks *peep-show* ja eelkõige klassikalised aknaprostituudid (seda motiivi – kohandatuna Silvia Laidla isikule – on Andrus Vaarik kasutanud ühes oma stsenaariumis). Kuid on ka tõsisemaid performansse, mis kujutavad "elu" ja sellesarnaseid nähtusi, miks mitte ka teiste silma all koiotiga koos puuris elav Beuys; läbipaistvaid klaasballoone, milles keset tänavat saab "endasse tõmbuda"; mehi agulisaua akna taga; seltskondlikke lõbustusi: klubisuplemist spetsiaalses vannis, kus prominent (ärimees või linnaametnik) saab teiste reivi vaadelda ja samal ajal ennast näidata. Mõne prominendi kohta öeldakse kujundlikult, et ta elab "klaasist majas." Siin on mõeldud nii avalikkust kui ka haavatavust. Kes elab klaasist majas, ei tohi teisi kividega loopida ja nii edasi.

Majast veel väljaspool on maakera, ühiskond ja riik, ja siin jõuame otseku poolkogemata teaduse ja ratsionaalsuse territooriumile.

Ilmas ja looduses on palju saladusi, mida teadus on visalt "paljastanud".

See ongi justkui teaduse tõeline ülesanne. Tungida ihu erootika alla rakkudesse, kivi sisse aatomituumadesse. Ei vähemat ega rohkemat kui rebida maha "maaja loor", kogu fenomenaalne reaalsus! Seletada "tagune" ära, leida alasti tõde. Nii imetegijad kui ka imedeuskujad pole teadlaste juures heas kirjas. Nn. skeptikute liikumised püüavad irratsionaalseid oletusi, veidraid uskumusi ja jampslikke seisukohti igal võimalikul juhul välja naerda. Kui midagi imelikku ütled või teed, pannakse tihti pahaks. Mida uurida ei saa, seda ignoreeritakse (sagedane näide: keravälgud). Soolapuhumise puhul leitakse alatasa pettust ja šarlataansust. Teadusel on

hea meel, kui ta likvideerib mõne saladuse. Saladus justkui kisuks ennast lahendama, vahel jääb mulje, et selleks ta ongi saladus.

Ka kunstiteoseid lahatakse. Barthes võtab Balzaci novelli sõna-sõnalt lahti. Andre Müller püüab tõestada, et "Hamletis" pole ühtegi saladust. Freud räägib sublimatsioonist. Kooliõpilastele korraldatakse lavataguseid ekskursioone. (Kas siis kunstis on saladust? Võibolla on, võibolla ei ole – kumbki tees ei vääriks liigset pingutust. "Hamletile" nagu elulegi võiks püüda läheneda loomulikult, ehkki ebalooslikult hinnatakse alati rohkem.)

Peale elu ja kunsti on püütud paljastada ka ühiskonna ja riigi saladusi püütud paljastada. Demokraatlikus ühiskonnas on transparentsuse, läbipaistvuse nõue kujunenud üheks tähtsaimaks. Kõik peab olema teada! See nõue on väga pealetükkiv, ja selle nõude rahuldamist oodatakse üldise, märkamatu tekkinud kokkuleppe põhjal – ajakirjanduselt. Viimane on sest saanud tuult tiibadesse ja peab üheks oma põhiliseks tegevusalaks kõige ja ükskõik mille väljanuhkimist.

Sellest on tihti palju kasu, sest üksikkodanik ei pääse ametnike võimukoridoridesse. Kuid ajakirjanikud tungivad kambaga ikka sisse ja lohistavad mõne inimvõimaliku sepsituse päevavalgele, enne kui see jõuab vohama hakata.

Võimustruktuurid on arvatavasti olemas ka ilma inimesteta – umbes nii, nagu ung võrdleb arhetüüpe kristallvõredega, mis on ka enne kristalli tekkimist olemas, ehkki neid justkui materiaalselt ei ole.

Kuid inimeste ilmumisega võimuvõrgustikku muutub võim meile nähtavaks. Kui me tahame võimu läbipaistvaks muuta, siis asume inimeste kallale. Seda ajakirjanikus ka teeb.

Armukesed, poja koolikaklused, majaostud, hoiuarved, maksatsirroosid, varahommikul vastu kioskit kusemised tuuakse halastamatult rahva ette.

See kõik on teada asi. Nii ta on, ja mis siin teha. Olen korra küll juba vihjanud, et eraeluga üldiselt piiratakse. Isik tehakse läbipaistvaks, läbipaistvamaks kui vaja, kuid midagi muud ei selgu. Ja ei saagi selguda, sest on väga loll mõelda, et ametniku eraelu seletab tema tööalast käitumist. Mõjutab, seda küll. Aga ei rohkemat!

Mis annaks Shakespeari elulugu tema teoste lavastajale? Mis annab siseministri poja ulakuse kella külge panemine politseitöö parandamisele Tallinnas? Kas me suudame vabadusvõitlejast rahvasaadiku meesšovinistliku ärplemise kinninaelutamisega nullida mälestust kunagisest dissidentlusest? Ei, protsessid ei hooli protsessijatest, teod tegijatest.

Ülepingutatud, permanentse transparentsuse kõrval tahaks lehest vahel lugeda ka järgmist teksti: *Uus Linnapea naeratab kummaliselt. Ta võtab portfelli seni tundmatu eseme ja keerutab seda kahemõtteliselt käes. Ta lisab hämaralt: "Tõde on olemas." Küsime, mis on ta nimi. Ta vastab muiates: "Hasta la vista, baby."*

Muidugi, see on teine äärmus, kuid mõjuks mõõdukas koguses värskendavalt.

On nimelt veel üks lisakahtlus: meie küllalt häbeliku ja introvertse rahva puhul tekib vahel tunne, et kõik peene-

tundelisemad inimesed peletatakse võimu juurest varsti minema. Läbipaistvuse eest peetava võitluse arenedes julgevad võimule tulla tõesti ainult nii "tumedad kehad", kes üldse enam läbi ei paista, valgusta palju tahad, neil kama kõik. Nad istuvad oma kabinetides, neil on laual läbipaistva korpusega telefon ja läbipaistev auguraud, nende prügikast paistab läbi, nende seinal on nende endi röntgenifoto, aga iial ei saa me teada, mis mees see on ja mis ta õieti tahab. Nad meenutavad Venemaad, kelle kohta Churchill on teatavasti öelnud, et *it is a riddle wrapped in a mystery inside an enigma* (minu rõhutus; kõik kolm sõna tähendavad mõistatust või saladust, tõlgitagu kuidas tahes).

Seda ka ei tahaks. Aga ikkagi – kunstnikuveri vemmeldab, tahtmatult mõtled: läbipaistvus kunstis, poliitikas, inimsuhetes, eetikas, abielus, eelarves, romaanis, hamletis, magamistoas, toimetuses, bussis, othellos...Nagu puljong, kus pole frikadelli ega ka muna. Elaks nagu ühissaunas, kus üks skafandris vihtleja mõjuks ometi rõõmsa üllatusena.

Transparent ise paistab küll läbi, transparentile maalitud kiri aga mitte. Kui ka kiri oleks läbipaistev, poleks loosungit näha.

Tekib tahtmine tsiteerida Nietzschet, nimelt tema eessõna raamatu "Rõõmus teadus" ("La gaya scienza") teisele 1886. aasta väljaandele, kus ta praegushetke jaoks väga värskendavalt soovib tõe mitte paljastada.

Me teame nüüd ühest-teisest liiga palju, meie – tead-jamehed; oo, kuidas me seda enam nüüd õpime hästi unustama, hästi mitte-teadma (gut nicht-zu-wissen), nagu kunstnikel kombeks! Ja mis puutub meie tulevikku, siis vaevalt tabatakse meid enam jälgendamas neid egiptuse noorukeid, kes öösiti tungivad hauakambritesse, et emmata seal kivikujusid, tahtes iga hinna eest paljastada, avalikuks teha, päevalgele tuua kõik selle, mis täiesti heade kavatsustega on olnud peidetud. Ei, see halb maitse, see tung tõe poole, "tõde iga hinna eest", see nooruslik tõehullustus on meid lõpuks ära tüdanud; oleme nüüd selleks liiga kogenud, liiga tõsised, liiga lõbusad, liiga läbipõlenud, liiga sügavad. Me ei usu enam, et tõde jääb veel tõeks, kui talt loor maha rebida; oleme liiga palju elanud, et seda uskuda. Nüüd on meile kombelise küsimus, et mitte näha kõike alasti, mitte olla kõige juures, mitte mõista ja "teada" kõike... Peaks rohkem austama h ä b i, millega loodus on end peitnud mõistatuste ja kirevate teadmatuste taha. Võibolla on tõde naine, kel on põhjusi end mitte põhjani vaadata lasta (das Gründe hat, ihre Gründe nicht sehen zu lassen)? (...) Oo, need kreeklased! Nad oskasid e l a d a: selleks on vaja vapralt jääda pealispinna, kortsude, naha juurde, kummardada näivust, uskuda vormidesse, helidesse, sõnadesse, kogu illusioonide Olymposesse!

MATI UNT

On kasutatud Vaba Euroopa raadiovestlust. Viitame igaks juhuks ka Nietzsche noorepõlveteosele "Tõest ja vales moraaliavalises tähenduses", mille hiljuti tõlkis ja ilmutas Ilmar Vene.

P E A L E L E N D

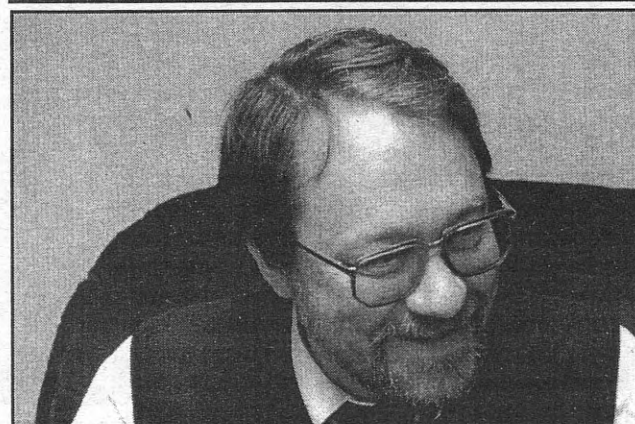
SIRJE KIIN

Sirje, sina oled siis nagu päriselt tagasi. Juhan on esimest korda päriselt siin. Meil on selle üle hea meel, aga ilmselt on sinul ka mingisugused plaanid ja Juhanit ootab töö.

Ma olen lõpetamas Turu ülikooli juures doktoriväitekirja Marie Underi elu ja loomingu kohta. Kui ma sellega valmis saan, ilmub see Eestis selle aasta jooksul. Mitmed arhiivid osutasid alles hiljuti uurijatele kättesaadavaks. Olen uurinud seda materjali üheksa aastat, viimased materjalid jõudsid Tartusse alles hiljuti. Märtsis lähen veel Kultuurkapitali stipendiumiga Astrid Ivaski juurde uurima Ivaski arhiivi, kus on paarsada Underi kirja, Ivar Ivaski päevikud ja muud huvitavat. See on viimane arhiiv, mille peaks ka läbi vaatama. Edasi olen planeerinud – või õigemini on see nii Eesti riigi kui ka kõigi teiste võlg, et meie lugejatele ei ole veel Underi tekstid kättesaadavad – ühe tööühme töö, kes paneks kokku praeguse projekti järgi kaheksaköitelise Underi teoste tekstikriitilise väljaande. Kolm esimest köidet oleksid luuletekstid kõikide variantidega; on olemas palju muudetud tekste ja käsikirjalisi täiesti uusi variante. Siis tema publitsistika ja tõlked, aga ka Underi tekstide tõlked teistesse keeltesse, neid on, muide, neliteist. Projekt vajab rahastajaid.

Olen oma seitsmeaastase missiooni Turus täitnud ja Juhan Kristjan Talve Tallinnasse toonud.

A. L.

Elektrokardiogramm

■ Elektrokardiogramm

Elevandiluutornist alla

"Elektrokardiogramm"
Eesti Kunstimuuseumi
filiaalis Rotermani
soolalaos 3. ja 4.märtsil
11. - 22.

"Elektrokardiogramm" olevat tegevuskunsti ilming agentuurilt Kodanliku Maitse Teenistuses Eestis. Bonkiga sarnaselt on tegu libaettevõttega. Vastavalt müüdiile pakub agentuur kunsti valdavale osale elanikkonnast, keskmisele maitsele. Nii on toodangul, kunstiteostel, vastavasisulised teemad, näiteks *performance*it "Ma olin ühiskonna keha.

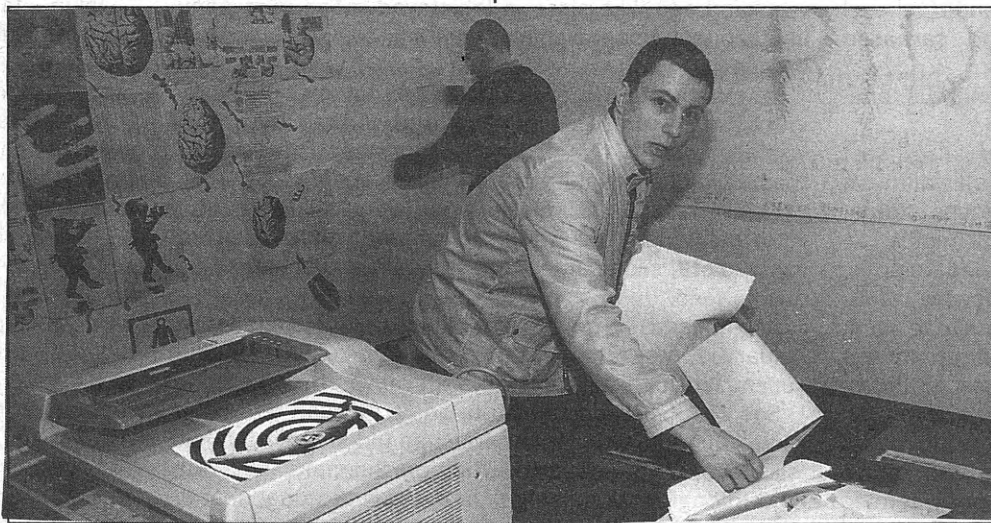
Kodanliku maitse teenistuses". Tegelikult olid pealkirjad aga teostega seotud õige lõdvalt. Ürituse kõrge koordineeritus ning korrapära (töötas **tekstitehas**, Taave Tuutma taies "Sotsiaalsete protsesside fikseerimise dekonstruktsioon juhindudes psühoanalüütilistest paradigmatdest") käivad pseudo imago juurde. Siiski ei suru väline formaalsus sisulist poolt täiesti tagaplaanile. Tähtis on ekg-tegemise fakt ise. Ükskord ometi integreeriti loomisprotsessi publik, mis näis mõjuvat ka kunstnikele erutavalt ja eneseeksponeerimisvõimalust taiesesse sublimeerima kutsuvalt.

"Elektrokardiogramm" on tegevuskunsti protsess, kus kohapeal maaliti, etendati, paljundati ja sisestati tekste ning muidu meisterdati. Ilmselt ei innustanud tegijaid kodanliku kunsti kontseptsioon, vaid ürituse vahetus ise. Kui algul näis ekg jäävat justkui tegijate tsunftisisesse sebumiseks, siis teiseks päevaks oli "kunsti valmistamise agentuur" end juba

Marko Laimre ja Eha Komissarov.

raamjutustusest. Selline pehme suhtumine ei väsit ka publikut oma lõputu narratiivsusega. Aga õigupoolest, äkki on nii kodanlik? Teose ja vaataja vahel eksisteerib otsesid, puudub vahendav meedium, mis on "lihtsale" tarbijale kindlasti

Kuraator Hanno Soans.

vastuvõetavam.

Tagasi eksponeerijate ja ekspositsiooni juurde

Maalijatest oli pilkupüüdvamaid **Anu Aaremäe**, kes ehitas valget sisemust punase värviga dekoreeritud pabermaja. **Marko Laimre** objekt kandis nimetust "& 45". See seaduselõik räägib väljendusvabadusest ja seda kitsendada võivatest tingimustest. Lõik lõpeb sõnadega "Tsensuuri ei ole". Teksti kõrvale oli kunstnik kleepinud tolmustele autodele sõnakaupa kirjutatult sama paragrahvi dubleti, piltide all oli kujutatud autode mark ja vahel kirjavadmärgid. Igale juhul oli see vaimselt rikkam kui "Pese mind!".

Ene-Liis Semper ja **Taavi Eelma** riietusid lahti ja sidusid lihakantsakad pliididele. Ümber ning viimaks ka näo ette. Siis emmelti ning pandi riidesse. Mõtiskleti rituaalse muusika taustal ja asetati näo ees olevad lihakantsakad pliididele. *Performance* oli täis tähenduslikke elemente, salajasi, fetišistlikke ja isiklikke tseremooniaid. Beuysilik vaade. Samasid raamatuid on ilmselt sirvinud ka teise õhtu täht **Kiwa**. *Performance* kandis nimetust "Work in Progress". Videoklipis liikus ringi idapärastelt riietatud kunstnik ja joonistas loodusesse hieroglüüfe. Lõpuks kordas ta seda veel kord ekraani ees ning oma kehal. Kiwa esteetiline etteaste lõppes nii nagu paljud hiina lood: kunstnik suundus oma pildi sisse.

Ekg lõpetas **Rainer Jancise** helitöö, mille mõjusam esitus leidis aset kunstiakadeemias 7. märtsil, mil seda saatis Raoul Kurvitz minimalistlik *performance*, aga võib ka vastupidi väita. Kurvitz keerutas juhtme otsas rippuvat pirni ning projitseeris tilkuvat, peegelduvat vett. Sugestiivne kooslus, mille tõde peitub teadmises, et *vesi on vesi valgus on valgus*.

KARIN PAULUS

Tekstivabriku töötulemused

3. ja 4. märtsil olid Rotermani soolalaos avatud kunstnike töökeskkonda. "Elektrokardiogramm" kaasas põlvkondlikult, vaateilt ja töövahendeilt erinevaid kunstnikke ning paiskas nad soolalaos ühisateljeesse, kus kahepäevase tegevuse käigus testiti hetketegelikkust. Vahetu sündmusena seadis EKG keskmisse protsessi: tegevusmaali ja *performance*id, arvutite taga töötasid tekstitöölised, kes pidid looma kunstitegevusele analoogi omamoodi *action-kirjutamisega*.

Üritus õnnestus vahetu õhkkonna loomise poolest. Alapealkiri "Kodanliku maitse teenistuses Eestis" püüdis tähelepanu suunata kohaliku kunsti ühele probleemsemale tahule, haigutavale kuristikule kunstimaitsete vahel – kuhu kunst oma arengus on jõudnud ja mida meil üldiselt heaks kunstiks peetakse. Tekstivabrikus toodeti tekste

tuur ja hõbekuusk. Kodanlase tütest peaks saama lauljanna. Tema naine tellib Stiili – **Jan Kausi** teesid on üsna üldistavad ettekujutused, mis vaid pealispindsel ja väliselt iseloomustavad kedagi, keda arvame tundvat kui kodanlast. Aga me võime ka eksida. Nagu selgub *punk*-lauljate **Freddy Grenzmanni** ja **Villu Tamme** vestlusest, on "kodanlik värv pask", aga selle juures meeldivad neilegi "soe tuba" ja muud "siukesed asjad."

Läbi mitme teksti korduvana on kogum oma(n)dussõnu (edukas, ilus, ettevõtlik (noor), korter, töö, auto, perekond) kindistatud kodanlikkuse juurde. Ilu – dekorativism ja sentimentaalsus on midagi, mida peetakse iseloomulikuks kodanlase kunstimaitsele, pigem küll iseloomustab see nn. väikekodanlikku maitset, lille- ja kassipiltide armastust. Kodanlane ostab kunsti ikka vaid tema hinnas peegelduva väärtuse pärast, mis ilmingimata ei peegeldu aga kunstilises tasemes. Kui kunst on kodanlase jaoks (omandatud) asi, väljendab see siis üldse tema maitset? Millise kunsti hinnad on kõrged ning kes mille alusel neid kehtestab, jäi tekstides seekord pikemalt lahti arutamata.

Seades kahtluse alla kodanlase kui selise olemasolu Eestis, nii kultuuriloo kui ka majandusajaloo seisukohalt, märgib **Georg Poslawski**, et kodanlikku kunsti teeb Eestis neljas võim – meedia. "Meedia (vähemal või suuremal määral professionaalne) on kodanliku kunsti loojaks Eestis, suurim ja kuulsaim kunstnik. Kõik ülejäänud on vaid lavastuse tegelased. Mis maitsest võib üldse juttu olla?" Kas pole mitte omandus määravaim kodanlase staatuse juures. Eks stereotüübid ole meedia toetatud ja võimendatud. Kui nii, siis võib tõepoolest küsida, millistest maitsest saab üldse juttu olla? "Kodanlase jaoks on olemas vaid tema demari, mis on väljapool selle uksi, see pole tema oma. Kodanlikku maitset toodavad suurkorporatsioonid, Hollywood ja reklaam." (Marko Laimre).

Peep Pedmanson seadis kodanlase põhitingimuseks ja tunnuseks (vähemalt) kahe kodanlase kõrvuolemise s.t. normi tekkimist koostevuse kaudu: "Kunstnik, põllumees või jänas on ka üksinda kuskil hüljatud saarel edasi kunstnik, põllumees või jänas. Ent olla (püst)kodanlane ihuüks – see on nonsens. Kui maailma(saare) ainus asukas sööb suu ja situb perse kaudu, on see *performance*, aga alles siis, kui seda teevad kaks, saab sellest norm /.../ Isegi viimane aadlik jääb kesk nõgesid ja jaaguarijälgi aadlikuks, iial pole seda ihuüksik (püst)kodanlane". Sest konventsioonid on ta jaoks üle kõige. Ent

pubiiku ees: nagu tegevusmaailis sunnib teos vaataja silma all, nii oli sealgi kirjutamise protsess jälgitav suurelt ekraanilt. Huvi kirjutamise vastu oli üllatavalt suur: enamus, kellele tehti osalemise ettepanek, võttis selle vastu, ning leidis neidki, kes spontaanselt asusid tekstivabrikusse tööle. Tekstivabrik oligi mõeldud avatud foorumina, siiski kasutas vaid Teljenihe (**Jaak Kilmi**, **Andres Maimik**) võimalust otseselt sekkuda teistesse tekstidesse. Kirjutatud tekstid jagunesid analüüsikateiks ja vaimukaiks, sundimatuks mõtteavaldusiks, kus lähtuti just n.ö. kõnelusest publikule/ga.

Kodanlase põhivormid

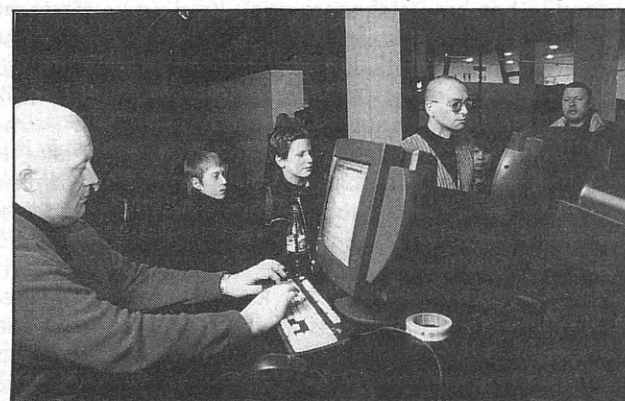
Mida siis kirjutati? Mida võib järeldada kodanlase ning kunstimaitse kohta nende tekstide põhjal?

Tuleb muidugi tunnistada, et pakkudes ise välja mõningaid märksõnu, jäi lahti mõtestamata kodanlase mõiste – keda või mida selle all üldse mõeldi. Tegelikult ootasime salamisi vastust ning sügavat analüüsi just kirjutajailt. Seepärast võib nõustuda **Reet Varblase** kriitikaga, et vähem või rohkem kuuluvad etteantud märksõnad (vaba aeg, seltskond, edetabel, pilt minu seinale, lemmikud jne.) iga suguse elulaadi juurde. Iseenesest pole neis tõepoolest

midagi spetsiifilist kodanlikku, ometi näivad need kodanlust kõige enam erutavat, et nende kaudu võiks kodanlikku elulaadi analüüsida.

Kirjutajail tuli "kodanlus" ise defineerida. Ent kirjutajadki langesid väljajoonenud mallide lõksu, polariseerides maitse kodanlikuks ja mittekodanlikuks.

"Kodanlikust maitsest" kirjutades mõeldi enamasti mingite stereotüüpidele. "Kodanlasel on piisavalt vaba aega – golf, keegel, piljard, tennis, teater, kohvik. Kodanlasel on elamu, aias on tiik, skulp-

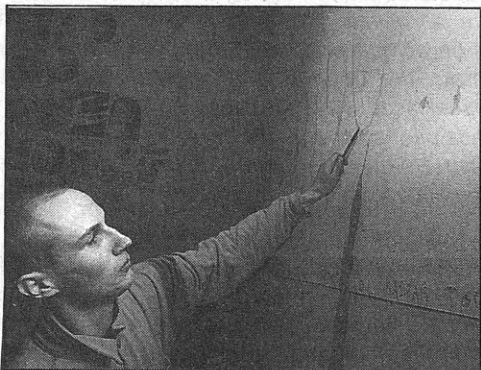

Tekstitehas töötab.

kas pole mitte enese kuulutamine eriliseks, väljaspool normi olivaks paradoksaalselt just nende samade normide olemasolu ja kehtimise tunnistamine.

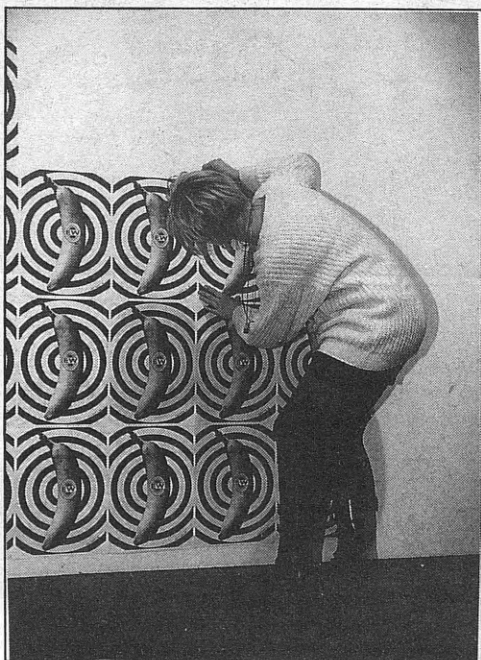
"Kas ongi kunsti kodanliku maitse teenistusest?" küsib **Ilmar Raag**. Tõepoolest, sest kuidas veel saanuks tekkida too õelik/vennalik suhe soolalaos viibinute vahel, kui mitte poleks kodanlikku kunsti, millele vastanduda või mille üle ironiseerida.

MARI LAANEMETS

Kaspar Toome

sisse töötanud ning vaatajaki integreeriv. Kuraatori tähe ei ahistanud ega ka suunanud liialt. Sama võiks öelda teisegi vabariigi aastapäevanäituse, "Valiku vabaduse" kohta. Kuigi viimasel on eksponeeritud ka tellitud töid, nagu Vabadussamba kavandid Karminilt ja Vindilt, funktsioneerivad teosed iseseisvalt, õigustades ennast kureerijate

Mall Nukke

Tallinna graafikatriennaal tulekul

Eesti graafikutele

Pöördun teie poole seoses Tallinna XI graafikatriennaali korraldamisega. Pärast aastast arutelu võtsid Eesti Vabagraafikute Ühenduse juhatus ja triennaali toimikond vastu näituse reglemendi ning kutsusid žürii valima Eesti põhiekspositsiooni 20 kunstnikku. Ülejäänutel on võimalus triennaalile pääseda rahvusvahelise žürii valikul internatsionaalses konkurents.

Veebruaris kokkukutsutud žürii eiras seda reglementi ning valis vaid 10 kunstnikku. Valik tundus aga paljudele graafikutele tendentslikuna – eelistatute hulgas oli vaid üks üle 50aastane kunstnik ning mõni üksik, kellel on rahvusvahelist mainet. Viimane on oluline tähtsajastõttu, et eesti graafikud on viimasel kolmekümnel aastal saanud rohkem rahvusvahelisi auhindu kui ükski teine kunsti-, aga arvatavasti ka kultuurivaldkond. Meie hulgas pole küll selliseid suurkujusid nagu seda on Arvo Pärt, ent rahvusvaheline edu on graafikuil olnud nii kestev, et Tallinna tuntaksegi just graafikalinnana. Seda aga ka tänu heatasemelistele triennaalidele.

Graafikute protesti mõjul kogunes ühingu juhatus ning arutas reglemendi rikku mist. Leiti, et žürii oli talitanud valesti ning tendentslikult, mistõttu nõuti valijate uut kogunemist ning varasemale seltskonnale lisati kaks uut inimest.

Mina olin sellal seisukohal, et palgatud seltskond ei saanud siiski oma tööga hakkama ning taotlesin hoopis uue žürii kokkukutsumist või siis ka Eesti põhiekspositsiooni valiku andmist rahvusvahelise žürii kompetentsi. Et minu arvamus ei leidnud vajalikku toetust – vähe selles – seda tõlgendati kui isiklikku intriigi "presimaks" ennast näitusele, lahkusin ma 26. veebruaril nii ühingu juhatuselt kui ka triennaali toimikonnast, kuna leidsin, et liidrite otsus oli nii triennaali kui ka eesti graafikute huve kahjustav. Graafikute ühingu aastaid tegutsedes ei ole ma kunagi eelistanud isiklikke huve üldistele, kuigi kogemus rahvusvaheliselt näituselt välja jääda on mul pärast 1971. aastat esmakordne ning inimlik reaktsioon toimunule ka adekvaatne. Et ma valitud seltskonnast lahkusin, ei tea ma päris täpselt, millised otsused juhatus kui kogu ürituse kõrgeim korraldaja veel võttis. Hilisem sündmuste käik on näidanud, et need polnud just õiged.

Täiendatud žürii otsustas kõigepealt, et kahel uuel liikmel on õigus valida vaid lisatavad 10 kunstnikku – 10 varem väljalitutat nad hinnata ei saanud!? Sedaviisi talitades aga eirati elementaarset demokraatiat, minnes tagasi aegadesse, kus kõik olid võrdsed, aga mõned veel võrdsemad!

Enne uut valikut võttis žürii veel oma sekretäri kaudu mitmete kunstnikega ühendust, paludes neil esitatud töid välja vahetada, või siis lausa kutsus uusi kunstnikke juurde, kes tähtjaks oma töid üldse polnud esitanudki!!!

Lõplikust valikust on näha, et need žürii "ettepanekuile" allunud kunstnikud said ka triennaalile! Arvan, et näituse reglemendi vaba interpreteerimine on rahvusvahelises praktikas pretseedenditu, rääkimata žürii tegevuse vastuolust heade tavade ning kollegiaalsusega. Ja isegi kui ühingu juhatus muutis lennult triennaali reglementi, ei teavitatud sellest kõiki graafikuid!

Toimunud sündmuste põhjal võib väita, et žürii ületas oma võimu piire ning parimate graafikute väljavajalimise asemel hakkas näitust kureerima, võttes aluseks mitte kunstnike professionaalse ning rahvusvahelise taseme, vaid kitsa seltskonna kunstikontseptsiooni, mis meie seniste graafikatradsioonidega kuigi hästi ei haaku. Triennaal aga pole kuraatoriprojekt, vaid võistlusnäitus, kus erinevad laadid, tehnikad ja ead võivad

vabas konkurentsisis üksteisega auhindade pärast võistelda ning vastastikkult täiendada. Graafika peaks arenema ning uuenema loomulikus ning terves võistluses, loovas koosluses, mitte aga trende järgivate kuraatorite tujude ajel. Viimane on ehk küll kiire tee hetkel endale tähelepanu tõmbamiseks, ent eesti graafika edasise arengu seisukohalt tupik, graafikatriennaalide lõppemise eeldus.

Ennustan, et järgmisele näitusele ei esita paljud tuntud graafikud enam üldse töid, sest ei soovi veel kord osaleda inetus mängus, noored ja võimekad organisatorid aga ei taha uut triennaali enam korraldada, kuna kardavad kaasnevaid skandaale. Just seda on oma tänase ebakorrektuse ning elementaarsete demokraatlike printsiipide eiramisega saavutanud graafikute ühenduse juhatus, triennaali toimikond ja ka žürii. Ma ei usu, et kõigi nende koosluste liikmed eraldi ja kokkuvõttes, pigem on enamus läinud kaasa osavate kuraatorite-manipulatorite egoistlike plaanidega.

Milline on sellise tegevuse mõju tänasele eesti graafikakunstile, sellest kutsuksingi eesti kunstnikke nüüd kaasa mõtlema, toimunud analüüsima ning ka oma seisukohti avaldama. Kuluaarides on toimunud küll palju juttu olnud, ent avalikkusesse pole väljendatud rahulolematust veel jõudnud. Kuna Eesti kunstielus on erinevates institutsioonides ja fondides võimul ühed ja samad isikud, siis ilmselt kardetakse, et kõikvõimsad kuraatorid ei kureerigi tulevikus vastuastutajat – see tähendab, et pääs tähtsatele näitustele jääb suletuks! Ja kui sind ei ole enam siin, siis sind pole olemaski! Samasugust käitumisviisi kogesid mitmed opositsioonikunstnikud noukogude okupatsiooni aastatel, mil võis küll saada kõrgeid auhindu välisnäitustelt, ent kodumaal ei pääsetud esinemagi.

Sel ajal oli just graafikute ühing see, kes solidaarsusest oma mujal tunnustatud kolleege ka kodumaal toetas – see on väärt traditsioon, mida võiks hoida! Arvan, et praegu ei ole kaalul üksnes graafikatriennaali tase ning mitmekesine pale, vaid kogu eesti graafika kui spetsiifilise terviknähtuse tulevik, millega seonduv muidugi triennaalitradsioon.

Seepärast ei tohiks just nüüd vait olla!

Üksikud eesti graafika suured nimed saavad hakkama ka ilma Tallinna triennaalita, tegutsevad ja arenevad edasi, ent eesti garaafikakunsti tervikpilt lahustub rahvusvahelises trendikunstis, kus sageli puudub nii idee kui ka identiteet, rääkimata ametioskustest, ning hiljem ei kannu sellise allakäigu eest vastutust ükski selleks ajaks juba unustatud kuraatoreist. Elu on seatud ju nii, et loojad jäävad, aga asjamehed kaovad.

Kui me tahame kunagi jõuda tõeliselt demokraatliku Eestini, tuleks ka kunstisfääris taotleda ühiste otsuste ühist ning õiglast täitmist, austades nii kolleegide loomingut kui ka iga. Ühest valest otsusest tuleneb järgmine ja veel järgmine ning lõpuks olemegi kaelani vales, nii nagu möödunud sotsialismi ajal.

Ka selle aasta triennaali korraldajail soovitan tõsiselt mõelda oma tegude tagajärgedele, oma isiklikule rollile toimivas, sest ajalise elu sees elame me kõik ka igavest elu.

LEONHARD LAPIN

8. III. 1998

Reglement

Tallinna XI graafikatriennaalil eksponeeritakse originaalgraafikat ajavahemikust 1995 – 1998 (k.a.).

Aktsepteeritud on kõik tiražeeritavad trükitehnikad. Joonistus ja monotüüpia ei kuulu eksponeerimisele. Foto on lubatud teostatuna graafilises tehnikas või digitaalselt töödelduna.

Esitada võib ka kolmemõõtmelisi töid, juhul kui on kasutatud graafilisi trükitehnikaid, või projekti veel valmimata kolmemõõtmelisele tööle (lisada võimalikult täpsed joonised ja 2 slaidi või fotot varasematest analoogilistest töödest). Kõik tööd peavad olema kunstniku poolt signeeritud. Enamus olemas-

olevaid raame on mõõtudega 70 x 100 cm ja 80 x 120 cm, kuid raamitakse ka suuremate mõõtmetega töid ning vajadusel võib tööd jätta ka raamimata. Eestlaste tööde valik triennaalile toimub kahes sõltumatus voorus: **esiteks** on võimalik 16. veebruariks esitada oma tööd Eesti Vabagraafikute ühenduse poolt kokkukutsutud žüriile, kes valib välja 20 kunstnikku, täitmaks Eestile eraldatud kohti. Samal viisil valitakse 10 kunstnikku Lätist ja 10 Leedust – see on triennaali traditsiooniline põhimõte.

Teiseks on eestlastel võimalik konkureerida üldkonkursi korras, kuhu ootame töid kogu maailmast.

Eve Kask, graafikatriennaali president:

Teavitaksin üldsust triennaali mahust ja eestlaste osakaalust selles. Teeme esimest korda kogu maailmale avatud triennaali. Siiani on välisautorid ja -riigid osalenud erineval põhimõttel. Eelmisel triennaalil valiti neli riiki ning igal maal valis kohalik kuraator välja 10 osaleja tööd. Seekord võisid üle maailma kõik soovijad saata oma töid. See on oluline vahe. Saatsime laiali 1000 aplikaatsiooni ning avasime triennaali kodulekülle internetis. Meile laekus oodatud ca 100 kunstniku asemel 529 kunstnikult üle 2000 töö 51 maalt. 8. – 10. märtsini töötas rahvusvaheline žürii koosisus Björn Bredström Rootsist, Eve Kask, Ando Keskküla, Johannes Saar, Liina Siib, Breda Škrjanec Sloveeniast, Šaulius Valius Leedust, Mare Pedanik protokollijana. Žürii aktsepteeris 123 kunstniku tööd. Baltimaadest lisandub veel vastavalt reglemendile Eestist 20, Lätist ja Leedust 10 kunstnikku.

Žüriide koosis valiti Eesti Vabagraafikute Ühenduse (EVÜ) juhatus (Kadi Kurema, Leonhard Lapin, Liina Siib, Vive Tolli ja Urmas Viik), toimikonna (Eve Kask, Mare Pedanik) ja Marko Mäetamme poolt hääletamisel. Eestlastele, aga ka lätlastele ja leedulastele oli algusest peale antud võimalus esitada slide oma töödest ka rahvusvahelisele žüriile. Majanduslikel põhjustel

sisaldas see küll vaid kolm välisliiget, kuid žürii eestlastest liikmed olid eestlaste tööde hääletamisel neutraalsed. Ka on mitmete rahvusvaheliste graafikatriennaalide žürii koosnenud vaid kolmest või neljast liikmest. Eesti žüriist (Anu Liivak, Eha Komissarov, Ando Keskküla, Andres Tali, Andres Tolts, Martin Pedanik ja Eve Kask, viimases koosisus lisaks veel Naima Neidre ja Volli Taiger) välja jäänud 30 kunstnikust esitas 22 oma tööd rahvusvahelisele žüriile. Neist aktsepteeriti 3 kunstniku tööd. Kokku esineb triennaalil 23 eestlast. Eesti kunstnikke on triennaalil ligi üks viiendik, mis on küllaltki palju, arvestades, et näiteks Osakas on jaapanlaste osalus umbes sama (kui palju on aga Jaapanis graafikuid!), Krakovis ühe kuuendiku ja Ljubljanas ühe kahekümnendiku ringis. Olgu veel lisatud, et Ando Keskküla kuraatoriprojekt (EVÜ juhatus poolt hääletenamusega välja valitud kuuest laekunud kuraatoriprojektist) on Roterhamni soolalaos toimuva Tallinna graafikatriennaaliga paralleelselt toimuv näituste programm, nagu ka lastenäitus Rahvusraamatukogus ja võimalik üliõpilaste näitus. Mitte üheski kolmest koos käinud žüriis pole kordagi jutuks olnud kunstnike tööde vastavus Ando Keskküla projektile. Žüriid lähtusid ainult esitatud töödest.

Fragment Eduard Wiiralti puugravüürist "Puulõike sünd".

Uku, Ecu, Natu ja Vanemuine

Ooperisarja "Juhid ja jumalad" teine kontsert: K. A. Hermann – R. Kangro "Uku ja Vanemuine ehk Eesti rahvas ja jumalad" (1907/1998), Raimo Kangro "Ecu ja Uku". Lavastajad Tõnu Kaljuste ning Priit Pedajas. Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja Tallinna Kammerorkester Tõnu Kaljuste juhatusel 28. veebruaril Rotermanni soolalaos.

Kuigi idee teostada Karl August Hermann laulelduse "Uku ja Vanemuine" uusredaktsioon idanes Tõnu Kaljustel ja Raimo Kangrol juba mõni aasta tagasi, ajastati selle ettekanne koos Kangro ooperiparafraasiga "Ecu ja Uku" Eesti Vabariigi 80. aastapäeva pidustustega. Tekkis huvitav olukord – kui ofitsiaalsel kontsertaktusel Estonia teatrimajas (kuhu rahvast ja muusikakriitikuid ei lastud) kõlas Sumera mornivõitu temaatikaga histeroom, siis Rotermanni soolalaos (kuhu võisid muidugi ka ministrid tulla) etendus vaimukalt teostatud rahvalik performance. Kui ofitsiaalsel kinnisel pidulikult ettekan-del kõlas muusikas tükike meie reaalsel süngevõitu ajalugu, siis Rotermanni soolalaos etendus jälle killuke eesti luskat pseudomütoloogilist lugu.

Pseudomütoloogilist mitmes mõttes, sest Karl August Hermann laulelduse tegelastest on Lemmingine ja Vanemuine tegelikult Faehlmanni kohandused soome mütoloogiast (nimed kujud *Lemmingäine* ja *Lemming* esinevad Eiseni andmetel vaid Kuusalu ja Haljala rahvalauludes, Vanemuist ei tunne eesti rahvapärismus üldse). Uku (soome *Ukko*) on Vanaisa ehk Taara, eesti uuemas mütoloogias ka Kõue ja Pikri personifikatsioon. Seda pseudomütoloogiliste tegelaste ringi laiendas omakorda "Ecu ja Uku" libretist **Leelo Tungal**, kes Kangro algupärandisse lisas tänapäevasele allegoorilised Ecu (Lääne finantsabi sümbolina), viimase sõbra Natu (militaari, NATO kehastusena) ning Euroropheuse kui angloameerika popkultuuri esindaja, kelle juures isegi Vanemuine käib laulutunde võtmas. Muidugi – Kungla rahvas on uueks saanud ning uued jumalad Euroopa Ühenduse ja NATO näol on juba meie (uus)mütoloogilises panteonis istet võtnud.

Hermann "Uku ja Vanemuine" (1907) on sisuliselt eesti operi eelkäija. Oskamata kirjutada täismõõdus suurt operit (autor oli ju keeleteadlane ja filoloogiadoktor), lahendas asjaarmastajast muusik teose laulumänguna (*Singspiel*). Selle esiettekanne oli täpselt 90 aastat tagasi (veelkordselt tabav uusversiooni ajastamine). Samas pole kõnealune lauleldus sugugi vahepeal vaid tolmu kogunud, näiteks seitsmekümnen-

Ideegeneraator-dirigent, helilooja ja libretist naerutasid kuuvahetusel Tallinna ja Tartu publikut.

date keskel kandsid Tallinna Konservatooriumi tudengid selle ette Heliloojate Liidu saalis. Raimo Kangro tegi lauleldusele Hermann muusikast lähtudes tänapäevase orkestratsiooni ja seade, milles tihendas pisut meloodilist originaalmaterjali ja täiendas ka tsitaadiliste vihjetega. Uusredaktsioonis on säilinud küll originaali ilus ja elurõõmsalt naivistlik melodism, kuid Kangro seade faktuurikujundus tugineb kohati polüfoonilisele tehnikale – näiteks Sarviku (**Allan Vurma**) ja koori imitatsiooniline tekstuur ning Koidu (**Esper Linnamägi**), Hämariku (**Kaia Urb**), Endli (**Mati Turi**) ja Salme (**Eha Pärj**) ansambli vokaalpolüfoonia.

Kaasaeg on tunginud siiski ka "Uku ja Vanemuine" lavastusse, näiteks Lemmingise (**Tiit Kogerman**) esimeses numbris kõlavast orkestrisaates *rockabilly* intonatsioonid, lustlik Lemmingine ise mõjus paraja Figarona. Vanemuine (**Aarne Talvik**) aga ei sõrmitse enam sugugi kannelt, vaid istub hallipäise hipina süntesaatori taga (muidugi firmalt Vanemuine). Uku (**Voldemar Kuslap**) roll on sõltumatu mittekorrumppeerunud arbitri oma – kui Sarvik esitab oma karikeeritud kabeaariat ("Koit ja Hämarik kui lollid üksteist kaelas kandsivad") on Uku vastus resoluutne: "Kuule sina paha loom, kurja teha on su voom..."

"Ukus ja Ecus" Sarviku karakterroll mõneti transformeerub, kohtlasevõitu vanapaganast saab nüüd poliitiline Euro-Mefisto, kes heauskseid eestlasi Euroopasse ärgitab. Lõpptulemus polegi nii paha (vrd. Goethe "Faust": "Ma olen

osa jõust, kes kõikjal tõstab pead ja kurja kavatseb, kuid korda saadab head"), kui vaid ületootmine ei kummitaks. Ukust saab aga kompromissivalt valitusjuht, kes rahulolematut Endlit manitseb: "Pea mees, revolutsioon ei ole eesti meeste joon." Õigem on Endel Euroopasse lähetada, ka rahvas (koor) julgustab: "Võta kaasa taaritõrs, viisa, põis ja õlekõrs!" Endli üllatuseks on aga Vanemuine Euroopas juba ees ning võtab Euroropheuse (**Olari Elts**) rahumeeli muusikatunde, orkestris vilksatavad siinseal Eurovisiooni tunnussignaali tsitaat-motiivid. Euroropheuse sõbra Natu (**Mikk Üleoja**) roll on suhteliselt episoodiline. Regilaululine lõpukoor ja resümee pole enam kaugel: "Kaitse meida, Natukene, pomm ei ole patukenel!"

Kogu etendus, "Uku..." ja "Ecu..." koos, kestab kahe vaheajaga kolm tundi, kuid need pole sugugi pikad tunnid – nalja ja kalambuuritsemist, paroodiat ja pila jätkub lõpuni. Puhtmuusikaliselt on "Uku ja Vanemuine" ootuspäraselt pisut lihtsama helikeelega ning "Ecu ja Uku" mõnevõrra keerulisema, kangrolikult sünkopeerivate rütmilahendustega. Lavastus oli kontsertettekandele vastavalt küllaltki napp (Uku "taevaredelist" allaronimine, üks koori ringkäik), kuid sisulisi aktsente täpselt markeeriv. Võib öelda, et eesti esimene laulumäng ning momendil viimane ooperimäng ulatasid Rotermanni soolalaos teineteisele eneseiroonilise muigega kae: "Jääge Uku, Ecu, Natu, peeruhoidjaks Soolalattu!"

IGOR GARŠNEK

Teatripoolse pilguga vaadatult oli tegu just parajal määral teatraliseeritud kontsertesitusega.

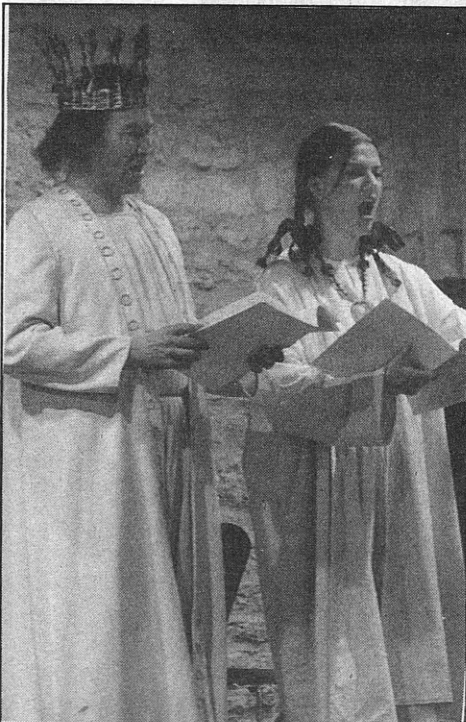
Kui oleks kangesti hakatud karaktereid ja üksikasjalikku mängu tegema, võinuks koomika vindi üle keerata. Praegu jäi kerge ja lustlik tunne. Dirigendi enda ja dirigeerimismaneeeri "ümberkehastumine" kahes osas oli juba iseenesest nauditav teater. Ka igale osalisele oli leitud mõni hea detail ja iseloomulik hoiak. Mis peamine: igaüks oli nii vahvalt ja omamoodi asjas sees ja oma rolli eest väljas.

Eesti Päevalehest oli lugeda, et kava ettevalmistus käis väga lühikese aja jook-sul. Kiirustamise jälgi võis ju märgata. Aga mõnusa žanripärase improvisatsioonilisuse maik tundus üliperfektsusest olulisem.

Aastakümnete tagant meenub üks "Uku ja Vanemuine" kammerlikum ja kärbitum esitus Heliloojate Majas lavakunstidengitelt Panso juhtimisel. Taotlus oli siis läheneda nõ. töes ja vaimus – ja just nii sündiski muhe humoorikus. Mõtlemata ärgitavalt loeti vahele lõike noore euroopaliku professionaali Tobiasse ja Suure Diletandi Hermann omaaegsest poleemikast.

Seekord oli tegemist Raimo Kangro europrofessionaalse orkestratsiooni-ga, mis õnneks ei võtnud Hermann loolt selle lihtsüdamlikku võlu. Algset ehedat naiivsust vanade lugude uuesitused nagunii kätte ei saa. Aga suhtumislaad on oluline küll. Kas lööb välja alateadlik tõusiku kompleks: siis hakatakse veiderdada pullitegemise või halearmsa ülestiliseerimisega tõestama, kui palju me esisadest targemad oleme. Mõnes meie teatrilavastuses on seda maiku olnud. Või suudetakse algeliste aegunud vormide alt üles leida igunimilik siralt innukas algimpulss. Sellega samastuda, seda naudidagi. Just selles oli kuulud-nähtud esituse võlu. Mitte proffide üle oleolek, vaid tõesti professionaalne rõõmus äratundmine ning sisemine vabadus materjali valitsemisel. Sündis humoorikas ja koduselt ühine meeleolu. See läks lihtsalt ja loomulikult üle "Uku ja Ecu" tänapäevasesse eneseirooniasse ja paroodiavaimukusse. Teise osa tekstilised ja muusikalised märksõnad-vihjed olid piisavalt läbipaistvad ja naljakad. Taustsituatsiooni tegelik tõsidus ei kao ju kuhugi. Aga lihtsa lõbusa (mitte küüniliselt äraspidise) ühendava naeruvõimaluse eest aitäh!

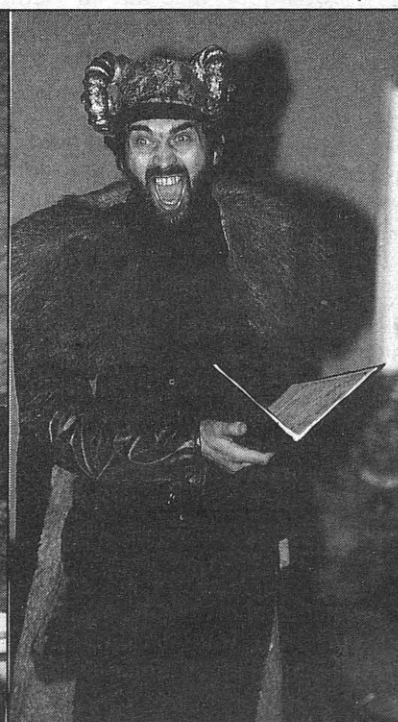
LEA TORMIS

Uku ja Aka,

Vanemuine ja Euroropheus,

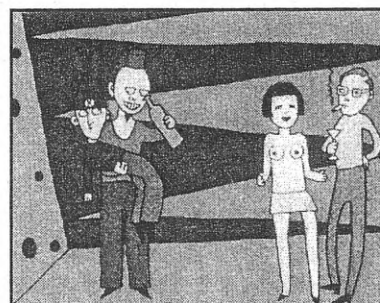
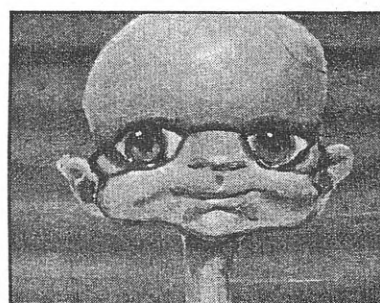
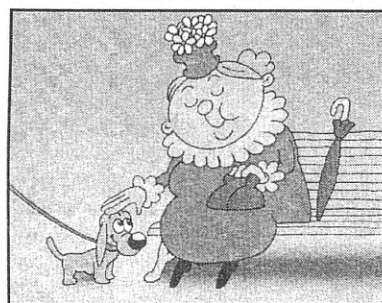
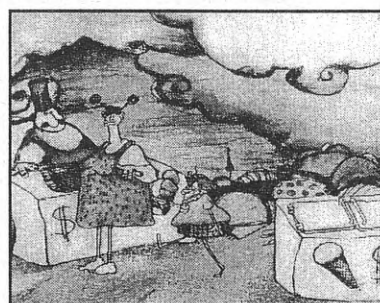
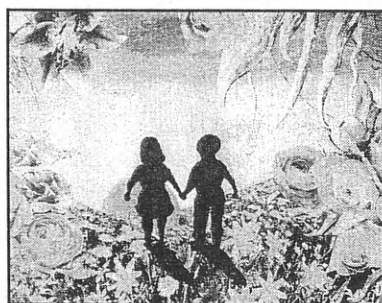
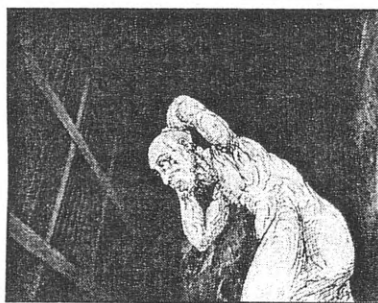
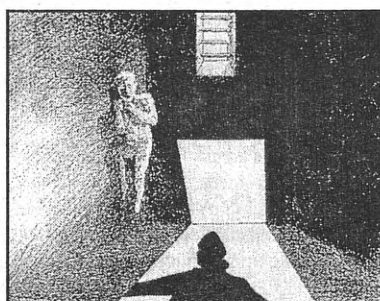
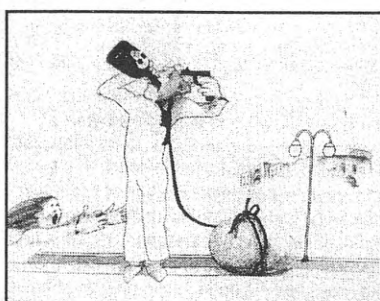
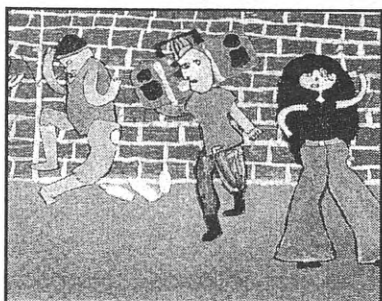
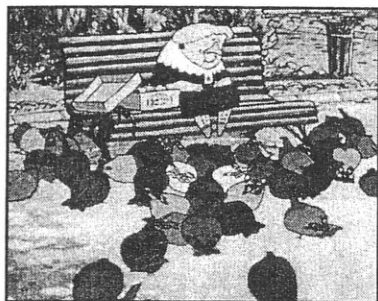

Sarvik,

Natu ja Endel soolalaos.

Film

Nii nagu geniaalne mask, erinevalt reaalsest grimassist ja hoolimata oma tardusest, peab olema võimeline edasi andma võimalikult palju eri ilmeid ja emotsioone ja "könelema" kõikvõimalikes tämbreis läbi kogu narratiivi, nii kvintesseerub ka multifilmikaader, erinevalt mängufilmi omast, (kohe ei teagi, mis selle põhjuseks on) teatud sorti ikooniks, millest vaatab vastu nii filmi süžee, hädade ja viletsuste hierarhia kui ka tegelase-tegija vaevad. Nii on. Vaadake hoolega, sest siin äratrukitud "herbaariumi" seas leidub ka tükk tänavu Tampere lühifilmifestivalilt *grand prix'*ga koju lennanud filmist. Milline? Mis tähtsust sel. Sest žürii enese põhjendus sobiks iseloomustama iga siinset ikooni (tegijat), kellel "on annet jutustada ära sügav lugu niiväga lühikeses ajas. Päril..."

Ajad on muutunud. Nii küsibki üks eesti filmiajakirjanik, nime poolest näiteks Veerev Kivi, enda, telefoni või tuttava käest, et *mitä nyt*, kas tõesti on Tampere filmifestival aastatega nii alla käinud, et... Ei, ei ole, vastab seepeale tuttav, nimega Seisev Vesi, see on üksnes taust, mis muutub. Ja targutab edasi: Nüüd, kus Cannes, Berliin ja muu seesinane annuaalseks rutiiniks saamas, pääseb eestlane veerema, kuhu tahab, kasvõi unisesse töölistalupoeglike Soome kinokülla lomama, kus neonkirjas plinkiv sõna

"sauna" teda enam endiste aegade kombel hulluks ei ajagi.

Sest endistel aegadel oli teisiti. Siis jätkus eestlasi, nii tegijaid kui kiibitsejaid kui nomenklaturtšikuid, Tamperre reipasti. Tasuta saadud söök-jook-hotell kulusid marjaks, filmiprogrammidele eelistasid lühinägelikumad kaasatoodud rõõmuneste seltsielulist manustamist hotellikoridorides, ning igatahes erineti traditsioonilistest festivalinomaadidest sedavõrd, et ka korraldajad ilma lõunakaldalt tulijaid märkamata päeva kirja ei saanud.

Kellele mida, mäletab omakorda Veerev Kivi, ükskord ühe filmistuudio juhtki akrediteerus, kohale komandeerus, päevarahad välja võttis ja veel samal õhtul Eestisse naasis: kurss kutsus... Selline oli riikline kultuuri-foon, mille taustal pisemad tegijad kastaneid välja tulistasid...

Oberhauseni ja Clermont-Ferrand'i kõrval kuulub Tampere oma kolme Euroopa suurima lühifilmifestivali hulka. Mis asi aga see lühifilm ise on, teab vähene.

Võib ju defileeritada lõoklauseid, et kino (ajalugu) sündiski lühifilmist, ent mis see maksab, koopamaalibien-naale ei kipu Cro-Magnoni lähistel – hoolimata EU eeldatavast tugirahast – veel keegi korraldama. Praegune klassifikatsioon (filmi kestuse järgi) problematiseerib ära üksnes mängufilmi!

Sest valdav osa täisverelistest multikatest lihtsalt ongi "lühikesed" – 150minutise mängufilmiga võrreldes. Samuti mahub enamik dokfilme lühifilmikategooriasse, sest normaalne pooletunnine dokk on samamoodi lühikesek (pikkfilm) kategooriasse kuuluva) mänguka kõrval.

Festivalineljapäeval ekraniseeris YLE 1 kolme viimase filmiüliõpilase õppetööd Neil Hardwicki meistrkursuselt koondnimega "Tulid üheksakesi dokki". Hardwick juhatas kõik nad ükshaaval ka sisse, nentides kohe alustuseks, et ikka on nägemata "see tõeline lühifilm" – kuna pea kõigil juhtudel olla tegemist pigem lühikeselt tehtud "pikkade filmidega". Selge see, et Hardwick rääkis mängu-, mitte multi- või dokfilmist. Või äkki ongi genuinse lühifilmizanri otsimine pigem surnud ringis klaaspärlitega mängimine; äkki pääseme ummik-teelt tagasi pigem videokunsti revolutsioonilises võtmes? Et *ars on longa* ja *video brevis* est...

Filmi ja festivali kõrval takerdusid mällu ka hea ja paha asi. Paha oli siis, kui Jyväskylä rongiõnnetusel lendas Tampere lennujaama lähedal elav 66aastane pensionär esimesest vagunist välja, vaguni lennates tammilt alla talle järele. Prilliraamid rebisid puruks ta kulmud, maandumine põrutas paigast öla, 125 kilomeetriselt tunnikiirusest alanud ja teadvusekao-

tusega lõppenud õhulend rebis seljast kõik riided jopest aluspesuni...

Kohalikus haiglas plaaniti talle teha valuvaigistav süst, ent üks kohalolnud arstidest keelas selle, kuna see süst olla liiga kallis. Tavalist valurohtu ei saanud ta aga seepärast, et rohukapi võti oli kuhugi kadunud. Kriisiabi ei pakkunud talle keegi ega osanud ta šokiseisus seda küsida, ehkki kohalikud telekad selle tõhusat toimimist reipalt kiitsid... Tuleb tuttav ette? *Terve menoa EU:huun!*

Hea seik seevastu seisneb selles, et puhtaks oli saadud kunagine noorte kampade kahtlane kogunemispaik Koskikeskuse Ratina-poolses kangialuses. Rippus seal aastaid silt "Videoalvonta!" mis ta rippus, tolku sest polnud. Ent nüüd "üürgavad" sääl statsionaarkõlarid klassikat! Ning niivõrd valjult, et vapraimgi kaak varsti "viulikägina" käest põgeneb. Võibolla oli pealt(kuuldud)nähtud tühjus puhas juhuste kokkusattumus ja idee ise minu fantaasia vili, aga praktiseeritav sellisena ju siinkandiski! Kunagi olid ju hiinlasedki kavalad varblasi larmiga surnuks väsitama...

Kel tehnika ligi, saab Tampere festivalil linastunud filmidest jupiti maitse suhu võrguaadressidel www.medianet.tele.fi või www.tf-medianet.com.

PEEP PEDMANSON

Tampere 28. rahvusvaheline lühifilmifestival arvudes

Ühtekokku nägi festivalil filme 26 000 inimest (täpsem oleks vahest öelda, et vaatajaühikut), neist 19 000 maksulist. Seansse oli ligi 100, nii see kui esimene arv on kõikide aegade rekordid. Näidati ca 500 filmi, neist rahvusvahelisel konkursil 89, mis valitud rekordilise 3000 pakutu seast. Filmiturul pakkusid ennast 2000 lühifilmiühikut 200lt maalt.

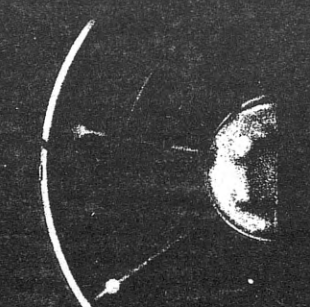
RAHVUSVAHELINE KONKURSS:
GRAND PRIX, Musikarikas ja 25 000

marka: Marie Paccou' multikale "Un Jour" ("Päev"), Prantsusmaa.
Žürii eriauhind, väike Musikarikas ja 5000 marka: Benoit Mariage'i mängukale "Le Signaleur" ("Reguleerija"), Belgia.
Parim multikas, väike Musikarikas ja 5000 marka: Michaela Pavlátová "Az na vely" ("Igavesti"), Tšehhi.
Parim dokk, väike Musikarikas ja 5000 marka: Jewels Barkeri "St. Pelagius The Penitent", Suurbritannia.
Parim mängukas, väike Musikarikas ja

Geograafia eriprogramm oli tänavu Mehhiko päralt, esimestest kroonikatest üle Eisensteini moodsasse kiimahigilisse eksperimenteerimisse välja: rariteetsel dok-kaadril 1914. aastast kohtuvad revolutsioonipealikud Pancho Villa ja Emiliano Zapata ühiseks pidusöögiks.

maxell
PROFESSIONAL HR

Nukufilm Ltd.

Back to Europe

Puppet animation

38 min.

Kaupmehe 6, EE0001 Tallinn, Estonia
tel/fax 442 770 e-mail: nukufilm@online.ee

Tagasi Euroopasse, euroipiidseid tavu järgides? Üks näide müügiühikust infoajastu filmiturul: milleks mingi režissööri nimi...

5000 marka: Ed Herzogi "Ku'Damm Security" ("Valvekord"), Saksamaa.

SOOME RAHVUSLIK KONKURSS, KUNI 30-MINUTISED:

Peapreemia, Musikarikas ja 30 000 marka: Pekka Uotila dokile "Eino ja mä".
Eriauhind ja 5000 marka: Mariko Härköneni ja Ismo Virtaneneni animatsioonile "Jääkarhu soitti kerran Afrikkaan" ("Ükskord helistas jääkaru Aafrikasse").
Eriauhind ja 5000 marka: Timo Korhoneni dokile "Ristiinnaulittu vapaus" ("Ristilöödud vabadus").

FOKI preemia parima kaameratöö eest ja 5000 marka: Tuomo Virtanenile (Simo Halineni mängukas "Minerva").

SOOME RAHVUSLIK KONKURSS, ÜLE 30-MINUTISED:

Peapreemia, Musikarikas ja 30 000 marka: Visa Koiso-Kanttila dokile

"Karkotetut" ("Küüditatud").
Eriauhind ja 5000 marka: Simo Halineni mängukale "Minerva".
Eriauhind ja 5000 marka: Joonas Tena mängukale "Kulkurin taivas" ("Hulkuri taevas").

RISTO JÄRVA PREEMIA (50 000 marka):
Pekka Uotila dokile "Eino ja mä".

"NAPINPAINAJATE" PREEMIA (1000 marka):
Mariko Härköneni ja Ismo Virtaneneni animatsioonile "Jääkarhu soitti kerran Afrikkaan" ("Ükskord helistas jääkaru Aafrikasse").

Muude preemiate juurde raha ei antud. Eestit esindas konkursiprogrammil Mati Küti "Põrandaalune".

P. P.

Põgus vahekokkuvõte Ameerikast

Ammuks seegi oli, kui ilm oigas, et Ameerika vesternid ja gangsterifilmid kähistavad kõik muu, ka rahvuskineematograafiad. Nüüdseks, Oscarite 70. aastapäevaks, on seda kähistamist püütud kohandada ka Ameerika enese art-filmidele.

Nii mõnelgi filmihuvilisel on jäänud nägemata Robert Altmani "Piparkoogimehike" ("The Gingerbread Man"), film, mis lihtsalt kadus kinodest pärast nädalast linastamist. (Võrdluseks: tavaline Hollywoodi uudisfilm linastub kuid; näiteks jaanuarikuu lõpupoole "Piparkoogimehikesega" ühel ajal kinodesse jõudnud "Allakäik" ("Fallen", rež. Gregory Hoblit) Denzel Washingtoniga peaosas, jookseb tänini kinodes. Hoolimata sellest, et muidu Robert Altmaniga üldiselt rahulolematud filmikriitikud (minu arvates häirib neid suurmeistri ükskõiksus nii kriitika kui auhindade suhtes) laulsid sedapuhku filmile hosiannat, tervitades Robert Altmani "astumist rahva hulka"! Oli ju Altman "soostunud" ekraniseerima John Grishamit, massiauditooriumi kirjanikku, kelle toodangut möödunud sajandi Prantsusmaal oleks peetud kõõgitud-rukete kirjanduseks.

Oscari-nominatsioonide ääremaadest figureerivad lüürilised (kriitikute tabelleis kõrgeima kategooria) A-filmid. "Kaunis homme" ("Sweet Hereafter", rež. Atom Egoyan, parima režissööri nominatsioon) ja "Järeלקuma" ("Afterglow", stsenaarist ja režissöör Alan Rudolph, naispeaosas Julie Christie, parima näitlejanna Oscari nominant, New Yorgi Filmikriitikute Ringi poolt aasta parimaks naisnäitlejaks valitu) kadusid ekraanilt lausa kohatu ja kombetu kiirusega. (Allakirjutatu, keda saatus on "tõstnud" Los Angelese südalinnast Vaikse ookeani kaldale Costa

Mesasse, tegeleb viimatinimetatud filmide "püüdumise" juba kaks viimast kuud. Siinkandis võistlejad kraavi lükanud säratuleline Edwardsi kinovõrk oma digitaalheli, hiigelekraanide ja kõikvõimalike surrounding-stereosüsteemidega varustatud kinovõrk pole veel nimetatud pisifilmidele jõudnud tähelepanu pöörata.)

Välja on tulnud ka Fargo-vendade, Ethan and Joel Coeni järjekordne "pauk" – "Suur Lebowski" ("The Big Lebowski", Coenite juba kolmas lugu kiivakiskunud kidnappingust), mis linastub Oscarite mõllu varjus. Kogetust õppust võttes katsum selle kohe ära vaadata, enne kui see mõne päeva pärast ekraanidelt kaob. Selle eest on "Titanic" pumbanud inimkonna taskust Hollywoodi investorite pangaarvetele üle ühe miljardi dollari. Meedia reklaamimasin, mida kütavad kujuteldamatud summad, toob ikka veel eeskujuks tublisid noori, kes on filmi juba kuueandat korda vaadanud!

Sedapuhku on asi liiale minemas! Oscarite 70. aastapäeva auks mängis Hollywood "kindla" peale, usaldades lõõkfilmi eelarve 200 miljonit James Cameroni – Uppumatu kätesse ("Tulnukas", "Sügavik", "Terminator 2").

Lõõme lahti selle nädala lehed, Orange County' Edwardsites jooksevad "Titanic", "Kissing a Fool", "Good Will Hunting", "Krippendorf's Tribe", "Wedding Singer". Kui 70 aastat vanas Nõukogude Liidus sai toit lehtidelt lõplikult otsa, kukkus totalitaarne riik kokku. Kui 70 aastat vana Oscar on täna pühkimas vaimutoitu Ameerika kultuuriturule lehtidelt, mis saab siis Hollywoodi totalitaarsusest? Kas pole "Titanicu" äkkuppumise lugu siiski sümbolne, ja uppuvaks luksuslaevaks on Hollywood ise oma võltsi sära ja meedia-karkudel püsivate tähtedega, mis

sagedasti loojuvad veel enne taeva loatuse seniiti tõusmist... Kuid suurim viga oleks hinnata ühe riigi olukorda teise riigi mallidega. (Mis ongi vastastikuse arusaamatuse igipõhjus.)

Vaatamata "Titanicu" kampaaniale lõi "lagunev" Hollywood kogemata filmi, mis minu arvates hoidis ära kolmanda maailmasõja.

Pärast filmi "Liputa koera" ("Wag The Dog", režissöör Barry Levinson, peaosas Dustin Hoffman, parima meesnäitleja Oscari nominant) linastumist kõlanuks häireuudis lennurünnakust Iraagile ülima ...kohatusena. Ning ka intelligentne filmiavalikkus paneb titalic-lusele vastu vaikse, kuid kindla visadusega. Los Angelese filmikriitikute koondis hääletas aasta parimaks filmiks Robert Duvalli (parima meesnäitleja nominant) autorifilmi "Apostel", vapustava loo külajutlustajast, mis rabab lihtsuse ja täieliku anti-Hollywoodliku meelestatusega. Hollywood loobus selle stsenariumi finantseerimisest ning Robert Duvall riskis oma isikliku rahaga, filmi ostis sisse noor, kuid intellektuaalide hulgas populaarne leviäri October.) Neil päevil teatas Chicago filmikriitikute ühisus, et nad olid hääletanud aasta parimaks filmiks "L. A. räpased saladused" ("L. A. Confidential", režissöör Curtis Hanson), parima filmi Oscari nominandi, loo politsei korrumppeerumisest.

Ning arvan ka seda, et 11. tunnil enne Oscarite jaotamist paisatakse kasvõi nädalapäevadeks ka Edwardsi kinodesse kõik nomineeritud filmid. Liia on "Titanicu" reklaamilati juba ületanud! Arvatavasti tehakse seda kasu korras. Kui vägevalt on Hollywoodi meelelahutus "ära juhitud", sellest kõneleb järgmine fakt. Kriitilisel nädalal, kui oodati rünnakut Iraagile, ilmusid teleritesse üleöö

sõjafilmid ja intervjuud veel elus olevate Teise maailmasõja kangelastega. Kuid sama nädala lõppedes, kui tekkisid kahtlused, ja Ameerika avalikkus (eriti üliõpilased, keda oodanuks rindeleminek) astus otsustavalt sõja vastu välja, ilmus "jaanalinnutelekanali" NBC ekraanidele Denzel Washingtonile pühendatud filmiprogramm: "Denzel Washington's Weekend! Võluv Denzel on täie elu ja tervise juures, ta pole jõudnud isegi mitte vananeda, ta ei ole ka mitte selle aasta Oscari nominant, üksnes mõtetelageda "Allakäigu" ("Fallen") peaosaline. Milles asi? Arvan, et põhjuseks oli militaartriller "Crimson Tide" (1995), kus Washingtoni üllas merendusohvitser hakkab vastu ülemohvitserile, hoides sellega ära esmalasu, mis käivitatuks automaatselt atomiseeritud vastulööki ahelreaktsiooni (ehkki tolles filmis käis madin veel ameeriklaste ja venelaste vahel).

Niisiis läks Ameerika televisioon esmaspäeval sõtta Iraagiga, et juba laupäeval astuda rahuvõitlejate poolele! Vaadake filmi "Liputa koera!"

Ekraanidele on jõudnud ka klassika, Virginia Woolfi "Mrs. Dalloway" ekraniseering. Lavastaja on Marleen Gorris, Madalmaade naisrežissöör, kelle "Antonia's Line" võitis parima välismaise filmi Oscari aastal 1995. Väljanägemise poolest võiks Marleen Gorris vabalt töötada režissöörina Eesti Televisioonis. Ilma mingita tööinimene, kes ilmus Oscari tseremooniale soenguta ja tavalises, küllaltki kantud kontorikostüümis! Saal lukasas korraks, oletades õigesti, et too daam ei suutnud uneski näha, et tal tuleb astuda kuldokujakese järele rambitulede säreasse.

TATJANA ELMANOVITŠ

Punase režissööri tummad tunnistajad

"Röömutu kõrvaltänav" ("Die freudlose Gasse", Saksamaa, 1925, 2 t. 5min.). Režissöör Georg Wilhelm Pabst, operaator Guido Seber, osades Greta Garbo, Jaro Fürth, Loni Nest, Werner Krauss, Asta Nielsen.

YLE 2s 1. märtsil.

"Pandora laegas" ("Die Büchse der Pandora", Saksamaa, 1929, 2 t. 11min.). Režissöör Georg Wilhelm Pabst, operaator Günther Krampf, osades Louise Brooks, Fritz Kortner, Daisy d'Ora, Franz Lederer, Gustav Diessl.

Tallinnas ja Tartus Saksa filminädalate raames 27. veebruarist 7. märtsini.

Võrdlusmoment kahe filmi vahel on olemas niivõrd, kuivõrd näeme mõlemas ilmekalt olukorda, millesse võib langeda ühiskond (ühel juhul Saksamaa, teisel Austria).

Georg Wilhelm Pabst (1885 – 1967) sattus filme tegema ajal, mil Saksamaa kinokunst oli saavutanud juba maailma-mainet. Maailma oli vapustanud Robert Wiene "Doktor Caligari kabinet" (1919), Fritz Lang oli just valmis saanud oma esimese tähtteose "Väsinud Surm", oodati põnevusega Friedrich Wilhelm Murnau õudusfilmi "Nosferatu – õuduste sümfoonia". Saksa filmikunstile palju kuulsust toonud ekspressionism elas oma õitseaega ja paistis, et veel paljudeks aastateks. Ühelt poolt oli tähtede seis Pabstile soodne, oli ju hea alustada sealt, kus midagi juba ära tehtud, teisalt seisis ta dilemma ees, kas jätkata kindlat edu töötavat sissetallatud rada ekspressionistlike filmidega või anda (oma) filmikunstile täiesti uus nägu.

Algus oli raske. Esialgu maailmas ringi rännanud Pabst oli leiba teeninud näitlejana, kuni tee tõi ta New Yorgist tagasi kodumaale Austriasse. Alustanud näitleja ja stsenaaristina, tegi ta oma esimese ise-seisva lavastuse 1923. aastal. Valmisid "Aare" ja seejärel väheütlev "Krahvinna Donelli", mis polnud aga tema maail-

mavaate jaoks küllalt elutruud. Siis üllatas ta kõiki oma teedrajava "Röömutu kõrvaltänava", mida kinoloolased peavad omas žanris ületamatuks tänini. Nimelt hämmastas Pabst publikut oma erakordse tõetruu linnaühiskonna kujutamise, film kaotas dokumentaal- ja mängufilmi raamid. Selline nn. Pabsti naturalism sai hiljem nimeks *Neue Sachlichkeit*, eesti keeli "uusobjektivism". Film ise põhineb Hugo Bettaueri romaanil ja kujutab sõjajärgses inflatsioonis siplevat Viini. Siia on koondatud äärmiselt ükskõiksed ja küünilised spekulandid, kellele vastandatakse nälgjast ahastuseni viidud alamklass. Viimaste naispoolsed esindajad peavad oma keha müüma lihakaupmehele (Werner Krauss), kes jagab teenuste eest lihakilukesi. Ise aga tuleb ta oma poekesest välja vaid selleks, et jõleda valge koeraga inimesi poe eest ära peletada. Vist kõige sugestiivsem stseen filmis on pika inimjärjekorra näitamine. Politseiautotuled valgustavad nälgjast kurnatud nägusid, tekib kuidagi ängistav ja lootusetuse tunne. Filmi siduvaks liiniks saab perekond, kes nagu teisedki on kaotanud igasuguse eluisu. Loo kõige trotsivamaks tegelaseks saab peretütar **Greta Garbo** kehastuses. Pikkade otsingute järel leiab too töötötsa öövariete, kus muidugi tuleb ennast teiste ees alandada. Teiseks naispeategelaseks kujuneb Asta Nielsen kehastatu, kes samuti raha nimel on sunnitud ennast rikastele meestele müüma. Selline perspektiivtuse tunne näitaks justkui kaost, kuhu oli välja jõudnud sõjajärgne ühiskond. Kogu filmi ühtseks tegevuspaigaks osutub eelnimetatud lihapood, kus ülemisel korrusel voolab šampanja, all aga surevad inimesed nälgjaga ja ootamisse.

Kammerspieli stiilile lähedase linatõe süngevõitu tegevustik ei olnud tsensuurile meeltemööda. Näiteks Inglismaal keelati filmi demonstreerimine üldse,

Itaalias, Prantsusmaal, Austrias ja mujal ilmus see ekraanile tugevasti kärbitud kujul. Hoolimata tsensooride meelepahast lõi film sära veel üsna tundmatute Pabsti ja Garbo (1905 – 1990) ümber. Viimane, päritolult rootslanna, oli end esmakordselt maailmale näidanud Mauritz Stilleri romantilises draamas "Gösta Berlingi saaga" (1924), kus lõi oma rolliga puhta ja naiivse naise etaloni. Pabsti filmis osalemine jäi Garbole viimaseks Euroopa filmiks, juba 1926. aastal debüteeris ta Hollywoodis. Ka taani päritolu **Asta Nielsenile** (1881 – 1972) sai just see roll samuti oluliseks. Oma senise karjääriga oli Nielsen ära teeninud *femme fatale* staatuse. Temast oli saanud ideaalnaine, ühtaegu dramaatiline ja intellektuaalne, kuni ta helifilmi tulekul otsustas näitlemisest eemale tõmbuda.

"Röömutu kõrvaltänava" edu oli raske korrata. Seepärast otsustas Pabst uurima hakata Freudi psühhoanalüüsi, et kasutada teooriat oma filmides. Järgnevad kolm filmi olid freudistlikust inimkäsitlusest tugevasti mõjutatud, ning "Ühe hinge saladused" (1926, peaosas jällegi Werner Krauss), "Kriis" (1926) ja "Jeanne Ney armastus" (1928) on vaadeldavad kui katsed tungida inimese salasooividesse ja tuua päevavalgele tema varjatud seksuaalfantaasiad. Selline inimesele lähenemine polnud saksa filmis midagi uut, psühhoanalüüsi olid oma tegelaskujude avamiseks kasutanud ka Karl Grüne "Armukadedused" ja Arthur Robinson "Varjudes". Kõigi eelnimetatud filmide keskmes seisab psüühiliselt haige inimene, keda ravitakse Freudi psühhoanalüüsi abil. Lõppeesmärk oli alati oma kompleksi-dest vabanemine. Kolmest filmist kuulsamaks sai viimane, seda vahest oma sensatsioonilise sisu tõttu: filmi aluseks on Ilja Ehrenburgi romaan vene kommunisti ja prantsuse kodanlanna armastusest. Venelase näitamine kinoekraanil oli tollal Saksamaal moes, eriti pärast

Prostituudi süüdistav pilk.

Eisensteini "Soomuslaev Potjomkini" ja Pudovkini "Ema" linastumist, kuid kommunistide näitamine ei meeldinud UFA juhtkonnale ning Pabst sattus "musta nimekirja".

Algasid ettevalmistused uue filmi vändamiseks märksa sõltumatusena studios Nero-Film. See film sai kuulsaks eelkõige naispeategelast Lulut mänginud ameerika näitlejanna **Louise Brooks** (1906 – 1985) ennastüleva mängu ning silmapimestava ilu tõttu. Euroopas praktiliselt tundmatu "nukunäo" tegi kuulsaks just Pabsti "**Pandora laegas**". Selles filmis mängib Brooks prostituuti, kes viib enesetapuni nii mõnedki meesterahvad, ise süüst puhtana väljudes. Viimaks asub ta võrgutama Kõrilõikaja-Jacki, kes lõpetab tüdruku maise teekonna. Paljud peavad seda filmi Pabsti üheks nõrgemaks, talle on süüks pandud algupärase Frank Wedekindi teksti lahtimõtestamatust ja dialoogide suutmatust avada tegelaste siseelu. Hoolimata kriitikast võib täheldada, et tegelaste täpselt ajastatud liigutused, näoilmed ja plastika annavad komplisseeritud filmi puhul vahest suurema naudingut kui seda suutnuks helivariant. Ja muidugi on suurim pärl Louise Brooks, kelle tõttu mitmedki mehed filmi mitu korda vaatamas käisid. Brooks kasutas Pabst ka oma järgmises ja viimases tummfilmis "Allakäinud naise päevik" (1930), pärast seda esines endine kabareetantsijanna vaid mõnes üksikus helifilmis.

Erinevalt teistest tummfilmilavastajatest polnud Pabsti edu veel lõppenud. Paistis, et helifilmi läbimurdega 1930ndatel sai režissöör veelgi rohkem tuult tiibadesse, mille ilmekaks tõestuseks on kahe aasta jooksul tehtud kolm suurepärase helifilmi. "Läänerinne, 1918" oli Remarque'i romaani ekraniseering, "Kolmekrossiooper" oli tehtud Brechti samanimelise romaani järgi ja "Solidaarsus" rääkis saksa ja prantsuse kaevurite ennastalgavast sõprusest. Õigusega teenis Pabst ära hüüdnime Punane, see nimi olla talle isegi meeldinud. "Punastel" polnud aga Saksamaal turvaline olla ja nii pidi ka Pabst ühena viimastest suurlavastajatest emigreeruma välismaale, algul Prantsusmaale, kus tegi "Don Quijote" (1933) kuulsalt Šaljaminiga peaosas. Põdenud Ühendriikides loomingulist kriisi, sõitis Pabst tagasi Austriasse. Seal sai see paadunud realist maha ühe oma loomingulise tippsaavutuse – Kafka-ainelise "Protsessiga" (1948), mis pälvis Veneetsia filmifestivalil peapreemia.

Ja naised müüvad keha lihakaupmehele

Isa, poeg ja püha Toorum

Mark Soosaare uue filmi valmimine ja eesti publikule näitamine on alati sündmus, ka siis, kui see toimub teatud hilinemisega: esmakordselt esitati "Isa, poega ja püha Toorumi" peaaegu aasta tagasi Pariisis, Jean Rouch'i algatatud kuulsal etnofilmide festivalil "Bilan du Cinéma ethnographique". Ei juhtu paraku just sageli, et üks Eesti film saaks rahvusvahelisel foorumil nii kõrge tunnustuse nagu selle festivali *Nanooki* auhind. Film on äratanud tähelepanu ka mujal välismaal (USAs) ning Eestiski tunnistasid filmikriitikud selle aasta parimaks kodumaiseks filmiks.

Kuigi viimastel aastatel on Soosaar peamiselt käsitletud Eesti temaatikat, ei ole käesoleva filmi süžee, mis viib vaataja kaugesse Lääne-Siberisse, tema loomingus täiesti ootamatu – idahandi tegelasi oli näha juba kahes eelnevas teoses: "Kolmes šamaanis" ning pikemas "Paatide Vanaemas". Mõlema filmi omapäraks oli siis visuaalses antropoloogias üsna originaalne (kuid ka riskantne) võrdlev lähenemine: erinevate nähtuste käsitlemine paralleelselt eri kultuurides. Viimasel juhul vaadeldi ühelt poolt šaamani isiksust ja teiselt poolt paadivalmistamise tehnikat ning sümbolset tähtsust korraga Lõuna-Ameerika sequoia indiaanlaste, idahandide ning ka eestlaste juures.

Niisiis on Mark Soosaar handi kultuuri juba ammu kokku puutunud: seda materjali on ta ka varem käsitleanud, kuigi pealiskaudsemalt. Toimumas oli ilmselt nähtu küpsemise ning seedimise protsess, mille tulemused on nüüd meie ees: film on pühendatud ühele omapärasele handi perekonnale ning selle kaudu terve handi rahva elutragöödiiale.

Materjal, mida Soosaar kasutab, on haruldast huvitav. Ja selle ainese on autor silmapaistva meisterlikkusega elama pannud. Ning sõnum, mis jääb filmist kõlama, vastab minu arvates tegelikkusele, väärides laiemat levitamist. See ei tähenda, et filmivaatamise jooksul ei teki mõningaid küslikke, vältimatuid küsimusi. Need võimaldavad ka määratleda selle filmi õiget žanri filmikunsti raamides.

Lääne-Siberi taiga pakub juba iseeneest filmitegijale tänuväärset materjali. Kontrastide maa: üsna hõre, kuid lõpmatu mets arvukate läbipaistvate järvede-jõgedega, mis ühtekokku ja pealtnäha meenutab puutumata ürgloodust. Tegelikuses on see kaunis maa läbi torgitud ja puuritud; kõrvu näeme naftatorne ja põhjapõtru, XX sajandi ohjeldamatu industrialiseerimine tungib vastupandamatult taigasse. Mäletan ise kolmetunnist helikopterisõitu sealkandis: polnud ühtegi hetke, mil aknast vaadates oleks paistnud üksnes mets, sest alati kõrgusid kuskil keset taigat naftatornid... Maastik on niisiis eriti fotogeeniline: ilus loodus, šokeeriv tööstus. Lisaks sellele elab sealsamas metsas eksootiline põlisrahvas, kes karjab põhjapõtru, räägib karupeaga, lööb šaamanitrummi. Ei midagi halli või argipäevast. Filmitegijale avaneb lai tegevusruum.

Soosaare varasemates filmides oli maastik taustaks ning fookuses inimesed ja nendega seonduv: šaamani toimingud, materiaalne kultuur ja mentaalsus. Selles filmis saab sellest aga raamistik, mille sees areneb faabula. Mark Soosaar nimelt on leidnud endale sellised peategelased, kelle olukord, suhted ning tegevus võimaldavad dramaatilist käsitlemist. Üks perekond: isa, ema, poeg (tegelikult õelaps, mitte lihane poeg!). Isa-ema metsas, poeg linnas – see on tavaline skeem. Kuid siin on see erinevatesse maailmadesse kuuluvus viidud äärmuseni, konfliktse kokkupõrkeni: isa on šaaman, poeg töötab naftatööstuses. Isa peab taigas

põhjapõtru, poeg aga tegeleb rahvussuhetega Surguti naftafirmas. Petja Moldanov on vahendaja põliselanike ja firma vahel. Pereliikmete omavahelisi suhteid mõjutavad seega perekonnasisene psühholoogiline konflikt, sotsiaalne ja ökoloogiline vastasseis ning mingil määral (kuigi filmis pole seda oluliselt rõhutatud) rahvusidentiteet ja venestamise pinged – kõige selle taustal kerkib ängistav ellujäämise küsimus. Moldanovite perekonna loos leiduvad lõpude lõpuks handi elu kõik olulised koostisosad.

Aines on ühesõnaga väga hea. Sellest aga tuleb veel film teha... Kuidas Soosaar sellega hakkama on saanud? Torkab silma, et "Isa, poeg ja püha Toorum" on eelkõige ülima hoolikusega läbitöötatud montaažifilm. Tasub meenutada, et Mark Soosaar monteerib alati oma filme ise (filmi juures teostab ta tegelikult peaaegu kõik ise: lisaks montaažile operaatori-, vahel ka heliinseneritöö). Ülesehitus on range, kõik on pisimate detailideni tähenduslik. Meenutaks kasvõi filmi alguskaadreid, kui isa laulab laulu paadist, mis on kalu täis, vedades ise oma tühja paati... Tekib kerge nõutus, mis loob kohe filmi atmosfääri. Ülearuseid kaadreid pole, igaühel on oma määratud roll, iga element moodustab osa tervikust. Äärmiselt terava ning vahel ka julma pilguga teostatud operaatoritöö on Mark Soosaarel montaaži aluseks – võtaks siin näiteks halastamatu kaadri poja (Petja Moldanovi) vuntside puhas-tamisest naise poolt või need hetked, kus ema kommenteerib poja Ameerika pilte... Operaator jäädvustab toimunut "külma" kaameraga, pilt ei paista väljendavat erilist sümpaatiat ega kaasa-elamist konkreetsete tegelaste suhtes. Ei teki hetkekski tunnet, et võiks nendega identifitseeruda, nad jäävad meie jaoks kaugeteks objektideks. Võibolla ainult põhjapõtru vaatab autor pisut heldinuma pilguga, näiteks hetkel, kui loom pea uksest sisse pistab...

Mis sellest filmist vaatajale külge jääb (kui üldtausta puuduliku tundmise tõttu ongi olnud raskusi kõikide pisiasjade mõistmisel)? Jääb meisterliku ja läbimõeldud ülesehitusega edasi antud visuaalselt väga efektne vastuolu: julm naftatööstus tungib pärismaalaste ellu ja hävitab need. Kõigest sellest võib rääkida, kirjutada. Filmis aga näidatakse seda nii tausta kui teemana, see on läbi põimitud kõikide teiste elementidega, kuna sellest sõltub inimeste elu. Või see, mis on elust veel alles.

Kui veidi sügavamalt lahti mõtestada filmis kirjeldatud vastuolu, tulevad esile ka erinevad teed, mille peategelased on valinud. Isa: "On alati elatud ilma nendeta, elame samamoodi ka edasi." See on kompromissitu tee, mis lähtub "vaenlase" ignoreerimisest ning tahtest minevikku ja tulevikku kokku viia traditsioonilise elu säilitamiseks. See on tugevama rahvusidentiteedi tee, millel ei taluta väiksematki kõrvalekallet. Sellele vastandub poja tee, kes on valinud kompromissi ning püüab päästa seda, mida veel päästa annab, vaadates otsa tegelikkusele. Petja tunnistas "vaenlase" väge, proovides temaga kokkuleppele jõuda. See ei päästa kõike, aga võibolla jätab alles olulisima – võimaldab ellu jääda. Need teed esindavad kahte äärmuslikku ellujäämise strateegiat. Aga seda võib ka teisiti tõlgendada. Väärikat, enesekindlat ja kompromissitut ignoreerimist võib pidada ka põikpäiseks pimeduseks, mis ei võta arvesse reaalsust. Konstruktiivse dialoogi otsimist võib aga mõista kui rahva huvide reetmist... Piirid on ebamääraseid ja õige tee valimine on tõesti problemaatiline, sellest räägivad arvukad filmis esinevad vastuolulised pisiasjad: filmi alguses tunnistas Petja

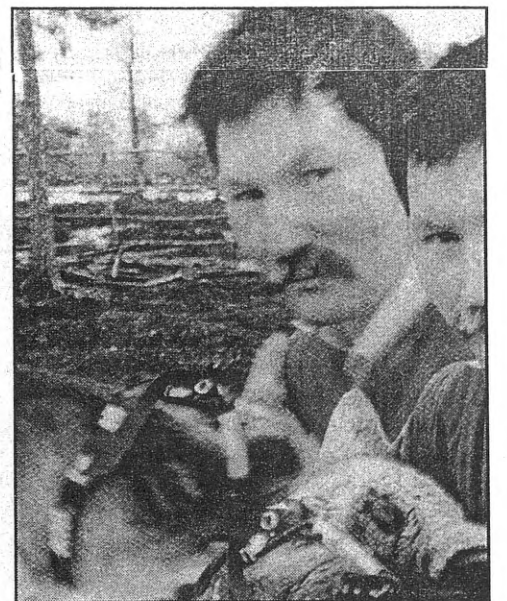
ise, et tema amet on puhas silmapete ja et tal puudub tõeline mõjuvõim – samas aga püüab ta julgustada hante ühinema, et üheskoos otsida vastuseid naftatöösturitele; ta heidab haiglas lamavale mehele ette allkirjaandmist, teistele aga soovib ise lepingud alla kirjutada. Petja elab linnas ega külasta tihti vanemaid, samas ei ole ta traditsioonilisest eluviisist täiesti võõrandunud. Looduses elavad vanemad keelduvad kokkuleppest naftameestega, aga nafta on nad juba ümber piiranud. Nad kannavad tugevasti oma kultuuritraditsioone, aga alkoholi tarvitamine tekitab agressiivsust teineteise suhtes. Kas on üleüldse väljapääsu? Kas nende teod, kes püüavad midagi ära teha, on määratud ebaõnnestumisele? Kas võib jääda ausaks ja siiski tegutseda oma rahva heaks? Paraku kajastab lootusetuse tunne, mis valitseb filmi lõpus, tõetruult kohalikku tegelikkust.

Loomulikult tekitab niisugune rikka ainesega film nagu "Isa, poeg ja püha Toorum" hulga küsimusi, igal vaatajatel erinevaid. Minu küsimused puudutavad kõik näidatu ja tegelikkuse suhet. Esimene küsimus on seotud filmi raudse ülesehituse ja selle varjatud küljega. Kas dokumentaalfilm tohib alluda nii rafineeritud montaažile? Filmis vaadates olen nimelt vahel tajunud, et film oleks justkui koostatud kontekstivälistest lõikudest, mis saavad tänu ülesehitusele sellise tähenduse, mida nad võisid, kuid ei pruukinud omada algupärase tegelikkuses, ja mis on mõjutatud autori projektist. See kahtlus tekib kohe esimeste kaadritega, kui äkki maastik mõneks sekundiks muutub ja ekraanile ilmub metsas luusiv karu. Sellel detailil on oma tähenduslik kaal: karu (kellest saab filmi looksul üks tegelane, pealkirias esinev püha Toorum, kelle peaga Petja ema räägib) on niivõrd keskne element handi maailmas, et tema ilmumine filmis elavana, omas keskkonnas, tundus vajalik. Kuna päris taigakaru võtta polnud, filmis autor karu hoopis mujal ning pistis paar kaadrit filmi sisse. Vaataja märkab seda ja tunnetab, et siin on tegemist ebaõnnestunud trikiga. Samuti tekib küsimus informatsiooni väärtuse kohta, eriti teravalt filmi alguses, kus on vanamehe ja filmi autori dialoog – see ongi ainus koht, kus autor ise ilmub, küll kaamera taga, aga oma hääle ja küsimustega. Nood puudutavad teispoolest ehk seda, kuidas šaaman seda ette kujutab. Vana mehe vastused on mingil määral Euroopa vaatajale lõbusad – seletatakse lahti huvitavat ja originaalset hauatagust maailma, kus on nagu siin-poolseski "ülemused" (natšalnikud) ning miilits ning kus hinged muutuvad väikesteks nagu hiired – kas saab sellest midagi tõsist tuletada handi tänapäeva rahvausundi kohta? Kas filmitegija tungivatele küsimustele ei vasta vastutulelik informant just seda, mida temalt oodatakse või mida ta ise arvab, et temalt oodatakse? Sellega ei taha ma kahtluse alla seada dialoogi sisukust: infot sisaldab see kahekõne niikuinii, sest ka väljamõeldised ei kajasta ju muud, kui inimeste tegelikku mõttemaailma. Aga siis on tegemist kaudse, ülekantud, mitte sõnasõnalise informatsiooniga. Kas selles pidevas trummilöömisel ei ole ka pisut esinemist väliskülalisel?

Kerkib ka teisi eetilisi kahtlusi: kuidas suhtuda kaadritesse, kus on näha purjus inimesi? Kas need naturalistlikud stseenid ei ole liiga jõhkrad, esitades tegelased sellises seisundis, mida nad ei ole vist päriselt ise valinud? Kas vahekirjutised ei kaldu suunama lugejat mingi kindla interpretatsiooni poole? Kuidas saaks seda filmi (ning filme üleüldse, mille kavatsus on reaalsust kajastada)

vaadata ja nautida, ilma et ei esitataks küsimusi selle käsitusviisi kohta? Aga need küsimärgid on ka selgelt suunatud: need eeldavad seda, et vaataja ootab filmilt reaalsuse objektiivset refereermist. Need oleksid õigustatud, kui Mark Soosaare film pretendeeriks teaduslikkusele. Ma usun aga, et nii see ei ole.

Julgen arvata, et selle filmiga viiakse meid muinasjuttude maailma, kuid sellesse, kus jutud lõpevad kurvalt või mille lõpp puudub hoopis. Soosaar talitab siin nagu heade ajalooliste romaanide autorid, kes väljamõeldud tegelaste abil suudavad tõetruult rekonstrueerida teatud ajastut tihti palju veenvamalt kui kuivemad ajalooõpikud. Siin pole tegelased täiesti väljamõeldud, kuid elust võetud materjaliga loob autor keerukaid stereotüüpe, mis pole huvitavad mitte niivõrd iseenesest, vaid sümbolite, elukonfliktide kontsentraadina. Perekondlikku konflikti pole käsitletud psühholoogilisest küljest: on ohtralt näha ema kirumist oma eemalviibiva, ebasündsat elu elava poja pärast ning ka poja on emale etteheiteid. Kui nad aga lõpuks kokku saavad, pole kaamerat kuskil ning pärast pole näha muud kui hüvastijätmist – ja tekst annab teada, et Petja on emalt raha laenanud... Missugused on nende tegelikud suhted? Miks peab Petja raha laenama? Kas siis vanematel on mingeid sääste? Missugused on Petja emotsioonid? Ta tundub olevat filmi peategelane, aga vaataja ei pääse kuidagi tema isiksusele ligi... Neile küsimustele vastaks teise-laadiline film. Siinkohal pole need õigustatud: see film loob kujundi, mille eesmärk on jutustada õpetlik lugu,

Poeg ja...

moralistliku (või informatiivse) sõnumiga. Saab ka selgust selle kohta, miks see on nii "külmalt" filmitud: inimeste juures pole siin oluline inimlik külg, vaid igaüks neist esitab mõne osa üldisest sõnumist. Selle tõttu ongi mõni aspekt otsekui liialdatud: kindlasti ei koosne vanamehe elu põhiliselt trummilöömisest, mida on nii ohtralt filmis näidatud...

Seda filmi tahan ma vaadata kunstilise loomunguna ja ma imetlen tooni õigsust, atmosfääri tabamist, probleemide peent ja õiget püstitamist. Selle žanri puhul on looja vabadus märksa suurem kui puhtas visuaalses antropoloogias (mis, nagu nimetus ju tõestab, on üks antropoloogia teadusharu), kus ainese käsitlemine välisab manipuleerimise. Andkem siis Mark Soosaare filmile tema õige koht ja rõõmustagem, et saime lõpuks ka Eesti televisioonis vaadata filmi, mis on suutnud maailmas märkimisväärset huvi tekitada.

EVA TOULOUZE

Talveaed, 7. märts

7. märts on Heino Elleri sünniaastapäev, sedapuhku siis 111. Sellel päeval on aegade vältel kokku tulnud tema arvukad õpilased, viimastel aastatel Estonia talveaeda.

Heljo Sepp, kes viimase aastaga on taas tõusnud pianistlikku kõrgvormi, esines taas suurema publiku ees, mängides 1920. aastast pärinevaid prelüüde (II viihikust) ja palu tsüklist "13 klaveripala eesti motiividel" (1941). Veenvalt, läbitunnetatult ja mõtlemapanevalt: kui palju on selles esituses helilooja enda hingust! Jääb loota, et tema praegune mängutase saab ka linti ja miks mitte plaati.

Villem Peäske (viul) ja Toivo Peäske (klaver) esitasid 1916. aastal kirjutatud "Fantaasia". Õhtu sidus sõnaliselt teravikuks Tiia Järg.

Üle anti Heino Elleri nimeline muusikapreemia, mille esimeseks laureaadiks osutuski **Heljo Sepp** – pianist, kes on olnud Heino Elleri loominguga seotud enam kui 60 aastat. Preemia väljaandja on Teatri- ja Muusikamuuseum ja see on sõna otseses mõttes Elleri preemia. Nimelt pärandas, möödunud aastal meie hulgast lahkunud Ellu Eller, helilooja abikaasa, helilooja teoste esitamisest saadavad autorikaitse tulud Teatri- ja Muusikamuuseumile. Preemia on mõeldud noorele heliloojale või Elleri loomingu tuihingelisele propageerijale, olgu siis interpreedina või kirjasõnas. Preemia žüriisse kuulusid Teatri- ja Muusikamuuseumi kõrval (Arvo Saar, Alo Põldmäe) Heliloojate Liidu (Lepo Sumera) ja Eesti Muusikaakadeemia

(Peep Lassmann, Margus Pärtlas) esinijad – just nende asutustega oli ja on Eller kõige enam seotud.

Kolm päeva ja 36 aastat on oma professorist noorem helilooja **Valter Ojakäär** ning õhtu teises pooles kõlasidki tema kolm laulu Ain Kaalepi tekstile loodud tsüklist "Klaasmaastikud" Villu Valdmaa ja Martti Raide esituses. Need 1970ndatest pärit laulud ("Alatau ja Munamäed", "Lapi laul", "Nuganna-Grulla") mõjusid usumatult värsketena. Vägisi tekkis kahjutunne, et tunneme Ojakääru ennekoike igihaljaste levilaulude järgi (vastavat heliplaati presenteeriti 11. märtsil Glorias), mida siinkohal pole vist mõtet üles lugedagi, kuid teame tunduvalt vähem tema tõsisemast poolusest. Helilooja ise on oma peateosena nimetanud ooperit "Kuningal on külm", mida on lavastatud vaid korra (1967. aastal Vane-muises), kuid mis jättis seda näinuile kindlasti unustamatu mulje. Oma mitme-mõttelisuse ja -mõõtmelisuse ning satiiriga (nuhkide koor jms.). Ehk oleks aeg seegi taas lavale tuua, arvestades ka nutikalt aegumatut teemavalikut: küllap on Tammisaare näidend, mille järgi ooper loodud, üks enim lahtimõtestamisvariante võimaldavaid töid eesti draamakirjanduses.

7. märts talveaias andis taas meeldiva tõdemuse, kui mitmetahuline on Elleri ja tema koolkonna osa eesti muusikas, ning teadmise, et alates aastast 1998 on Elleri päevale lisandunud uus traditsioon – Elleri preemia väljakuulutamise.

MARE PÖLDMÄE

Ega mäng pole mõisa peale

tide eest. Siinkohal ärgu keegi otsigu irooni-at. Katedraalis tulistati sirgest sõrmest. Selline veealune maalimisvõtte õigustas end, aga kolmas lask ei tabanud kümnesse. "Ilutulestikus" jäi alguse alläär tuha alla. Glissandost alates kulges selge värvi- ja liinijoonis. Scherzando oli muidugi verinoor ja magas perutamishoos maha mõned hili-semad paigad; näiteks maa-ala teeviidast Mouvement (plus à l'aise) viidani rubato. Pildi lõpuserva süttis tume rahutulu.

Pärast Debussyd sai niisama ringi käia, kuna oli oodata kohtumist Tubina pildireaga "Süit eesti karjaseviisidest". Pisinelik "Karjase hällilaul", "Kari metsa", "Vihmalaul". "Karjase õhtulaul" aastast 1959. "Vihmalaulu" faktuurilahenduses tõusis esile vasaku käe kohatine terav maalimisjulgus. "Karjase õhtulaul" köitis jutuheidet üne jätkuks puhkama. Seejärel tulid Liszti ja saalidepõlgurid – neli vaimulikku pala. "Alleluia", "Ave Maria" (1846), "Sursum corda", "Ave Maria" (1881) on harva publiku ees. Nemat teavad ja kuulutavad tõde. Näituse üldine ruumilahendus soodustas manifesti jõulisust. "Alleluia's" oli peidus paganlik kiituslaul ja hasartseist rütmilahendusist paiskus siirast müramislusti. "Sursum corda" tõusis sisemises palangus ning "Ave Maria" (1881) hääbuvad värvid jäid ka kustudes kauniks. Viimane põhipilt – "Ungari rapsoodia" nr. 12. Nagu Schuberti valsides, märkan siingi arvukat tegelaskonda. On ikka võllaroad ja ajapetturid! Mida kõike nad jutuga välja ei meelita, mida iseendaga peale ei hakka. Hulk imelisi asju satub sekka ja kogu maailmaruum on lõbu pärast.

Rein Rannapi sõnul kuulusid lisapildid Kostabile. Küllap nad olidki tema omad. Leidlikult pealkirjastatud tööd nagu "Eesti rapsoodia", "Salakäigud" ja muu, kuid ei muud.

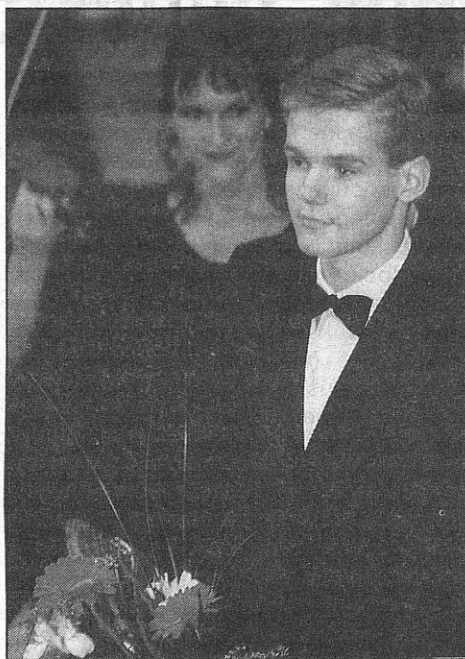
Kunsti sisemises vabaduses on varjul lõputu, mitte kedagi solvav assotsiatsioonide tekkevoog. Kanoonikute õiglane tarkus ei peata selle kulgu, ei ärata südame-tunnistust, ei dikteeri arvamusi. Mängija eriarvamus on tema tugevaim privileeg ja enesekaitse.

MAILIS PÖLD

3. märtsil oli Estonia kontserdisaali mängukavas Rein Rannapi "Maalib klaveril". Õhtu möödus Schuberti, Debussy, Tubina ja Liszti piltide keskel. Teosed pärinesid püsiekspositsioonist ja harulduste hoiupaigast. Lisaks välkus autoportreede kollekt-sioon ja Kalev Mark Kostabi tööde taas-tutvustus. Nüüd lähemalt.

Avapilt – Schuberti "Kaksteist nooblit valssi". Silm otsib salongidekoratsiooni, kus kehtimas hea tooni ja sobilike jututeemade nõue. Ent sedapuhku on tegemist suudpruukivate tüüpidega. Seltskond ei puistagi klassikalisi maksime. Hoopis tänitamist ja kaasvestleja ületrumpamist tuleb ette. Ning aja surnukslõõmist samuti. Vahel on kolmeneljandik taktis pintsli tõmbed oh kui rahvuslikud ja nimme täistallalt tehtud. Miks ka mitte. Edasi avanes Schuberti – Liszti "Serenaadi" lõputu perspektiiviga vaade. Järgmine pilt pidanuks olema Debussy "La sérénade interrompue", aga võta näpust. Küll olid muuseumist ära toodud sama kunstniku "Uppunud katedraal", "Menest-relid", "Terrass kuuvalgel", "Linalakk tütarlaps" ja "Ilutulestik". Juba eakad maalid vajavadki fragmenditi noorenduskuuri. My special thanks kuulub Rein Rannapile "Uppunud katedraali" taktide seitse kuni kolmteist ja "Terrass kuuvalgel" kõigi tak-

K O N T S E R D I P E E G E L

Hando Nahkur

Muusikaõppurite ja akadeemilise pedagoogilise seltskonna meeli hoidis Estonia kontserdisaalis ärevil Eesti Rahvusooperi ja Eesti Televisiooni ühisprojekt **IX Eurovisiooni noorte muusikute võistluse Eesti eelvoor** (5. III).

Üheksa kandidaadi seast välja valitud kolm noort solisti esinesid **Paul Mägi** dirigeerimisel **Eesti Rahvusooperi Sümfooniaorkestriga** pääsemaks 4. juunil Viini Kontserdimajas toimuvasse Eurovisiooni-konkursi finaali. Esimesena astus konkursitulle 15aastane pianist **Hando Nahkur** (TMKK, Erna Saare ja Toivo Nahkuri klaveriklass), kelle esituses kõlas Tšaikovski Esimese klaverikontserdi III osa. Noor interpreet diferentseeris alguses oma dunaamilist ettekandeplaani võrdlemisi vähe, ei läinud orkestri dunaamikaga küllalt paindlikult kaasa. Järgnevas kiiremas episoodis muutus pilt selles mõttes küll huvitavamaks, kuid samas hakkas ilmne ka orkestrist etteruttamise tendents. Erilisi mängutehnilisi probleeme ei paistnud pianistil olevat, topeltoktavitega sooloepisoodis kostis küll pisut paksuvõitu pedaliseerimist. Aga karakterikujunduse energiat ning esituslikku temperamenti – seda oli ettekandes tunda.

16aastane **Anna-Liisa Bezrodný** (Sibeliuse akadeemia, prof. Mari Tampere) esitas Sibeliuse Viulikontserdi III osa. Selle teose mängutehniliselt väga nõudlik finaali osutus noorele viuldajale selgelt üle jõu käivaks. Kohe alguses avaldusid solisti ja orkestri rütmilise kpostunetuse probleemid, mis jäid süvenema osa lõpuni. Ka Anna-Liisa mustavõitu intoneerimine kõrges registris ning tekstilised ebatäpsused suurendasid ettekande üldist närvilisust. Helgematest momentidest võib siiski nimetada üht küllalt veenvalt kõlanud flažolettidega episoodi. Raske muidugi saalisviibijana öelda, kas noort solisti vedas alt "ettekandeline närv" või miski muu, kuid on ilmne, et Sibeliuse Viulikontsert eeldab interpreedilt niisugust intepretatsioonilist küpsust, milleks Anna-Liisa Bezrodný seekord veel valmis polnud.

Viimase võistlejana esitas 17aastane **Mihkel Kerem** (TMKK, Mirjam Keremi viiuli- ning Mati Kuulbergi kompositsiooniklass) Saint-Saënsi Kolmanda viulikontserdi I osa. Solisti mäng veenis juba teose alguses karakterikujunduse oskusega: *cantabile*-plaani olid tunduvalt nüansseeritud, dunaamilised üleminekud läbitunnetatud ning fraasikujundus viimistletud. Esines muidugi ka mõningaid "toonile ujumisi", kuid ettekande üldist agoogikat valitses noor viuldaja siiski hästi. Just orkestriga kaasamõtlemine, tunnetuslik külg viitas tema potentsiaalile.

Kuni žürii võistlejaid hindas, esitasid **Andrus Haav** ja **Henry-David Varema** Brahmsi Topeltkontserdi viiulile ja tšellole. Kaks solisti moodustasid nõtket ja harmoonilist duo. Eriti oli eeleegilises teises osas tunda interpreetide sünkroon-

set keskendumist igale fraasile ja helile. On iseküsimus, et orkestri keelpillidel oli esimese osa kulminatsioonieelse *detache* kokkusaamisega probleeme.

Ning lõpuks žürii otsus: Viinis toimuvale finaalkontserdile Austria Radio Sümfooniaorkestriga Dennis Russel-Davise juhatusel sõidab esinema pianist Hando Nahkur. Ülejäänud konkursandid jäeti diplomaatilisel jagama teist ja kolmandat kohta. Vaidlustamata vähimalgi määral finalist muusikalist potentsiaali ja žürii objektiivsust – otsus küpses kahe kuulamisvooru põhjal – jääb allkirjutatu kuulud eelvooru kontserdi põhjal siiski eriarvamisele.

Verdehr Trio (USA, koosseisus viul, klarnet ja klaver) andis kontserdi Niguliste kiriku Antoniuse kabelis (6. III). Nii mõnigi kord on räägitud kammer-saalide vähesusest Tallinnas. Nüüd selgub, et üks kammerkonsertide korraldamise paik on siiani olnud kasutamata – Antoniuse kabelisse mahuks tegelikult kuni sada kuulajat.

Verdehr Trio kava oli pisut ebaharilik, sest ansambel esitas vähetuntud heliloojate loomingut ja tuntud heliloojate vähetuntud teoseid. Austria helilooja Thomas Christian Davidi (1925) Trio nr. 3 "Aasia toonis" (1995) on oma helikeelelt võrdlemisi konservatiivne. Selle alguse tokaatalik energia suubus aeglasesse teise ossa, kus ootamatult ilmnesid Šostakovitši-laadsed intonatsioonid. Maailma esiettekandena kõlas aga USA nüüdishelilooja Sebastian Currier' "Verge" (1997), mille 9 lühikest osa olid vastavalt ka 9 omavahel seotud muusikalis-programmilist ideed. Näiteks osa "Almost too slow" andis meloodilise vihje Saint-Saënsi "Luigele", "Almost too fractured" näitas "peaaegu liiga murtud" unisoonset liikumist. "Almost too much" – kas liiga palju afektiivsust? Mitte eriti. "Almost too little" – lugu ise oli tõepoolest "liiga" lühike, ainult paarkümmend sekundit. Carlo Menotti (1911) Trio (1996, helilooja valmis see 85. sünnipäevaks!) esimeses osas domineerisid teatraalsed karakterid. See-eest *Romanza* alguses kõlasid suisa banaalsed intonatsioonid, mis hiljem muutusid juba pseudo-kõrgromantiliseks anakronismiks. Max Bruchi (1838 – 1920) "Triopalas" nr. 7 viis skertsolikult kiire tempo muusikud korraks rütmisakaaalust välja, kõlatasakaalu ei õnnestunud neil saavutada Beethoveni Klaverisonaadi D-duur op. 6 (neljale käele) endatehtud seade alguses, kuna Antoniuse kabeli ruumikaja paneb klaveri aktiivsed liikumised madalas registris lihtsalt kõmisema.

Tallinna Barokkorkester esines Mustpeade majas **Aivo Välja** dirigeerimisel huvitava Mozarti-kavaga (8. III). Solist **Miklós Spányi** (Ungari) mängis Mozarti Klaverikontserti nr. 12 A-duur KV 414 tangentklaveril, mis tämbriit meenu-tas klavessiini, ainult et kõlavärv ja helitugevus on instrumendil märksa intensiivsemad. Teose *Allegro*-osa mõjus tangentklaveril üsna harjumatu, sest dunaamikanuansse oli kontsertklaveriga võrreldes märgatavalt vähem. Finaal polnud aga lahendatud mitte niivõrd aktiivselt ja energiliselt kui elegantselt ning graatsiliselt. Mozartlikku kõlagraatsiat annab tangentklaver edasi igal juhul paremini kui muusika dramaatilisi intonatsioonid. Mozarti Sümfoonia nr. 29 A-duur KV 201 alguses kujunes küllalt reljeefne pea- ja kõrvalpartii karakterite vastandus, samuti ere dunaamiline plaan. Töötluses oleksid keelpillide lühikeste laskuvate *legato*-motiivide fraasilõpud võinud olla ehk pisut õhulisemad. *Menuetto* punkteeritud rütmid polnud täpsed ei keelpillidel ega metsasarvedel, viimastel oli lisaks veel tekstikobamisi kõrges registris. Mõjuv oli aga sümfoonia finaali – osa dramaatilised rõhuasetused kujunesid dunaamilise kontrastiprintsiibi alusel.

IGOR GARŠNEK

"Sherlock Holmes ja doktor Watson"

Arthur Conan Doyle. "Sherlock Holmes ja doktor Watson".

Lavastaja Ago-Endrik Kerge, kunstnik Kustav-Agu Püüman.

Osades Marko Matvere, Raivo E. Tamm, Allan Noormets, Andres Ots ja Helene Vannari.

Esietendus Linnateatris 20. veebruaril 1998.

Lavastuse pealkiri tundub olevat reklaami jaoks. Holmes ja Watson esinevad vähemalt sajast loost ja käesolev pole mingi süntees neist, vaid lihtsalt üks esimesi palasid, kus kangelased, muide, tutvuvad.

Ago-Endrik Kerge on publikut alahinnanud. Eesti rahvas tunneb seda detektiivitandemi protokolu päris hästi. Lisaks "Baskerville'idele" ning üksikutele teistele juttudele eeskätt mitmelt telekanalilt tulnud sarifilmidest. Seetõttu poleks tarvis olnud neid nii pikalt esitleda, samuti tutvustada Holmesi kuulsat deduktiivset töömeetodit.

Näitlejatel pole algul midagi teha, sest

dramatiseering on hõre ("Tere." – "Kuidas käsi käib?" Jne.). Lausa saali on aimatav, et nad tunnevad end ebamugavalt. Seetõttu püüavad nad mingitki moodi ruumi ja aega täita ning kujusid luua (see vajadus kuulub ju näitleja loomusse!).

Sherlock Holmes (Marko Matvere) erineb senisest traditsioonist. Tema juures lastakse paista nõ. inimlikke omadusi (kadedus, võhiklikkus, ebadiskreetsus – see võimatu viiulikääksutamine – jne.) Sellest järeldub kaks võimalust. Kas A.-E. Kerge ei ole Holmesi traditsiooniga eriti kursis olnud või on ta seda just väga hästi olnud ja tahab meeleaga vastupidist teha ning Holmesist maist muljet jätta.

Aga asjata! Holmes ei ole realistlik tegelane, vaid puhas vaim, fiktsioon, seda ei ole tarvis realistlikuks ja inimlikuks muuta. Tuleb välja mängida ja särada lasta tema ajude gümnaastikal, tema kirel kuritegusid lahendada. Loomulikult tundub Holmesi talent ka originaalis kohati üsna paroodia piiri peal olevat ja näiteks George Simenon seda

niimoodi alpiski.

"Õelge, Watson, kas te kannate pikki aluspükse kartusest külmetada?"

"Jaa. Aga pagana päralt, Holmes, kust te teate, et ma neid kannan?"

"Elementaarne, Watson, te olete unustanud pikad püksid peale tõmmata."

(Anekdoot on võetud Lauri Leesi koostatud "Prantsuse keele õpikust".)

Aga enamasti võib seda siiski tõsiselt võtta.

Publik teab, et ta on momendi "kuumas" teatrisaalis ning seetõttu toimuval väga aldis, reageerides vähimalegi võimalusele nalja saada (sama fenomen töötas vähemalt vanasti ka Baskini teatris). Aga siin ongi üks konks. Lavastaja pole lõplikult otsustanud, kas põnevus või nali. Näiteks politseikomisarisid (pikk hoopile ja lühike kehkleja, Allan Noormets ja Andres Ots) on originaaliga võrreldes lausa karikatuurid ja mrs. Hudsoni (Helene Vannari) viinanaljad tunduvad maavillased ("sedasamust-ki" oli "Parvepoistes" Einari Koppeli naeruparool). Kokkuvõttes pole päriselt

kumbagi, ei ehtsat paroodiat ega tõelist pinget.

Doktor Watson (Raivo E. Tamm) on eriti nõutus olukorras. Teadupärast on tema roll komplimentaarne, täiendav ja vastanduv Holmesile. Aga kuna kaks jobu Scotland Yardi meeste näol on juba olemas, siis nende kõrval ei pääse Watsoni pooljobusus enam mõjule ja tal pole midagi teha. Seepärast ei muutugi etenduses midagi, kui ta kamina kõrval tukub.

Vähemasti laval on huvitavam kuritegusid näha kui neist kuulda. Praegu jutustab kinnivõetud kurjategija (Ago Roo) suure osa oma saladustest pikas lõpumonoloogis. Holmes ja teised kuulavad koos publikuga!

Miks sai valitud nimelt kõnealune jutt? Pole just parim. Kas oli see mõeldud pika sarja sissejuhatuseks ja Holmesi ning Watsoni lugusid hakkab nüüd Linnateatrist tulema nagu Vädrast saelaudu? Ehk tuleb siis ka stiil.

MIHKEL MUTT

Antigone ja gorgod

Jean Anouilh. "Antigone".

Lavastaja Lembit Peterson. Kunstnik Lilja Blumenfeld, valguskujundaja Airi Eras, muusikaline kujundaja Marius Peterson.

Osades Maria Peterson, Aarne Üksküla, Marius Peterson, Andri Luup jne.

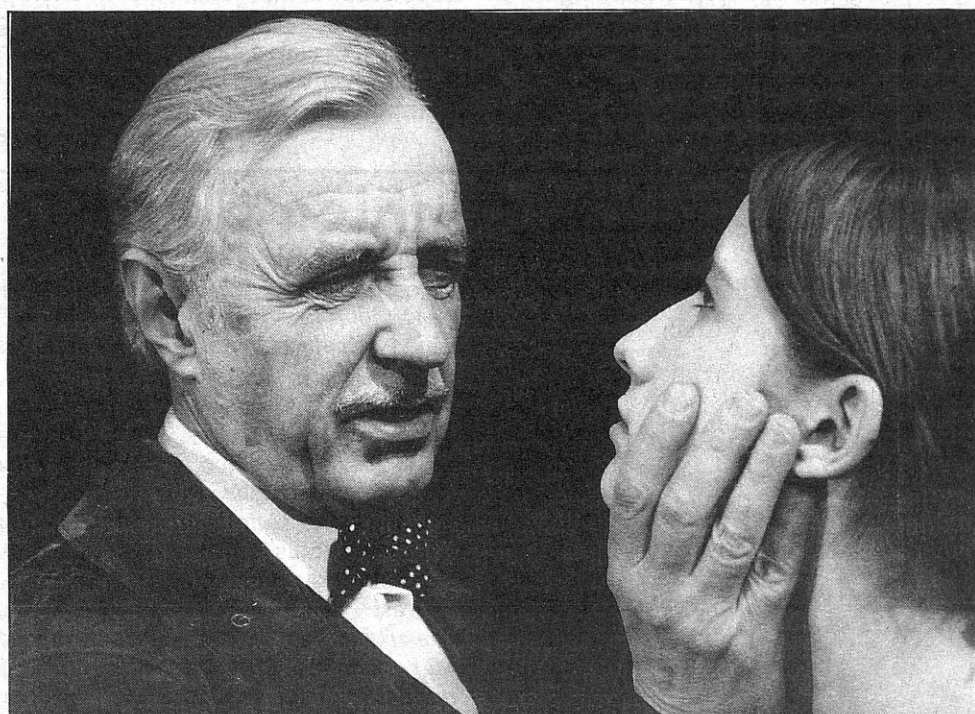
Esietendused Theatrumis 4. ja 5. märtsil 1998.

Eestis on peale Petersonide veel teatridünastiaid – Toompered, Eelmaad jne., ainus, mis neid tugevalt ja konkreetsetult eristab, on see, et neil teistel pole oma teatrit. Igale teatrigurmaanile tuntud vaimsetesse kõrgustesse püüdleja pitsiriga lavastaja ja näitleja Lembit Peterson on aga andnud topeltlöögi – ta on Theatrumi vaimne isa ja asutaja ning ka teatrilaste isa nii otseses kui ka ülekantud tähenduses. Teatrigeen on ülitugev, kui ta kord verevalemis on. Omaette teema oleks vaagida teatriperekondade isadelt-emaelt päritud jooni, nii näitlejatehnilises kui ka vaimu mõttes, sest hoolikal jälgimisel on hämmastavaid sarnasusi, koguni koolkondlike ja stilistiliste üldistusteni välja, aga seekord peatugem nimelt Theatrumi juures.

Theatrumi must kiviparketiga lavaauk, alati mõne üksiku tegevusaja või -koha viitelise dekoratsioonilemendiga, ei dikteeri mitte visuaalsete ja auditiivsete nüansside küllust, vaid täpsuse. leidliku

kontekstilisuse, viimistletuse. Suured näitlejate ilmeid ja tegevust kujutavad plaanid nõuavad tundlikult struktureerivat lavastajakätt, mis armastab mängida näitleja olemuse kui hapra ja sensitiivse loomisvahendiga. See aga annab usutavaid tulemusi juhul, kui lavaõhku läbib ainult psühholoogiliselt motiveeritud žest või peaaegu märkamatu põselihase tukse ning hää, mis sosinast ainult kergelt kõlavamaks vibreerib. Kõik, mis on nii väike kui Theatrumi lavaruum, kus näitlejad kui peopeal ja väga-väga lähedal, nõuab lavastajat, kel on detailide kallal nokitsemise usku, flegmaatilist tööprotsessi nautimislaiskust, kes tunneb oma "nukkude" olemust ja suutmisi otsekui oma viit sõrme, kes oskab varjata ja peita nende nõrkusi, et siis seda säravamalt meisterlikkust demonstreerida. Ühesõnaga, nõuab lavastajat, kel on siinses maises ruumis aega ja viitsimust tsitadellilaadseid teatrimänge mängida, kuid, kes tagab selle, et ühtses ruumis tarbitud õhk ei muutu mitte süsihappegaasiks. Sumbunud õhku selles mudelis nina ei haista, näitlejate ja lavastaja koostööst saab protsess, mis toob värske hapnikuvoo.

Lembit Petersoni lavaelu arengunool oli tema viimaseid "riikliku teatri" töid tegemisi jälgides suunatud üha kõrgemale ja kõrgemale – ülivaimsed teemad –

Aarne Üksküla ja Maria Peterson – Kreon ja Antigone kui teineteist toetavad partnerid, kuid välistavad isiksused.

moraal ja moraalitus, alati väliselt tardenud-rahulik, pisut traagiliselt tõstetud kulmude miimikas ja sügavas rinnahääles meloodiliselt kõrisev mure, rõhutatult elegantseid käte- ja keha liikumiskaared, mille taga üliintensiivne ja sisemusse suundunud südamevalu maise elu tühisuse ja väikluse pärast. Selle pagasi on ta kaasa toonud oma teatrisse kui lastele vajaliku koordinaatteljestiku ja näitlejatehnika baasstiilinäidete süsteemi. Theatrumi algerpöörist mäletan muret selle pärast, et kas äkki hakkab see humanitaarinstituudi üliõpilastest moodustatud teatritrupp ainult miraakleid, müsteeriume ning vaimulikku elu kujutavaid-analüüsivaid teemasid mängima.

Sest seda kardeti ju maisest elust pisut irdunud Petersoni puhul, kes näis muutuvat üha heledamaks ja heledamaks, et ühel hetkel võtab ta oma kõrgusteiha tõttu meile silmaga nähtamatu vormi ja jätab maised dimensioonid teemadena üldse seljataha. Tuleb aga välja, et elu on Theatrumi lavalaudadel saanud hoopis lausa dokumentaalse, heas mõttes naturalistliku peegelduse. Sekka on puistatud veidi "nihet", kohati groteski piirimaile pörkavat huumorit ja alati väljapeetud vormis (kuhu kuivintellektuaalse konstrueerimise vaimu pole jõudnud) situatsiooni- ning sõnakoomikat.

4. märtsil Theatrumis rambivalgust näinud "Antigone" mõjus kui selle teatri

programm. Nii näitlejate lavavaldamise kui ka teemade poolest. Tehniliselt oli tegemist filmilaadselt aeglustatud stoppkaadrite reaga, lähivõtete ja suurte plaanide kogumiga. Ülirahulik, legatoliikult seotud jutustav stiil aitas vaatajatel tasapisi keerulise ning emotsionaalselt aluselt antiigist pärit saatustragöödia sisse minna. Tänapäevane kostüüm ning kolm erivärvilist ukseava haakisid aga Jean Anouilh' näidendi uude aega. Väikse Antigone nii noorusest, rikkumata siseilmast kui ka vastuolulisest iseloomust kasvas välja puhas protesti protesti pärast, mis ei lase eluga kohanduda, kompromissidele minna, oma sisesunnile, ka mõistmatutele tungidele vastu seista. Kõik kisendab saatustragöödiasse kodeeritud pea kohal rippuva mõõga järele, selle metalse tera järele. Reetmine, mugandumine, oma ideaalidest ja unistustest lahtiütlemine, reaalsuse tumedama poolega kokkupuutumise šokk ja kirgedekuumus on ühele noorele neiule rasked teemad lahendada. Raskemad kui ta vapper ja jonnakas süda haarata suudab ja mõistus veel mõtestada oskab. Äärmiselt orgaanilise rollitunnetusega, pehme ja ümara kuminaga kõnemaneeeriga, sugestiivse monotoonusega, ainult sisepingega väljamängitud dünaamikaga on Maria Peterson Antigone kuju loomulikeim ja vanusesobivaim kehastaja, keda kunagi nähtud.

Kontrastõed Maria Peterson ja Kadri Adamson.

Suur elunäitleja, kes valis vale rolli

(Feministid on sama teksti aegade jook- sul suurejoonelisteks vaatamängulisteks lavastusteks kokku seadnud, nende arvates oli antiikmaailma naiste üks väheseid avaliku elu rituaale matmis- tseremoonia, see võrdus naise enese- teostuse, enda maksmapanemise, endast teadaandmisega. Meeste ühiskonnas, nende seatud reeglite järgi, on iga naise ekspressiivsem žest, väljaastumine, seaduserikkumine. Seega on valitud näit- lejatehnika olnud alati ekspressiivne – Antigone on avalik oma õiguste eest võitleja.) Maria Petersoni Antigone kannab ja võlub oma naiivsuse, tõsiduse ja ehedusega. Suur osa algajale näitlejan- nale, kelles lavastajasilm on väga hästi tema loomulikud omadused – välimus, hääli ja väljenduslaad kõlama saanud. Mängitsemine on täiesti välistatud, ainus etteheide on reaktsioonide vähesus Kreoniga peetud kõneluste käigus. Paljastatud tõesed või ka nendeks nimetatud väited peaksid pisut enam Antigone puhtas siseilmas plahvatusi tekitama või vähemalt võpatusi esile kut- sumä. Liiatigi on see käivitus järgnevale – Antigone tajub tõe suhtelisust, kuid taganeda on hilja ja pole ka tema loomuse kohane. Uhkelt surma minna aga tasub nagunii, sest ka tema üllaste aadete taha on varjunud hirmsad gorgod.

Valitud tempo võimaldab rahulikult jäl- gida ja mõtetel kaasa voolata lasta. Füüsiliselt markeeritud tundepurskeid eriti pole – vaid Kreoni (**Aarne Üksküla**) ja Antigone kaks äkilist vihapurset-ärritus- seisundit. Üksküla kuningana on Maria Petersonile toetav ja tugev partner, kes laseb tüdrukul rahuneda oma pikad monoloogid pidada, et siis õigel ajal ja tundlikult asjasse sekkuda. Ta vanema kolleegi suhe on tunnustav ja mõista püüdev. Antigone täiuseiha, vere kohina ja aratundmise, et tal on samasugused käed ja jalad ja pea kui teistel, kuid need töötavad teisiti, mingite teiste signaalide järgi, toob Üksküla väsinud ja elutark Kreon välja väga hästi. Kõik Antigones võimendub Kreoni taustal veelgi, samas ilmutab end ka egoistlikkus ja Üksküla Kreoniks tõlgendamise kompromissiot- sing ja mõistmiseha.

Antigone on küsimused ja vas- tuseotsingud ja valulik täiuseiha koos mõistatusega – “Kes ma olen?” Kummalise ja jõhker-naljaka kontrastina mõjub **Andri Luubi** valur Joonas – üli- maine ja labane koomilise soonega silmapaistev karakter. Ta on kõik see, mida Antigone pole. **Marius Petersoni** rahulik, ilma häirivalt ilmse sügavuse- taotluseta koor-jutustaja liidab kogu saa- tusliku loo. Seda teeb ta sujuvalt ja into- natsiooniga vajalikke hinnanguid andes, tema puhul alati pisut varitsev pateetikaoh, ülemängimisalarm on taan- dunud. Anouilh' kirjutatud teatritekstd on oma olemuselt alati programmilised – seekordne Sophoklese kirja pandud müüti seletav-mõtestav, komplitseeritud psühholoogilise analüüsiga ja tulvil lause- ja mõttekujundeid on kokkuvõttes ülimalt literatuurne. Aga vägagi mängitav ja vägagi erinevaid lavastajapoolseid rõhuasetusi soosiv ning head lavakõnet (artikulatsioon, psühholoogiline motiveeritus) au sisse tõstev ja nõudev tekst.

Theatrum on need nõuded oma vaik- sel, intiimsel, minimalistlikul, pateetika karisid välistaval moel ka täitnud.

KRISTIINA GARANCIS

William Shakespeare. “Kuningas Richard Kolmanda tragöödia”.

Tõlkinud Georg Meri. Mati Undi lavaver- sioon.

Lavastaja Mati Unt, lava- ja muusikaku- jundaja Mati Unt. Kostüümikunstnik Ene-Liis Semper.

Esietendus 8. märtsil Eesti Draamateatris.

Unt on rahumeelne mees, kes lurjuseid ei salli. Kui ta võtab lavastada “**Richard Kolmanda**”, võib arvata, umbes arvata, kuhu ta tüürib. Ja ikkagi jääb põnev ootus: kes on tema Richard, kes sõber ja nõunik Buckingham, kes uus kuningas Richmond. See on sama põnev kui “Hamlet” puhul teada, kes on seekordne Hamlet, kes Polonius, kes Fortinbras. Kõiges muus võib valitseda suurem või väiksem ebaisikulisus, nagu praegugi: luksusliku – kivist, kullast ja peeglitest punkri seinte vahel mehed pidulikult mustas, naistel ülikaunid vähem või rohkem katvad tualetid. Nagu kahe täht- sa maffiaklanni kokkutulekul.

Suures tegelastesummmas näivad naised isikupärasemad ja huvitavamad. See ei üllata Undi puhul. Sedakorda küll ka parajad nõiad (alates **Carmen Mikiveri** Anne'ist ja **Viire Valdma** kuninganna Elizabethist ning lõpetades Yorgi hert- soginna, Edwardi, Clarence'i ja Richardi ema (**Kersti Kreismann**) ja kuninganna Margaretiga. Mida vanemad nad on, seda targemad ja väarikamad. Et midagi enam kaotada pole, siis ka äraostmatumad. Richardi poolt mõrvatud Henry Kuuenda lesk Margaret on **Maria Avdjushko**. Millegi poolest sarnaneb ta oma esimese vana naise ja üldse esimese rolliga Undi (Pinteri) “Sünnipäevapeos”. Ainult siin on ta kuninganna. Tema needmises puudub see rituaalne teatraalsus. millega Velda

Otsus jättis Panso “Richardis” unusta- matu mulje. Lavastuse seisukohast pole Avdjushko hillitsetud needus vähem mõjus, Selle vägi ilmneb Richardi iga jär-jekordse ohvri “lõpukõnes”. See on ka toetavaks vihjeks kogu lavastuse esialgu hillitsetud sarkasmile. Panso ere tragi- grotesk sobis hästi oma aega (1975). Mõni aasta hiljem lõikas gruusia režissöör Robert Sturua oma brechtliku, veelgi grotesksema ja silmatorkavalt kujundliku “Richardiga” loorberid.

Milline Richard sobiks üheksakümnen- datesse? Euroopas on demokraatia, tõelised türannid kuuluvad võõrasse kul- tuuriruumi, tundmatute suguharu- pealikute hirmuteod näivad kauge muusikana. Sellegipoolest on Richardeid Euroopa teatris küll ja palju. Kirjelduste järgi tunduvad nad verevaeste bandiitide- na. Isegi Peter Zadeki Müncheni – Viini ühisprojekti Richardit (Paulus Manker) nimetatatakse intriigi kiretuks mehaa- nikuks ja mõrtsukaks-käsitööliseks. Ei maniakaalseid diktaatoreid ega mastaap- seid kurjategijaid.

Kust siis meilgi neid suuri kiskjaid võtta. Punkri seinad ehib küll metskuldi pea, aga on ikkagi rahuaeg. Eluring pöör- leb sujuvalt nagu aastaaegade vaheldu- mine. **Andrus Vaariku** Richardi monoloog algab ridadega:

*Me tusameele talve muutnud on
nüüd hiilgusrikkaks suveks Yorki päike.*

Etenduse lõpetab end troonile istuma sättinud **Rein Oja** Richmond, tulevane kuninganna (**Maria Urb**) röötsakil süles, samuti:

*Me tusameele talve muutnud on
nüüd hiilgusrikkaks suveks Tudorite
päike.*

Unt on “Richard” juures huvitavat kir- jatööd teinud. Midagi lihtsamaks, lõova- maks ja arusaadavamaks kohendanud, Shakespeare'i muudest teostest sobivaid ridu lisanud. Ka misantseen aitab paremini vahet teha vaenutsevate sugu- laste vahel.

Juba on kirjutatud, et Lurjust eesti vabariiki üle kantud pole. Keegi küll nõokas: absoluutselt tänapäevane poliit- tik, rahva silmis ammu läbi kukkunud, aga tegutseb, ei jäta enne, kui kõvem mees tal kaela murrab. (Rein Oja punaste kinnastega Richmond teeb seda tõesti professionaalselt, kõva käega.)

Seoseid on palju: kirjandusse, ellu, minevikku, olevikku... Küsisin enda kõrval istuvalt kolleegilt: kes on Vaariku Richard? Ristiisa ja Arturo Ui, vastas ta pikemalt mõtlemata. Nii ongi ja muudki veel.

Undi “Richard” algab jahistseeniga. Jahti peavad neli meest. Kõigepealt ilmu- vad kaks noort siledat sõpra, ka nagu etteajajat ja relvakandjat sir Stone (**Ivo Uukkivi**) ja sir Irons (**Mait Malmsten**), siis Richard ja esialgu nagu varju tõmbuv Buckingham (**Guido Kangur**). See nelik on Richardi suurprojekti tuumik, siit tulevad seadused ja siit need ka täide saadetakse. Kõik muu selle ümber meenutab pompoos- set marionettide teat- rit. Milles leidub häid ja väga häid episoodi. Näiteks esimese vaa- tuse suur leppimise stseen. Rein Oja sure- ma hakkava kuningas Edwardi käsul suru- takse käsi, emma- takse ja keereldakse lõpuks ühises mees- mehega tantsus. Kõlab isegi siin täiesti kohatu sõna – armas- tus. Kõige tipuks saabub nii siiralt, nii siiralt venda leinav Richard, kes selle- sama venna äsja tappa on lasknud (Clarence'i pikka ja haledat surmahir- muagooniat mängib **Sulev Teppart**).

Otsides veel ikka seda ühtainust õiget sõna Richardi jaoks, jääb keelele – näitleja. Silmakirjateener, teeskleja. Etendaja ja ümberkehastaja. TV “Suflööris” ütles Vaarik umbes nii, et kuna naistega ei vedanud, siis otsustas ta ennast teostada mõrtsukana, saada oma ala parimaks ja jõuda nõnda võimutippu. Kas pole liiga lihtne seletus nii suure diapasooniga mängule? See kuulsaim kirjanduslik kur- jategija võib näida nagu luttu imev beebi, debiilne poisike, kes ema sabas kinni, või vaga onu, lauluraamat peos, või häbelik ja kohmetunud kodanik, keda tuleb teisel suurel teesklejal (Buckinghamil) suurt elukunsti õppiva linnapea (**Tõnu Mikiver**) nähes põlvili võimu juurde paluda. Need narrid, tobedad ja pehmed veiderdused on veenvamad kui hüsteerilise Anne'i võrgutamise või seinast teise viskleva Elizabethi taltsutamise. Jõu ülejääki ja jõhkru õilistavat kirge oli Cohnis (“Inglid Ameerikas”) rohkem. Siin puudub pahe veetus (nagu oli Mikiveri Richardis). Vaarik teeb kurjusest nõrkuse. Kas tähendab see, et nad koos Undiga on asunud lõhkuma ahvatleva saatatlikkuse müüti või koguni saatat ennast? Nii tõeline on (näib?) viimane kohtumine lep- pimatü emaga ja surmaeelne monoloog, mis on laenatud Henry Kuuendalt:

*...elu oleks veetlev
kui ma ei oleks muud kui lihtne karjus,
kes istub künkal nagu mina praegu
ja hoolsalt päiksekella meisterdab...*

Kui see on enesepilge, siis sedavõrd peen, et muutub enda vastandiks.

Jääb küsimuseks, milleks oli Richardile vaja sellist rolli? Ehk pilkas autor oma näidendiga kuningannat, kes julges jõhkra tellimuse esitada? On ju kogu seltskonna ainuke veetlev tegelane väike ninatark nähvits, noorem prints, keda **Pille Lukin** sellisena ka mängib. Juhan Viiding oli selles osas juba varaküps filosoof. Türanniale ohtlikud on nad mõle- mad.

Kas on mõtet Undile ette heita, et ta

Relvakandjast ja etteajajast noored siledad sõbrad Ivo Uukkivi ja Mait Malmsten.

seekord suuri sümboleid on otsinud ja dialoogi mõtestamise unarusse jätnud? Et tehku seda igaüks ise. Vägeva vaatemängu ja sorava jututoa ühendami- ses võib varitseda oht, et vaatemängu nautija pahandab mõne pikema dialoogi pärast, dialoogi nautijat pahandab, et läheb kaduma dialoogi. Aga kui lõpuks tuleb terve see näitlejatepere kummar- dama, on nende pärast tõesti hea meel. Nii palju ilusaid riideid ja rolle.

Eeskätt need oodatud kolm vaala: Richard, Buckingham ja Richmond. Kunstnik, advokaat ja ametnik – kõik andekad oma ala spetsid. Rääkimata kahest noorest tegusast turvamehest, kes on kuningale (olgu see kes tahes) jäävalt truud.

Ja ikkagi on kahju, et ka Rohumaa ei saanud oma Hamletit.

LILIAN VELLERAND

Kultuuri, enam tekstikriitilist kultuuri

Kes sõandaks meist väita, et Anton Hansen-Tammsaare 120. sünniaastapäeva oleks meie riigis tähistatud tema töö ja talendi vääriliselt. Omamoodi äraspidise üllatuse valmis-
taga aga Postimees, kes sai hakkama sel-
lega, mida ei sõandanud nõukogude kir-
jandusteadus isegi mitte Eesti Vabariigi
aegsele kultuurile süngel 1950. aastal – nimelt Tammsaare paljastamisega.

Paljastamislusti on ilmselt vallan-
danud A. Gailiti kiri 14. X 1956. a. pagu-
luses tegutsenud Eesti Kirjanike
Kooperatiivi sekretärile Valev Uibopuule.
Kellele kuulub kirja maaletooja ja lehte-
toimetaja au, ei selgu, samuti kirja
hoiukoht. Intrigeeriv kiri avaldatakse
kommentaariideta, lühikese märkga, et
see on kirjutatud pärast Leonid Treti
mälestustega tutvumist.

Kirjast näib olevat saanud lehekülgede
koostajate uus evangeelium. Sellele teeb
reklaami juba Postimehe kultuurilisa
kaas: "August Gailit paljastab rahvakir-
janikku." Sama mõte öeldakse ümber
siselehekülje kõige suuremate tähtedega:
"Gailit protesteerib."

Toimetusepoolne suhtumine Tammsa-
saarese väljendub kirjaniku nime kordu-
vas ebakorrektses ortograafilises kasu-
tamises. Aga rahvakirjaniku aunimetuse
postuumne andmine Tammsaarele post-
sotsialistlikus vabas Eestis, – mis see siis
on, kas õelus või lapsus?! (Eestki on vas-
tav mõiste juba jõutud välja rookida!)

Mitte ainult kurb, vaid ka muret tekitav
on, missuguse loomuliku lihtsuse ja ene-
sestmõistetavusega on pöördunud A.
Gailiti usku kaks noort inimest – Janika
Kronberg ja Ave Annuk. Esimene küll
säilitab lugupidava suhtumise klas-
sikusse, olles ühtaegu heausklik ka Gailiti
suhtes, kellest ta eeldab piskut liial-
damist, aga lõpetab siiski tema autori-

teedi toetamisega. Noor daam ütleb
ennast varem Tammsaaret käsitlenud
olevat üsna küsitavalt sõnastatud koo-
likirjandis "Miks Vargamäel ei olnud
õnne?". Nüüd on Tammsaare käsi tema
käes käinud üsna räbalasti. Tundub, et
Tammsaare paikapanek nii inimesena kui
kirjanikuna on toiminud ülepeakaala. Ja
kirjatöö "Tema, sinu, minu Tammsaare"
uljaks ja enesekindlaks sõnastamiseks
polegi rohkem vaja läinud kui Gailiti viit
lehekülge kirja, mis on kriitiku vaimu nii
vangistanud ja inspireerinud, et nagu
kord ja kohus on analüüsimate jäänud ka
Treti raamat, ehkki lehekülje üldpealkiri
ja raamatu foto Eve Annuki kirjatöö
juures ärgitavad vastavat huvi.

Pole ka imestada, sest Gailit oskab
juba ette oma võimalikelt oponentidelt
relvad käest võtta. "Ta ei tundnud teda
mitte raasugi, vaatamata oma kinni-
tustele," hindab ta Tretti. Ennast aga
tutvustab kui meest, kes tunneb
Tammsaaret 1909. aastast peale: "Pole
vist ühtki seika ta elus, mida ma ei teaks,
tunnen ühtlasi ta õdesid-vendasid, ta
perekonda, ta isiklikke nükkeid." Kui
Gailitil oleks Treti suhtes õigus, siis võiks
öelda: pada sõimab katelt, sest
Tammsaare usaldusväärsust tundmist ei
kinnita ka Gailiti tekst. See on pahataht-
lik, klatšimaiguline, ei lange mitte ainult
liialdustesse, vaid sisaldab ebatõtt,
kohati lausa laimu. See on omamoodi
mõistatus, mille lahendamine eeldab nii
paguluse kui ka vabariigiaegse tausta
tundmist, aga ka Gailiti head tundmist
inimesena, sest nii kriitika kui mäles-
tused ei iseloomusta ju mitte ainult
nende objekti, vaid ka subjekti – on mõle-
ma küüru paljastajad, nagu ütleks
Tammsaare.

Tundes mõndajagu Gailiti ja Tammsa-
saare ühist aega, aimub Gailiti teksti
lugedes, et mehed olid tahes-tahmata
omal ajal rivaalid nii kultuurkapitali sum-
madest osasaamisest kui loorberite
jagamisel. Treti Tammsaaret kõrgelt hin-

davad mälestused võisid lisaks veel
lõkkel lüüa võitluskire koha pärast pan-
teonis. Oluline mõjutegur on kahtlemata
ka põhimõtteliselt erinev suhtumine
K. Pätsi ja tema autoritaarsetesse aas-
tatesse.

Et Tammsaare on kirjanikuna raskesti
haavatav, asub Gailit vaata et vahendeid
valimata ja vähema häbitundeta alla
kiskuma Tammsaare mainet inimesena.
Meie praeguses kultuuripildis, kus meie
käsutuses on üle poole saja Tammsaare
kaasaegse mälestused kirjanikust, lisaks
terve köide ta isiklikke kirju küll omas-
tele, sõpradele, tuttavatele, asutustele
(Teosed 18, 1993), osutub Gailit valgeks
vareseks või sõduriks, kes kuulutab
ennast ainsana rivis õiget sammu astu-
vat. Tema paskvilliga tegelemist võiks
pidada päris ülearuseks, pealegi pole see
kuigi meeldiv tegevus. Ometi oleks
vaikimine vale.

Tutvumaks gailitliku väitlemiskultuuri-
ga, täpsemini küll kultuuritusega, on
otstarbekas alustada kõigi lugejate poolt
kontrollitavast Tammsaare tekstiga
manipuleerimisest. – Et tõestada, kui
rumalasti kirjutab Tammsaare, kes ei
tundvat vabariigiaegset seltskonda ega
selle etiketireegleid, toob Gailit näite
"Tõde ja õigus" IV-st. Indrek põhjendavat
oma Kõögertali juurde mitteminekut sel-
lega, et tal polevat frakki. Vastuvõtt aga
toiminud maal, keskpäeval suvilas, ja
Tammsaare kujutlenud, et sinnagi peab
minema frakiga!

Lugeja usutavasti mäletab, et frakist
polnud üldse juttu, sest Karin oli
Kõögertali juurde kutsutud üksinda, jutt
käis selle ümber, kas naisel sobib minna
lõbutsema mehe juurde, kes tegi ta isale
pankroti. Vastuvõtt aga toimus "lähemas
eeslinnas õige ruumikas kahekordses
maias".

Mis käivitas sellise turuviirastusliku
fantaasia? Ilmselt allergiline suhtumine
kõigesse, mis on seotud mõistega
"vabariigiaegne". Tõenäoliselt elati pagu-
luses suhtumises Eesti Vabariigisse üle
samasugune periood, kui siinpool merd
nõukogude võimusesse, kus vähegi kriitilise
suhtumisega võis endale kaela tõmmata
rahvavaenlase nime.

Meil pole vähematki alust uskuda
Gailitit, kui ta kuulutab, et Tammsaare ei
tundnud vabariigiaegset seltskonda. Ta
tundis vabariigiaegset **paremat** seltskon-
da isegi väga hästi, sest ta viibis paar-
kolm korda aastas Rein Eliaseri, aga ka
A. Palvadre, vahel J. Jansi, kord Marta
Lepa pool vastuvõttudel. Kui ta "Tões ja
õiguses" eelistab kujutada spekulantide
ja pankrotimeistrite seltskonda, siis on
see tema õigus. Et aga Gailit ka selle
seltskonna kriitikat annulleerima tõttab,
kuulutades selle kirjaniku abikaasa fan-
taasiavallast võrsunud rumaluseks ja sel-
le tõestuseks oma fantaasiale vaba voli
annab, peaks meid Gailiti suhtes tegema
ettevaatlikuks ja tähelepanelikuks.

Gailiti tekstide ideoloogiliste all-
hoovuste mõistmine nõuab teritatud
tähelepanu, sest Gailit ei ründa (vähe-
malt Postimehes esitatud teksti osas)
Tammsaaret otseselt. Kuid teades, et
Treti raamat jäi Eesti Kirjanike
Kooperatiivis ilmutata ja ilmus Manas
ilma K. Pätsi ja tema autoritaarset valit-
semisaaga kriitiliselt hindavate peatük-
kideta, saavad selgeks ka mõned vas-
tuoksuslikud hinnangud Gailiti tekstis.
Näiteks on hea, kui Gailit ise kiidab
Tammsaaret kui vaimukat ja säravat
inimest kitsamas ringis, halb, kui seda
teeb Trett, keda serveeritakse kui
rumalat, kes kõike usub, mida
sõnamänge harrastav Tammsaare on
ütelnud. Kas pole koer taas maetud
sinna, et Trett meenutab ja võimendab
just Tammsaare kriitilisi sõnavõtte, mis
Gailitile on vastukarva.

Valuliselt reageerib Gailit ka oma

sõbrale H. Visnapuule osaks saanud krii-
tikasse, ent kohtleb oponeerivat teksti
taas ebakorrektselt.

Kui Gailit üsna guvernantlikult muret-
seb Tammsaare etiketitundmise, puudu-
liku lastetoa ja frakijuttude pärast, siis
leidub Tammsaare sõprade hulgas ka
läbinägelikumaid, kes seesugused jutud
arvavad pelgalt ettekäändeliste kilda,
aimates kõrgseltskonna ignoreerimises
sügavamaid põhjusi. Üldhinnangki
kujuneb märksa erinevaks. "Pealegi tuleb
täheleda, et niipalju kui nägime meie
oma kahekümne viie aastase tutvuse
jooksul, torkas ta alati silma oma
tähelepanelikkuse ja heade kommete
poolest." (A. Susi.)

Mis puutub piinlikusse puhtusse kir-
janiku kodus, siis Gailit võib ju ennast
lõbustada seda farsiks muutes. Fakt on
aga see, et piinlik puhtus ja tervislik toit
mitte ainult Koidula tänavas, vaid ka
Koitjärvel aitasid Tammsaarel paraneda
tuberkuloosist ja vältida omaste nakatu-
mist. Kes aga Tammsaare pisikute hir-
must on liiga kaasa haaratud, neile tead-
miseks, et tõelise epideemia ohu korral
oli Tammsaare pigem toiduainete tar-
bimisel riskile õhutaja, kui nende eest
hoiataja. (Kiri abikaasale, 7. VIII 1937.)

Piinlikuks läheb ka lugu, kui Gailit
asub teavet jagama Tammsaare omaste
ja sõprade kohta. Süüdimatult moel van-
nub ta lausa valet. "Sõpru Tammsaarel
polnudki. Ta oli üksik. Isegi oma õdedega
ei seltsinud ta. Neid oli tal kaks..."
Esiteks oli tal neid kolm: Marie, Anette,
Marta. Lisaks vend Jaan Tallinnas, Jüri
Koitjärvel. August Albus, Otto ja Paul
Nõukogude Liidus.

Tänu Käthe Hansenile, kes on säili-
tanud Tammsaare kirjad, on huvitatud
nüüd autentne sissevaade abikaasade
suhetesse, õdede-vendade omavahe-
listesse vahekordadesse ja suhetesse
sõpradega. Mida mõistagi täiendavad
mälestused.

Kes vaevub tutvuma, selle silmis ei jää
kivi kivi peale geniaaltsevast kirjanikust,
kes kõrv kikkis aina ootab Nobeli pree-
mia komitee liikmete uksekella! Kohtame
kõige tavalisemat inimest tema eluliht-
suses ajamas kõige argisemaid asju ning
kelle suhted lähedastegagi on ülimalt
lihtsad ja loomulikud. Juba enne abiellu-
mist on Tammsaare teinud tulevase tut-
tavaks oma õdedega. Kui Käthe saab
ülesande tuua maale pesuseepi ja ei saa
sellega hakkama, mingu õdede juurde
saama nõu ja abi. On tal raha vaja, mingu
ja küsige vend Jaanilt. Kui aga
Tammsaarel on tasku täiesti tühi, on
vend Jaan see, kelle koloniaalkauplusse
ta tõttab toitu tooma. On vaja rasket ra-
matukappi liigutada, on taas vend plat-
sis. Kolmel suvel on Marta kolm kuud
vend Antoni kodu hoidmas. Kord käib
Marta ülepeaviti Tammsaare tütre
potilille kastmas.

Kui õdedel pole asja Tammsaare
juurde, leidis ta ise tee nende juurde liht-
salt juttu ajama.

Ilmselt on Tammsaare oma õdesid ja
nende ametioskusi tutvustanud ka oma
sõpradele. Teada on, et Marta on õmble-
jana töötanud ka Eliaserite peres, mida
meenutab ka Gailit.

Vendadest olid Tammsaarel eriliselt
soojad suhted kõige vanemaga – Jüriaga.
Kui metsavahist vend tuli pealinna ameti-
asju ajama, ei jätnud ta kunagi kir-
janikust venda külastamata. Siis oli lausa
pidu Tammsaare peres! Albus Augusti
juures käis Tammsaare vähemalt kolmel
korral.

Kas tõesti kõiki seiku Tammsaare elus
tundev Gailit neid asju ei teadnud?!

Oma panust ei saa Gailit muidugi jätta
andmata kirjaniku abikaasa Käthe
Hansenit mütoloogiasse. Ent siingi jääb
Gailit kindlaks oma põhihoiakule. Sest
kui suurte vaimuinimeste austajad tihti-

peale soovivad oma iidolit näha ka märt-
rirollis, siis tehakse tavaliselt patuoinas
abikaasast. Gailit nihutab pigem märt-
rirolli Käthe Hansenile, keda Tammsaare
ahistavat küll tema suhtlemisvabadust ja
kohvikuaega piirates, küll tema garde-
roobi unarusse jättes, samas aga tema
peale üleliia kulutades!

Mida sellest küllalt vastuolulisest infor-
matsioonist uskuda või uskumata jätta,
ei pea kirja editeerijad oluliseks kom-
menteerida. Aga ilma vähemagi kõhk-
luset, ju siis tõe pähe, antakse Gailitile
võimalus suure auditooriumi ees kuuluta-
da kaks Käthe Hansenile õdedest alkohoo-
likuteks ja allakäinud inimesteks!

Et suur vale leiab tihtipeale uskujaid,
püüdsin kõiki võimalusi kasutades kon-
trollida oma senist kujutluspilti, mille
kohaselt Käthe Hansenile õed pole kunagi
tekitanud probleeme, erandina õdede
hulgas on iseloomustatud kir-
janikuprouat, kes võis oma impulsiivse
iseloomu tõttu käituda ekstreemselt ja
ootamatult. Sellesama arvamusel juurde
on jäänud vanad perekonnatuttavad täni-
ni. Vana daam, kes tundis kõiki õdesid
Weltmanne, oli Gailiti kirja lugedes
šokeeritud. Kõik faktid on Gailiti vastu. Ta
ei saanud Käthe Hansenile õdedest tunda
advokaat A. Peedi abikaasat Alide
Herminet, kes suri noorelt (1907. a.),
samuti mitte Clarissat, Arthur Wallneri
abikaasat, kes elas Leningradis. Jääb õde
Helene, kunstnik Karl Burmani abikaasa,
kelle puhul leidub vanade perekonnatut-
tavate hulgas küll Gailiti laimu ümber-
lukkajaid, mitte aga kinnitajaid.

Arusaamatuks jääb ka, miks oli Gailitil
vaja kirjutada Tammsaare kohta valet kui
sõpradeta üksikut, kuid faktid kinni-
tavad ja eluaegsed sõbrad tunnistavad:
"Tal oli hulk sõpru ja häid tuttavaid, kel-
lega ta armastas sõbralikult vestelda."
(A. Sibul.)

Kui perekondlik-lähedase vormi
Tammsaare sõprus võis omandada, selle
kohta ainult üks näide läbikäimisest
Arraste perega. Sinna astus ta vähemalt
paar korda nädalas sisse kas juttu ajama
või "jalgu puhkama". Aga juhtus, et vahel
ka paar korda päevas. Arraste juures käis
Tammsaare raadiost häid kontserdi-
ülekandeid kuulamas.

Samasugune lähedane ja tihe kontakt
oli Tammsaarel viimasel Tallinna peri-
oodil A. Sibula ja R. Eliaseriga. Viimast ei
salga päriselt maha ka Gailit, ainult ta
eelistab kujutada nende vahekorda pere-
mehe ja üürilise omana, muidugi gailit-
likus soustis. Et meil on ühe episoodi
kohta kahe mehe tunnistus, siis võrrel-
gem!

Gailit: "Ta elas neli, viis aastat Eliaseri
majas. Korter oli kuuetoaline, maksis 80
krooni. Tammsaare kauples selle endale
70 eest. Tehti aga kulukas remont, lõhuti
seinu ja pandi uusi juurde. Ja nõnda ta
elas seal. Vahel maksis ja vahel unustas
ära. Sellest ei tehtud küsimust."

A. Sibul: "Seisukord paranes vähe-
haaval pärast 1925. aastat, kui
Tammsaare hakkas saama toetust Eesti
Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitalilt.
Siiski jäi ta pikemaks ajaks võlgu oma
sõbrale Rein Eliaserile, kelle majja
Toomkuninga t. 3 Tammsaare 1928.
aastal kolis. See võlg rõhus teda väga."
("Mälestusi...", lk. 290-291.)

A. Sibul on tuntud äraostmatult ausa
mehena. Tema mälestustest võib leida nii
mõnegi vastupidise käsitluse Gailiti poolt
skandaalselt esitatud episoodile Tammsa-
saare elust (vrd. näiteks Tammsaare käi-
tumist Eliaseri vastuvõtul Gailiti järgi ja
analoogilist situatsiooni A. Sibula koge-
muste põhjal, samas, lk. 315).

Kui lugeda kokkuvõtet, mida B. Linde
teeb oma mälestustes seltskonnas liiku-
va klatši kohta Tammsaarest, ja kõrvuta-
da seda Gailiti vaimusünnitusega, tekib
tahtmata kahtlus, kas Gailit ei serveeri

mitte oma isiklike tähelepanekute asemel oma aja seltskonnaklatši. Tema võimalik kokkupuutumise aeg Tammsaarega jäigi ju õige lühikeseks, sest põhiliselt elas Gailit Tartus, ajuti Riias ja Saksamaal, siirdudes Tallinna alles 1935. a. Pole andmeid, et nad väljaspool Eliaserite (oma õe ja õemehe) pereringi oleks eriti kohanud. Ent vaevalt selle perega küll, kus Tammsaaret eriti hoiti ja armastati, Gailiti "teadmisi" Tammsaarest tohib siduda.

Et Gailit ja tema järgrid on jõudnud üles puhuda juba anakronismiks muutunud huvi Tammsaare rahaasjade vastu, peatugem pisut ka sellel probleemil.

Et Tammsaarel oma elu jooksul tuli üsna tublisti näguripäevi näha, see on üldteada. Kas ta oma loomingu kõrgaastail perekonnainimesena elas normaalse ristiinimese kombel, koorderdas, priiskas või kogus sukasaarde, siis sellelegi küsimusele võiks väga täpselt vastata, kui hr. E. Treier ometi kord ausa ametniku kombel avaks kirjaniku arhiivi raudkuse ja teeks seal sees leiduva uurijatele kättesaadavaks. Sest rahaasjade täpne ja korrektne Tammsaare on teadupärast oma tulude ja kulude kladesse sisse kandnud iga viimase tulu- ja kulusendi.

Praegu, kus meie käsutuses on ainult kirjaniku kirjavahetus kirjastustega ja küsimusse rohkem pühendatud A. Pilli, A. Kiviste ja A. Sibula mälestused, võime üsna kindlalt väita, et honorariraskused jäid ka siis, kui rahalised raskused olid suurelt osalt murtud. Tundub, et paljudel kaasaegsetel oli Tammsaaret rahaasjades raske mõista sellepärast, et ta oli vähe-seid, kui mitte ainus ainult honoraridest elav kirjanik. Suurim needus oli honoraride ebakorrapärane laekumine, millele hakkas tooma leevendust igakuiselt makstav kultuurkapitali toetus ja Noor-Eestiga saavutatud kokkulepe saada honorar kuumaksetega. Aga see ei välistanud olukordi, et selles või teises kirjastuses jäi käsikiri aastateks seisma. (Näit. "Kuritöö ja karistus" tõlge valmis 1923, kirjastaja leidis see alles 1929.) Kõige tülrikamad olid väljamaksed maksujuhendite alusel raamatukauplustest, sest siis tuli ette kirjaniku mitmekordseid jooksutamisi, kuni lõpuks raha leiti. A. Kiviste jutustab loo, kuidas selline venitamine J. G. Krügeri raamatukaupluses Tartus kestis terve aasta, kuni lõpuks kohtuga ähvardamine avas tengelpunga. Halbade juhuste hulka kuulus ka honorari tasumine raamatute-na, mis sundis Tammsaaret mitut puhku raamatukaupmehe vastumeelsesesse "ametisse".

Kui palju siis kirjanik ikkagi teenis? Et "Tõde ja õigust" on õigusega peetud teoseks, mis tekitas positiivse murrangu Tammsaare elujärjes, siis vaadelgem probleemile kord ka sellest aspektist, kuivõrd see teos ise võimaldanuks oma kirjutamist finantseerida.

Tammsaare kirjutas 5 köidet valmis 8 aasta jooksul (algas 25. XI 1925 ja lõpetas 12. VIII 1933, planeerides silumiseks aega 1. X 1933). Kuna teose valmimine langes majanduskriisi aastatesse, siis tuli köide-kõitelt tiraaži alandada 500 eks. võrra, vastavalt langes ka honorar (I – 3300, eks. hon. 3600, V – 1500 eks. hon. 2025 kr.). Kokku sai Tammsaare "Tõde ja õiguse" eest 14 225 kr., mis teeb 48 kr. kuus.

Võib arvata, et selle raha eest võis tasuda korteri üüri ja teenija palga. 1925. aastast hakkas Tammsaare saama perioodilist toetust ka kultuurkapitalilt – esialgu 80 – 90 kr. kuus, 1937. aastat 116 kr. ja alles 1938. aastast 150 kr. kuus. Kuid ärgem unustagem: Tammsaarel istus iga päev söögilauas kolm täiskasvanut ja kaks kasvavat last. Nõnda tuli lisa teenida väiksemat energiakulu nõudvate tõlgetega ("Tõde ja õigusega" paralleelselt ilmus Tammsaarelt 7 tõlketeost). Lisaks lasteraamat "Meie rebane", paarkümmend

artiklit, ilmus "Kõrboja peremees" soome ja rootsi keeles, jõudsid lavale kaks esimest "Tõe ja õiguse" dramatiseeringut.

Olen tänu ühele õnnelikule juhusele võinud kirjaniku arhiivist välja kirjutada ta sissetulekud ja väljaminekud 1921. – 1935.a. Tõepoolest, 1926. aastast sissetulekud hakkavad suurenema, kuid 1928 ja 1929.a. on sissetulekute ja väljaminekute vahel bilanss siiski negatiivne (toimus kolimine suuremasse korterisse, sündis poeg). 1930. aastast on võidud hakata säästma: 1930 – 3 kr., 1931 – 120 kr., 1932 – 264 kr., 1933 – 226 kr. "Tõe ja õiguse" lõpetamisel kokku 613 kr.

Sellise kassaseisu juures muidugi suurteose loomise järgsele ärateenitud puhkusele mõelda ei saanud. Juba 1934. a. on valmis "Elu ja armastus", 1935. a. "Ma armastasin sakslast", 1936. a. "Kuningal on külm", 1938. a. "Hiina ja hiinlane", 1939. a. "Põrgupõhja uus Vanapagan". Lisaks 3 novelli, 111 artiklit, kogukas tõlge T. E. Lawrence'i "Seitse tarkuse sammast", oma teoste tõlgeteks ettevalmistamine ja tõlkijate abistamine, uute dramatiseeringute ülevaatamine.

Kas poleks kirjaniku üle jõu elamise asemel sootuks ausam kõne alla võtta tema üle jõu töötamine?

Aga need, kes arvavad kokku kirjaniku tohtu suuri kuusissetulekuid, eksivad. Ka kõige viimasematel eluaastatel ei tõusnud kuusissetulek 500 kroonini, nagu kuu-lutab Gailit. Viimase 7 aasta maksimum oli 476 kr., mis tuli kokku 60. juubelisün-nipäeva aastal, üldiselt oli sissetulek pisut üle 400 kr., kolmel juhul alla seda (310, 315, 352 kr.).

Ja lõpuks – oh need kallid suvituskulud! Ärgem siiski unustagem, et Tammsaare oli kirjanik, kes vajas loometööks täielikku rahu ja segamatust. Ta üüris "Tõe ja õiguse" I osa kirjutamiseks toa, kuid see tegi käsikirja omahinna kalliks (väike korter Õuna tänavas maksis 1600 marka, üürituba aga 2000 marka kuus). See on ainuke teos, mis on kirjutatud talvel. Ilmselt oli mitmes mõttes ratsionaalsem saata pere kuurorti ja töötada suviti Tallinnas oma korteris. Kas ei tuleks meil, lugeval osal rahvast, Tammsaaret nende väljaminekute pärast mitte näägutada, vaid hoopis tänada.

Igatahes kingitus, mis Postimees Tammsaarele valmistas, on kas püha lihtsameelsus või häbitu järeleandmine skandaale ihkavale ajavaimule. Kogu lugu langeb veel eriti kahetsusväärseesse valgusse seetõttu, et üks noortest autoritest, kes lehekülje sisustasid, esindab Kirjanike Liitu, teine Eesti Kirjandusmuuseumi. Ka viimases asutuses peab midagi käest ära olema, kui arhiivile usaldatud materjalid pääsevad nii mõtlematult trükki. Võib arvata, et kui Gailitilt saanuks veel küsida luba tema kirjatöö avalikkuse ette toomiseks, oleks ta keeldunud.

Kuid kas ei peaks sellest loost järelduse tegema ka kõrgkoolide õppetoolid, sest tekstikriitika kui distsipliin näib olevat jäänud unarusse. Sedasama probleemi tuleks analüüsida ka toimetustubades, sest mitte üks manalameeste, vaid ka kaasaegsete autorite kohtlemine on muutunud üsnagi omavoliliseks ja barbaarseks.

Probleemi aktualiseerimist võiks ehk pidada Postimehe oluliseks teeneks, vaadeldud leheküljed on aga suurepärase materjal ühe korraliku tekstikriitilise seminari läbiviimiseks.

LEENU SIIMISKER

L U G E J A K I R I

Nõukogude vaim

kummitab edasi

Räägitakse nõukogude mentaliteedi jätkuvaist avaldustist meie keskealiste ja vanemate mõtlemises ja käitumises. Kahte-kolme inimpõlve repressioonide ja ideoloogilise survega sisse pressitud hoiakuid ja eelarvamustest niisama lihtsalt lahti ei saa, aga vinduvale haigusele tuleb visalt vastu hakata.

Muidugi tuleb riigivargad, seaduslikud petised ja igasugused sigadused avalikkuse ette tuua, kopitanud telgitagused läbi tuulutada, et rahval oleks oma juhtide ja ametiasutuste ninaameeste tegudest adekvaatne pilt. Aga see paljastamise õhin kipub tihti jääma hasartselt ühekülgsesks, mis tampimiseks, mis näib pärinevat kusagilt 1917. aastast.

Nüüd ei taheta küll enam otse kedagi maha lasta, aga Oskar Lutsu üte "kohalt lahti tegema" näikse eriliseks äsamise mõnuks saanud ning küllap ihatakse vaenatud tüüpe ka trellide taha kupa-tada. Pidevalt käib üks gruppide ja isikute vaheline risti-rästi sõdimine, kus džentelmenihoiakust ja suuremeelsusest pole lõhnagi. Veres istub üldine ärapanemise ja teiste mahakiskumise soov, justkui võiks ise selle arvelt kuhugi tõusta.

Lehemeeste kihk plats võimuritest puh-taks lüüa näib valitsejate võitluse peegel-dusena alamas seltskonnas. Kui keegi on millegagi vahele jäänud, kiputakse uude-istepuuduses ka pisemaid asju suureks puhuma. Skandaalid ja just nende ühekülgne ajakirjanduses ülespaisuta-mine on mehi ikka kuulsaks teinud.

Pärast tänavust iseseisvuspäeva avaldas BNS interneti kasutajate küsitluse tule-mused, mille põhjal Eesti populaarsemaiks poliitikuiks osutusid Viktor Niitsoo ja Robert Lepikson. Alles nende järel riv-istused Lennart Meri ja Toomas Hendrik Ilves, ebapopulaarsemaiks osutusid Ivi Eenmaa ja Edgar Savisaar.

Võtame Viktor Niitsoo juhtumi. Öhtu Mihkli hotellis kaevati üles interneti klatšinurgast, kuhu väidetavasti hotelli turvamehe vend sündmuse oma subjektiivse värvikusega kirja installeeris. Reporterid saadeti kolm päeva hiljem baaridaame pinnima, et "objektiivne" ja formaalselt tasakaalustatud žanris stardipauk skandaaliks kokku klopsida. Alust sel ju oli, kuid kohe vallandus ajakirjanduses ühesuunaline, justkui nõukogude parteikongressil üksmeelselt üleshääletunud kätemerega lahmiv hukkamõistu ja tänitamise laavin. Ka Isamaaliit viskas oma teeneka vabadusvõitleja partei niigi madala maine hoidmise ja riigikogukünnise nimel üle parda. Ei kunagised aatekaaslased ega ajakirjandus viitsinud

asja individuaalpsühholoogilisest ja meditsiinilisest aspektist üldse lahata, vaagida soleerinut ja ta numbrit "tege-liku draama" ja isiku eripära kontekstis.

Isegi siis, kui kodanik Niitsoo suvatses mälukaotuses urineerida, oleks pidanud nägema enam-vähem teada asjaolu, et Niitsool on olnud alkoholi tarvitamise mõõdutundega iga valitsuse ja riigikorra ajal probleeme. (23. veebruaril küsisin, milline on ta suhe nüüd alkoholiga. Niitsoo vastas: "Lihtsam on mitte võtta.") Teiseks ei flirtinud ("ahis-tanud") ta tööl, vaid vabal ajal lõõgas-tudes. Kuid see on väike vabandus, sest riigimehel nagu polegi ju vaba aega pingete mahalaadimiseks – ta on avaliku elu tegelane 24 tundi ööpäevas.

Kolmandaks ei vaetud skandaaliõhtu üldist tonaalsust, atmosfääri ja stiili, vaid rebiti kontekstist välja "siivutud ettepanekud", "räuskamine", "nurkategemine". Tugineti baaridaamide ja turvamehe küsitlusele. Üldiselt on aga teada, et ajakirjanikud kipuvad küsitl-tavaid soovitud suunas mõjutama ja häälestavad allikad oodatud infolainele. Vastuargumentide ees aga pigistatakse silmad kinni, sest uudis ju maksab ja näitab ajakirjaniku taset.

Neljandaks jäeti mängust välja Niitsoo enda kunagise ahistatuse – vabadusvõitleja ja vangilaagri taust.

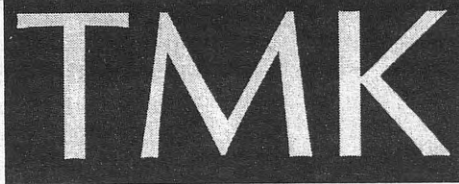
Nõukogude ajakirjanduse traditsioonis anti isikut hävitada püüdev ühekülgne hinnang, aga Niitsoo osutus liiga vintskeks tükiks. Riigikogust lahkudes oleks ta musta tumma lambana ainult õigustanud kõiki süüdistusi. Tagantjärelegi on nn. kusemine ja kogu sündmuski ettevaatlikumalt "väide-tavaks" markeeritud, sest midagi pole üheselt tõestatud ja kummitab kohtukul-li oht. Lahmimise kampaania on justkui maha rahunenud, kuid ilkumine jätkub. Sest on palju inimesi, kellele muud peale kuse suurt pähe ei mahugi.

Näiteks 26. veebruari Postimees tõi ära labasemast labasema reklaami "Vikotor leidis poti", mille punnitav tekst on ori-enteeritud jätkuvalt kuumale nimele nüripäise massi teadvuses. Kuulutustelehe kampaanias on korduvalt välja käidud analoogselt tasemetu reklaamiposter "Robert sai kontsa", mis on paras kraam Jaak Kalju laadsetele KGB-paskvillistidele pihku itsitamiseks.

On tähelepanuväärne, et Niitsoo pole laskunud arveteklaarimisse 1997. 1998. a. ajakirjandusega ega hakanud isiklikult õiendama igasuguste kommunistlike vaimuhiiglaste ja mõrtsukatega ka oma ajaloolises ja teedrajavas uurimustöös "Vastupanu 1955 – 1985".

TARMO TEDER

Teater. Muusika. Kino märtsinumber

Tom Stoppard: "Mulle meeldivad inimesed, kes iga viie aasta järel ütleavad lahti kõigest, mis nad on kirjutanud."

Mark Soosaar tunneb ennast mesilasena.

Poola kino kuldajad näikse möödas olevat.

Vaikuš ja müra on alati kuulunud muusikasse.

Rannap möllab klaveriga nagu kutsikas kingaga.

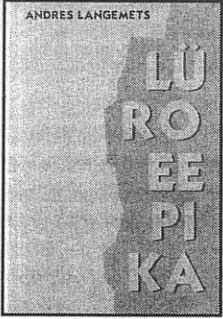
Brecht: "Ärge andke oma mõistust koos mantliga garderoobi!"

19aastasel pianistil nädalaga 4 soolokontserti.

Harnoncourt: "Ühiskond on muusikat rängalt kuritarvitanud."

Seda ja palju muud märtsikuu numbri sajal leheküljel.

RAAMATUTUTVUSTUS

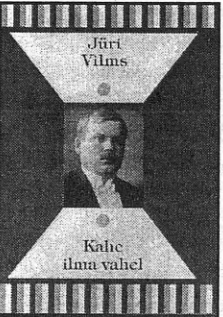
Andres Langemets LÜROEPIKA

Lüüriiselt subjektiivne, suumanliku mündiga publitsistikakogumik sulab kogudes ilmumata luuletusteks aastail 1986 – 1991 "Ja tagasisadu". Kujundanud Mari Kaljuste. Eesti Keele Sihtasutus, 1998. 96 lk.

MÖTTEID VALMIVAST INTELLIGENTSIST

Kolmveerand sajandit tagasi ilmunud kogumiku faksiimileväljaanne, aegumatu väärtusega õpperaamat kõrgkoolide õppejõududele ja üliõpilastele, äratav ja tundeline lugemisvara aateinimestele. Saatesõna kirjutanud ERE vanem Ants Sild. ERE, 1997. 126 lk.

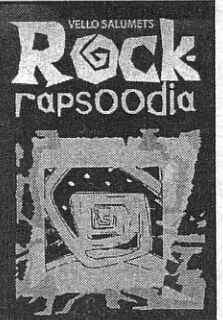
Jüri Vilms KAHE ILMA VAHEL

"Eesti mõtteloo" sarjas ilmunud 1917. a. populaarseima kuju artiklite, kõnede ja kirjutiste kogumik. Koostanud Hando Runnel, toimetanud Ruth Jürjo, kaanekujundus Kaljo Põllu. Ilmamaa, 1998. 542 lk.

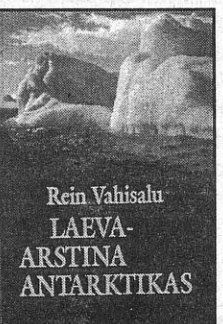
JÜRI VILMS MÄLESTUSTES

Aleksander Looringu ja Heino Laaguse õhutusel sündinud mälestuste kogumik 1918.a. märtrina hukkunud noorest poliitikamehest ja riigiloojast Jüri Vilmsist. Lisaks sadakond pilti Vilmsi otsesematest ja kaugematest kaasaeglastest ning Eesti Vabariigi sünnisündmustest. Koostaja Hando Runnel, toimetaja Kalli Kukk, kunstnik Lembit Küüts. Ilmamaa, 1998. 623 lk.

Vello Salumets ROCKRAPSOODIA

Raamat Eesti 60. aastate biitansamblitest kirjeldab ajastut läbi mälumaastike ning mälestuspiltide, olles seega omamoodi nostalgiline rockiteemaline improvisatsioon. Varustatud fotodega. Toimetaja Aime Taevere, kujundaja Kersti Tormis, keeleteimetaja Ene Hanson. Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1998. 444 lk.

Rein Vahisalu LAEVAARSTINA ANTARKTIKAS

Tallinna keskhaigla kardioloogi ning stressiuurija päeviku vormis kirja pandud esikraamatus leidub harivat foto- ja õppematerjali ning eksootilisi looduskirjeldusi Eesti teaduslaeva Livonia kolm ja pool kuud kestnud polaarturismireisilt. Kunstnik Arne Mesikäpp. BNS, 1998. 160 lk + 80 värvifotot.

Michael Dobbs MAHA SUUR VEND

Nõukogude impeeriumi kokkuvarisemise lugu toetub lisaks autori isiklikele kogemustele ja muljetele veel sadadele intervjuudele ning dokumentaalsele materjalile. Raamatu eestikeelsele väljaandele on just selle jaoks kirjutanud eessõna Paul A. Goble. Tõlkinud Harri Tiido, toimetanud Kaja Tael, kaane kujundanud Kristjan Mändmaa. Varrak, 1998. 527 lk.

Bernard Cornwell SHARPE'I LASKURID

Haarava jutustamisstiiliga ajalooliselt täpne põnevik Richard Sharpe'i ja Prantsuse sissetungist Galiitsiasse 1809. a. jaanuaris. Tõlkinud Lauri Vahtre, toimetanud Krista Kaer, kujundanud Marko Allvee J. L. Davidi maali põhjal. Varrak, 1998. 368 lk.

K A L E N D E R

16. märts

70 aastat tagasi (1928) sündis Austria laulja **Christa Ludwig**.

17. märts

90 aastat tagasi (1908) sündis Võrumaal Kaagjärve vallas kirjanik ja tõlkija **Ella Andersone**. Suri 30. nov. 1989 USA Milwaukee (Wisconsin) osariigis).

90 aastat tagasi (1908) sündis soome keeleteadlane **Lauri Posti**. Suri 28. jaan. 1988.

70 aastat tagasi (1928) sündis Tallinnas tõlkija **Armand Tungla**. Suri 26. apr. 1977 Tallinnas.

70 aastat tagasi (1928) sündis läti kirjanik **Gunars Priede**.

60 aastat tagasi (1938) sündis vene balletitantsija ja ballettmeister **Rudolf Nurejev**.

Suri 6. jaan. 1993.

18. märts

100 aastat tagasi (1898) sündis Pärnus graafik **Ida Emilie Adamson** (sünd. Estam). Suri 10. mail 1989 Los Angelesis.

75 aastat tagasi (1923) sündis Tartus näitleja **Lia Tarmo**. Suri 29. nov. 1996.

75 aastat tagasi (1923) sündis Pärnus atmosfäärifüüsik ja astronoom **Charles Villmann**.

Suri 25. märtsil 1992 Tõraveres.

70 aastat tagasi (1928) sündis Jõhvis helilooja **Hans Hindpere**.

70 aastat tagasi (1928) sündis Võrumaal Vana-Antsla vallas kunstiajaloolane **Eha Ratnik**.

19. märts

125 aastat tagasi (1873) sündis saksa helilooja **Max Reger**. Suri 11. mail 1916.

70 aastat tagasi (1928) sündis Šveitsi teoloog **Hans Küng**.

50 aastat tagasi (1948) sündis Tartus pianist ja pedagoog **Peep Lassmann**.

20. märts

100 aastat tagasi (1898) sündis Peterburi kubermangus Tsarskoje Selo maakonnas Gubanitsõ vallas graafik **Eduard Wiiralt** (Viiralt). Suri 8. jaan. 1954 Pariisis.

100 aastat tagasi (1898) sündis Varssavis näitleja **Albina Kausi** (Üksip). Suri 20. veebr. 1976 Tallinnas.

90 aastat tagasi (1908) sündis inglise näitleja **sir Michael Redgrave**. Suri 21. märtsil 1985.

50 aastat tagasi (1948) sündis Killingi-Nõmmel näitleja **Helene Vannari**.

21. märts

70 aastat tagasi (1928) sündis saksa kirjanik **Peter Hacks**.

22. märts

80 aastat tagasi (1918) sündis soome helilooja **Tauno Pytkänen**. Suri 13. märtsil 1980.

75 aastat tagasi (1923) sündis prantsuse näitleja, miim **Marcel Marceau**.

60 aastat tagasi (1938) sündis Tallinnas maletaja **Rein Etruk**.

50 aastat tagasi (1948) sündis inglise helilooja **sir Andrew Lloyd Webber**.

Vilma Mallene 18. III 1928 – 7. III 1998

7. märtsil lahkus meie hulgast tuntud pianist, saatja ja pedagoog professor Vilma Mallene.

18. märtsil 1928 Tallinnas sündinud Vilma Mallene lõpetas 1954. a. Tallinna Riikliku Konservatooriumi klaveri erialal professor Anna Klasi klaveriklassis. Ta on kolmel rahvusvahelisel vokalistide konkursil parima klaverisaatja nimetuse pälvinud: 1957 Moskvast, 1965 Riias ja 1969 Kišinjovis. 1971. a. alustas ta pedagoogitööd Tallinna Riiklikus Konservatooriumis. Aktiivse pedagoogitöö kõrval esines Vilma Mallene palju kordi lavadel, kus ta oli paljude Eesti lauljate partner. Aastail 1989 – 1993 olid Vilma Mallese kontserdid Eestis ja Soomes koos Sibeliusi akadeemia õppejõu Arja Rislakiga. Eesti Raadios on hulgaliselt lindistusi, kus Vilma Mallene jäädvustas oma kunsti koos Arja Rislaki, Tiit Levaldi, Tiit Reinu, Leili Tammeli jt.

Vilma Mallene on läbi viinud mitmeid meistrikursusi Eestis ja Soomes. Märkimisväärne on tema töö publitsistina. Ta on avaldanud palju huvitavaid muusikaarvustusi ja probleemartikleid ajalehtedes ja ajakirjades: Sirp, Teater, Muusika, Kino, Scripta Musicalia jt.

Viimastel aastatel oli Mallene üks EMA juhtivaid saateklassi pedagooge, kelle üliõpilased on edukalt esinenud rahvusvahelistel konkurssidel (V. Valdmaa, M. Raide-Zwickaus) ja esinevad saatjatena Eesti kontserdilavadel.

Professor Vilma Mallene jääb alatiseks meelde suurepärase pianisti, erudeeritud pedagoogi, tundliku muusiku ja kordumatu isiksusena.

Eesti Muusikaakadeemia

V. Mallese põrm sängitati 12. märtsil Metsakalmistu mulda.

Boriss Troškin 26. VI 1946 – 9. III 1998

Raske haigus murdis Vene Draamateatri ühe kesksema näitleja Boriss Troškini, kelle lavaloomingut kandis mõtteelegants ja kirglikkus, vahenditus ja mehine sarm, harukordne keskendatus, isiksuse suveräniteet. Lõputult vahetuvate teatrijuhtidega tarku valikuid nõudvas ajas suutis ta jõuda tippu. Sündinud ja kasvanud Tallinnas kingsepa peres, läks ta näitlejaks õppima Moskva Kunstiteatri stuudiosse. Juba pärast esimest katsetevooru kõlas rahvakunstniku ja professori, tulevase õpetaja Pavel Massalski otsus: "Olete vastu võetud!"

Tulnud teatrikoolist 1968. a. tagasi kodulinna, mängis ta kohe ainult kandvaid rolle. Eesti teatriavalduse tunnustusest kõnelesid teenelise ja rahvakunstniku tiitel. Tulemuslikkuse ja intensiivsusega paistsid silma tema Bulgakovi-rollid: Servinski "Turbinite päevades", markii d'Orsigny "Molière'ist". Teati küll, et Troškin valdab punktuaalse täpsusega dialooge "Meistrist ja Margaritast", kuid ülesanne jäi saamata. Tulid aga Vampilovi, Vetemaa, Šukšini ja Bokarevi aega pööravate kangelaste kõrval vahet eesti kõige sügavtraagilisem Williamsi "Tramm nimega Iha" Mitch, V. Hugo verine Padua türann Angelo, vene klassikalisest dramaturgiast Gogoli "Naisevõtu" Jaitšnitsa, Tšehhovi nii nutma kui naer-va ajav Tšebutõkin tervendavat poleemikat tekitanud lavastuses "Moskvasse! Moskvasse!" ja viimaseks tööks jäänud Fonvizini "Abariku" Skotinin. Nagu omal ajal Estonias Arnold Vaino, Eesti Draamateatri aga Salme Reek või Helmut Vaag, oli Vene Draamateatri lastelavastustes asendamatu Boriss Troškin. Teda vajati ka Eesti filmikunstis. Ligi veerandsajandine teatritee ei tarvitse olla ei lühike ega pikk, Boriss Troškini kunstitee oli pikk, sest see ei osutu ainult tema lavaajaga mõõdetavaks.

Eesti Kultuuriministeerium
Eesti Teatriliit
Eesti Riiklik Vene Draamateater

T E A T E R

ESTONIA TEATER

R, 13. III

kl. 19 G. Verdi ooper **"Nabucco"**. Dirigent P. Mägi. Osades J. Zahharov, V. Jürna, M. Palm, S. Stonyté, (Leedu), R. Airene, A. Anger, A. Haak, N. Kurem jt.

L, 14. III

kl. 12 T. Raadiku **"Puhh"** (viimaseid kordi). Dirigent E. Tiisvald. Mängivad V. Valdmaa, T. Toom, H. Sallo, S. Puura, M. Eensalu, J. Põldma, H. Miilberg, T. Tralla, H. Hunt jt.

kl. 19 M. Raveli ballett **"Daphnis ja Chloë"**, G. Bizet', R. Štšedrini ballett **"Carmen"**. Dirigent J. Alpten. Tantsivad I. Sõrmus, T. Helimets, K. Kõrb, V. Jansons jt.

P, 15. III

kl. 14 G. Verdi ooper **"Nabucco"**. Dirigent P. Mägi. Osades J. Zahharov, V. Jürna, M. Palm, S. Stonyté (Leedu), K. Kosenkranius, T. Maiste, N. Kurem jt.

T, 17. III

kl. 19 J. Strauss'i operett **"Viini veri"** (pensionäridele 50% soodustusega). Dirigent E. Pehk. Mängivad T. Laur, M. Kõrts, V. Puura, A. Haak, S. Puura, M. Saulep, E. Kärvet, R. Gurjev, M. Vaikmaa, M. Eensalu jt.

K, 18. III

kl. 19 G. Verdi ooper **"Nabucco"**. Dirigent Martynas Staškus (Leedu). Külalissolistid Leedu Ooperi ja Balletiteatrist: E. Vasilevskis, S. Jonaityté, J. Valuckas. Teistes osades M. Palm, I. Kuusk, R. Airene, M. Mikk, M. Madiste, N. Kurem jt.

N, 19. III

kl. 19 A. Adami ballett **"Giselle"** (õpilastele 50% soodustusega). Dirigent N. I. Reintamm. Tantsivad T. Voronina, J. Jekimov jt.

R, 20. III

kl. 19 J. Strauss'i operett **"Viini veri"**. Dirigent E. Pehk. Mängivad H. Sallo, M. Kõrts, V. Kuslap, T. Kilgas, S. Puura, K. Karisma, T. Maiste, V. Aren, H. Miilberg, M. Eensalu, T. Tralla, R. Gurjev jt.

L, 21. III

kl. 12 T. Raadiku **"Puhh"**,

kl. 19 G. Verdi ooper **"La Traviata"**.

P, 22. III

kl. 14 P. Tšaikovski ballett **"Uinuv kaunitar"**.

Kassa avatud iga päev kl. 12 – 19, päevase etenduse korral üks tund enne algust, tel. 626 0215. Piletite tellimine hooaja lõpuni E – R kl. 10 – 16 tel. 626 0260, faks 626 246, e-post: eve@opera.tele-port.ee

ESTONIA TALVEAAD

R, 13. III

kl. 19 **"Kuulame ja tantsime"**. Mängib kammerjazztrio. Solist Tatjana Lepnurm (harf), Mart Soo (kitarr), Taivo Sillar (kontrabass). Kavas töötused muusikalidest, operetidest, filmidest, jazziklassikast.

P, 15. III

kl. 14 ELULÜNG. **"Religioonid ühinevas(d) Euroopas"**. Küläs roomakatoliku preester Rein Õunapuu. Tallinna Keelpillikvartett. Gea Mägi (flööt). Kontsertkohtumist juhib Ene Pilliroog.

K, 18. III

kl. 18 MM Klubi. Mõistatuslik maailm. Tatarlased. Õhtut juhib Dajan Ahmetov.

L, 21. III

kl. 19 Franz von Suppé operett ühes vaatuses **"Kümme neidu ja ei ühtegi meest"** (esietendus).

Eesti Muusikaakadeemia ooperistuudio etendus. Lavastaja Thomas Wiedenhofer (Saksamaa). Muusikajuht Ellen Maiste, kontsertmeister Ene Rindesalu.

P, 22. III

kl. 19 Straussist Valgreni Voldemar Kuslapiga. Kaastegevad Ludmilla Kõrts (sopran), Nata-ly Sakkos (klaver), Vambo Pikknurm (tšello). Õhtut juhib Vello Mikk.

Piletid müügil Estonia teatri kassas (tel. 626 0215) 10 päeva ette. Talveaia ühistellimused ja info tel. 626 0210.

EESTI DRAAMATEATER

R, 13. III

kl. 19 Ivan Menchelli **"Kalmistuklubi"**,

kl. 19 Merle Karusoo **"Kured läinud, kurjad ilmad"** (väikeses saalis),

kl. 19 Frederick Loewe' **"Minu veetlev leedi"** Võru kultuurimajas Kannel.

L, 14. III

kl. 17 Ivan Menchelli **"Kalmistuklubi"**,

kl. 17 **"Kured läinud, kurjad ilmad"** (väikeses saalis), kl. 14 ja kl. 19 **"Minu veetlev leedi"** Võru kultuurimajas Kannel.

P, 15. III

kl. 12 M. Kõivu **"Steeene saja-aastasest sõjast"**, kl. 15 **Ettelugemine** kammersaalis,

kl. 19 **"Kalmistuklubi"**,

kl. 19 **"Kured läinud, kurjad ilmad"** (väikeses saalis),

kl. 19 **"Minu veetlev leedi"** Valga kultuurimajas.

T, 17. III

kl. 19 William Shakespeare'i **"Kuningas Richard Kolmanda tragöödia"**,

kl. 19 Yasmina Reza **"Kunst"** (väikeses saalis).

K, 18. III

kl. 19 Andres Kiviräha **"Ätentaat"** (reserveeritud etendus),

kl. 19 Ingmar Bergmani **"Stseenid ühest abielust"** (väikeses saalis).

N, 19. III

kl. 19 **"Kuningas Richard Kolmanda tragöödia"**,

kl. 19 Edward Albee' **"Kolm pikka naist"** (väikeses saalis).

R, 20. III

kl. 19 John Boynton Priestley' **"Inspektor tuleb"**,

kl. 19 **"Kolm pikka naist"** (väikeses saalis), kl. 19 **"Stseenid ühest abielust"** Paide kultuurikeskuses.

L, 21. III

kl. 17 Madis Kõivu **"Peiarite õhtunäitus"** (viimaseid kordi),

kl. 17 Toomas Hussari – Ervin Õunapuu **"Tule minu-ga lendama"** (esietendus).

P, 22. III

kl. 12 **"Minu veetlev leedi"**,

kl. 15 **Ettelugemine** kammersaalis,

kl. 19 **"Steeene saja-aastasest sõjast"**,

kl. 19 **"Kunst"** (väikeses saalis).

Kassa avatud kl. 9 – 19; tel. 443 378.

TALLINNA LINNATEATER

R, 13. III

kl. 18 **"Hüsteeria"**.

P, 15. III

kl. 18 reserveeritud etendus.

E, 16. III

kl. 18 J. Rohumaa **"Ainus ja igavene elu"**. Lav. J. Rohumaa.

T, 17. III

kl. 18 **"Sherlock Holmes ja doktor Watson"**.

K, 18. III

kl. 18 **"Arkaadia"**.

N, 19. III

kl. 18 **"Luik"** (viimast korda).

L, 21. III

kl. 16 **"Sherlock Holmes ja doktor Watson"**.

P, 22. III

kl. 18 **"Kolmekrossiooper"**.

E, 23. III kl. 18 **"Ainus ja igavene elu"**.

Piletikassa (Lai 23, tel. 641 1174) on avatud E – R kl. 12 – 18. Laupäevastele etendustele müüakse pileteid üks tund enne etenduse algust. Piletite eelmüük 15 päeva, kaasa arvatud etenduse mängupäev. Asutused ja üksikisikud saavad pileteid ette tellida tel. 641 1175 ja 641 1174.

VANALINNASTUUDIO

R, 13. III

kl. 19 **"Raharalli"**.

L, 14. III

kl. 19 **"12 tooli"** (eelesietendus, piletid 50% odavamad).

P, 15. III

kl. 19 **"12 tooli"** (esietendus).

T, 17. III

kl. 19 **"Raharalli"**.

K, 18. III

kl. 19 **"Raadio Null"** (viimaseid kordi).

N, 19. III

kl. 19 **"12 tooli"**.

R, 20. III

kl. 16 lasteetendus **"Aladdin imelamp"** Tallinna Linnahallis.

L, 21. III

kl. 12 ja 16 **"Aladdin imelamp"** Tallinna Linnahallis.

P, 22. III

kl. 12 ja 16 **"Aladdin imelamp"** Tallinna Linnahallis. Piletid müügil Sakala keskuses (Sakala 3) E – L kl. 14 – 19, kaubamaja piletikeskuses E – L kl. 9 – 21, P kl. 10 – 19, vanalinna kassas (Kullassepa 2) E – L kl. 10 – 18, City kaubanduskeskuses (Ahtri 12) E – R kl. 10 – 19, L, P kl. 11 – 17. Info ja tellimused Sakala 12 – 1 E – R kl. 10 – 16, tel. 448 408.

THEATRUM

Vene 14, III korrus

K, 18. III

kl. 18 Vanalinna Muusikamajas (Uus tn. 16) A. P. Tšehhovi **"Väikesed komöödiad"**.

N, 19. III

kl. 18 Vanalinna Muusikamajas (Uus tn. 16) A. P. Tšehhovi **"Väikesed komöödiad"**.

R, 20. III

kl. 19 J. Anouilh' **"Antigone"**.

N, 26. III

kl. 19 A. H. Tammsaare – K. Kaasik-Aaslavi **"Pikad sammud"** (melodraama). Lavastaja Katri Kaasik-Aaslav.

Piletid müügil Tallinna Kaubamaja piletikeskuses (tel. 640 0337) ja üks tund enne etenduse algust kohapeal. Info tel. 644 6889.

VENE DRAAMATEATER

R, 13. III

kl. 19 J. Volkovi näidend **"Anton"**.

L, 14. III

kl. 18 Ed. Vilde **"Pisuhänd"**.

P, 15. III

kl. 18 A. de Musset' **"Marianne'i kapriisid"**.

T, 17. III

kl. 18 D. Fonvizini **"Äbarik"** (peeglisaaalis).

K, 18. III

kl. 18 D. Fonvizini **"Äbarik"** (peeglisaaalis).

N, 19. III

kl. 19 P. Shafferi **"Leekrüübe"**.

R, 20. III

kl. 19 S. Mrožeki **"Emigrandid"**.

L, 21. III

kl. 18 S. Mrožeki **"Emigrandid"**.

P, 22. III

kl. 12 **"Tuhkatriinu"** (esietendus),

kl. 18 L. Gershe'i **"Liblikad on vabad"**.

Teatri kassa (Vabaduse 5) on lahti T – R kl. 12 – 19 ja L kl. 11 – 18, tel. 641 8246.

VON KRAHLI TEATER

N, 19. III

kl. 20 kontserti orkestrilt **Big Band Mickey**,

kl. 20 M. Kivastiku **"Peeter ja Tõnu"** Viljandi Ugalas.

R, 20. III

kl. 20 **"Peeter ja Tõnu"** Valtus.

L, 21. III

kl. 15 tantsulabor.

Piletite tellimine ja eelmüük tel. 631 3927.

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

L, 14. III

kl. 12 **"Sipsik"**,

kl. 12 **"Pöial-Liisi"** (ovaalsaalis).

P, 15. III

kl. 12 **"Valge kassi veski"**,

kl. 12 **"Roosa muinasjutt"** (ovaalsaalis).

T, 17. III

kl. 11 **"Valge kassi veski"**.

K, 18. III

kl. 11 **"Kratt"**.

L, 21. III

kl. 12 Leelo Tungla **"Luiged, mu luiged"** (ovaalsaalis).

P, 22. III

kl. 12 Aleksei Tolstoi – Adolf Šapiro **"Buratino"**.

Kassa on lahti T – R kl. 10 – 17.30, L, P kl. 11 – 14. Piletiteid müüakse kuu mängukava ulatuses. Info ja tellimused tel. 641 1617 (kassa), 641 1609 (administraatorid). Nelja- ja enamalapselistele peredele ning ühistellimuste puhul võimaldame piletistul soodustusi.

VAT TEATER

R, 13. III kl. 15 Kati Murutari **"Tuudur, Plutt ja Magdaleena"** Ambla kultuurimajas. Lav. Aare Toikka.

L, 14. III kl. 18 Merle Karusoo **"Laste riskiretk"** Piliistvere rahvamajas.

E, 16. III

kl. 19 M. Karusoo **"Laste riskiretk"** Eesti Draamateatri väikeses saalis. Lav. M. Karusoo.

T, 17. III

kl. 12 J. Švarts/A. Kase **"Tõeline ime"** Valtu seltsimajas. Lav. A. Kask,

kl. 15 J. Švarts/A. Kase **"Tõeline ime"** Raikküla klu-bis.

N, 19. III

kl. 10 J. Švarts/A. Kase **"Tõeline ime"** Sadala kultuurimajas.

E, 23. III

kl. 19 M. Karusoo **"Laste riskiretk"** Eesti Draamateatri väikeses saalis.

Piletid müügil enne etenduse algust. VAT teatri info ja etenduste tellimine E – R kl. 11 – 14 tel. 450 959.

TARTU VANEMUINE

SUUR MAJA

R, 13. III

kl. 19 E. Zola, P. Pedajase **"Daamide õnn"**.

P, 15. III

kl. 19 A. Dvinjaninovi džunglilugu **"Mowgli"**

R. Kiplingi järgi.

T, 17. III

kl. 19 P. Shafferi komöödia **"Must komöödia"**.

K, 18. III

kl. 19 K. Murutari muusikaline lavalugu **"Marlene"**.

N, 19. III

kl. 19 J. Giraudoux' näidend **"Undiin"**.

R, 20. III

kl. 19 M. Tommingase balletiõhtu **"Pildi sisse minek"**.

Kassa avatud T, K, N, R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 18, E, P üks tund enne etenduse algust, tel. 343 059.

VÄIKE MAJA

R, 13. III

kl. 18 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi lastenäidend lauludega **"Väikevend ja Karlsson katuselt"**.

L, 14. III

kl. 18 G. Fr. Händeli koomiline ooper **"Xerxes"**.

T, 17. III

kl. 19 G. Verdi **"Traviata"**.

K, 18. III

kl. 19 salongiõhtu **"Lõpetamata romanss"** (ovaalsaaalis, viimast korda).

N, 19. III

kl. 12 A. Lindgreni, M. Mikiveri, A. Oidi lastenäidend lauludega **"Väikevend ja Karlsson katuselt"**.

R, 20. III

kl. 19 S. Schwartzi muusikal **"Pagariproua"**.

Kassa avatud T, K, N, R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 18, E, P üks tund enne etendust algust, tel. 430 785.

KONTSERDISAAL

L, 14. III kl. 12 ja 18, P, 15. III kl. 18, R, 20. III kl. 14 W. Shakespeare'i komöödia **"Kaheteistkümnes öö"**.

Pääsmeid on võimalik osta ja broneerida kõikidest kassadest kõikidele etendustele. Pensionäridele esimese rea piletid soodushinnaga, õpilastele hinnasoodustus 30% (v.a. esietendus ja salongiõhtud).

TARTU LASTETEATER

L, 14. III

kl. 12 O. Wilde **"Õnnelik prints"**. Lav. Roland Saarnik.

P, 15. III

K O N T S E R T

EESTI KONTSEERT

P, 15. III kl. 18 ELVA RAEKOJAS

P, 22. III kl. 16 PURTSE LINNUSES

T, 24. III kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS

Peep Lassmann 50. Kavas Schubert, Šostakovič, Rossini, Liszt.

Piletid Tartus 20, 40 krooni, Purtse 15, 30 krooni, Tallinnas 30, 60 krooni.

R, 13. III kl. 19 TARTU ÜLIKOOI AULAS

L, 14. III kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS "Suur Muusikaakadeemia". Hortus Musicuse Akadeemiline Orkester. Solist Liana Issakadze (viul, Saksamaa), dirigent Andres Mustonen. Kavas Brahmsi Viulikontsert D-duur. Piletid Tartus 25 – 50 krooni, Tallinnas 30–100 krooni.

T, 17. III kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS

N, 19. III kl. 19 TARTU ÜLIKOOI AULAS

R, 20. III kl. 18 OTEPÄÄ RAEKOJAS

L, 21. III kl. 15 NARVA LINNUSES Vjatšeslav Novikov (klaver, Ukraina). Kavas Beethoven, Schumann.

1996. aasta novembris esines Vjatšeslav Novikov üle hulga aja taas Eestis, pälvides publiku ja kriitikute vaimustunud vastuvõtu ("Sel õhtul oli saalis tunda geniaalsuse hõngu" – Lilian Semper), nagu on tavaks Novikovi uuel kodumaal Soomes ("Novikov kuulub klaverit mängivate mõtlejate eliiti" – Seppo Heikinheimo). Seekordse sooloõhtu kavas on monumentaalsemaid pianistlikke proovikive, "Kreisleriana" ja "Hammerklavierosonate". Piletid Tallinnas 30, ja 60 kr., Tartus 25 ja 50 kr., Narvas 15 ja 30 kr.

T, 17. III kl. 18.30 PÄRNU AGAPE KESKUSES

K, 18. III kl. 19 NIGULISTES

N, 19. III kl. 19 HAAPSALU TOOMKIRIKUS Eesti Rahvusmeeskoor. Dirigent Toomas Siitan. Kavas Orlando di Lasso ja tema koolkond. Piletid Tallinnas 25 ja 50 kr.

N, 19. III kl. 18 JÕHVI MUUSIKAKOOLIS "Kuldne flöödimuusika". Neeme Punder (flööt), Ivo Sillamaa (klaver). Kavas Bach, Prokofjev, Doppler, Debussy.

N, 19. III kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS "Tippmuusikuid". Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, solist Pekka Kuusisto (viul, Soome), dirigent Arvo Volmer. Kavas Sibeliuse Viulikontsert, Kantšeli Sümfoonia nr. 7. Piletid 30 – 75 kr.

R, 20. III kl. 18.30 PÄRNU AGAPE KESKUSES Hortus Musicus 25.

L, 21. III kl. 19 ESTONIA KONTSEERDISAALIS "Kevadkontsert". Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, dirigent Peeter Saul. Kavas Straussi "Kevadhääled", Sindingi "Kevade kohinad", Stolti "Nüüd Prater on jälle täis õisi". Piletid 30 – 75 kr.

P, 22. III kl. 18 HAAPSALU LINNAGALERIIS Villu Valdmaa (bariton), Martti Raide (klaver). Kavas Franz, Liszt, Wolf, Pfitzner, Schumann.

Eesti Kontserdi piletikassa on avatud E – R kl. 12 – 19, L kl. 12 – 17 ja P üks tund enne kontserdi algust. Info tel. 644 3198, faks 631 4171, e-mail: eesti.kontsert@concert.ee

EESTI MUUSIKAAKADEEMIA

R, 13. III

kl. 17 MATKAMAJAS dots. Aavo Otsa trompetiklass.

L, 14. III

kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS dots. Urmas Vulbi viiuliklass.

P, 15. III

kl. 17 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS prof. Lilian Semperi klaveriklass.

E, 16. III kl. 18 MUSTPEADE MAJA VALGES SAALIS prof. Mari Tampere viiuliklass (Sibeliuse akadeemia ja EMA üliõpilased).

R, 20. III kl. 17 MATKAMAJAS puhkpilliosakonna kontsert.

TALLINNA MUUSIKAKESKKOOL

L, 14. III

kl. 15 MATKAMAJAS esinevad Kersti Sumera ja Ira Flossi klaveriklassi õpilased.

L, 14. III

kl. 18 ÕPETAJATE MAJAS esinevad Maigi Pakri klaveriklassi õpilased.

P, 15. III

kl. 15 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esinevad Laine Leichter, Leho Karini ja Mart Laasi tšelloklassi õpilased.

P, 15. III

kl. 16 TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMIS esinevad Marju Rootsi, Piret Habaku ja Reet Ruubeli klaveriklassi õpilased.

P, 15. III

kl. 16 AJALOOMUUSEUMIS esineb Hando Nahkur Erna Saare ja Toivo Nahkuri klaveriklassist.

K, 18. III kl. 18 MUSTPEADE MAJA OLAVI SAALIS esinevad Katrin Kuldjärve, Marja Jürissoni ja Kersti Palmi klaveriklassi õpilased.

VANALINNA MUUSIKAMAJA

KAMINAMUUSIKA

Tallinn, Uus 16

R, 27. III kl. 18 P. Hindemith, L. Bernstein, I. Stravinski, E. Mägi, C. Saint-Saëns, E. Bozza. Esitavad Toomas Vavilov (klarnet), Siim Poll (klaver). Tekst Jaak Johanson.

R, 17. IV kl. 18 saksa renessanssmuusika, XVI sajandi saksa naljad.

R, 15. V kl. 18 G. F. Händeli vokaal- ja instrumentaallooming ja barokkajastu luule.

VON KRAHLI BAAR

R, 13. III kl. 22 Compromise Blue.

L, 14. III kl. 22 Jäähõõler.

K, 18. III kl. 22 Sõõt ja sõbrad*.

N, 19. III kl. 22 Luxury Filters.

R, 20. III kl. 22 Absolut Vodka esitleb: ABSOLUT MUTANT DISCO.

L, 21. III kl. 22 L'Dorado.

K, 25. III kl. 22 Megan Quartet.

N, 26. III kl. 22 Riho Sibul ja Raul Ukareda.

R, 27. III kl. 22 Jäähõõler.

L, 28., III kl. 22 Lobsand Dorje.

* prii sissepääs!

Baar on avatud P – N kl. 12 – 02, L kl. 12 – 04. Info tel. 631 3927, kontori tel. 631 3928.

TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUM

Baltisaksa muusika päevad

21. – 25. märts

L, 21. III kl. 16 KEHTNA MÖISAS "Mõisamuusika" kontsert. Esinevad Heiki Mätlik (kitarr), Urmas Vulp (viul), Martti Mägi (vioola) ja Jaanika Lentsius (flööt). Solist Villu Valdmaa (bariton).

E, 23. III kl. 16 TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUMIS näituse "Seitse sajandit baltisaksa kultuuri ja muusikat" avamine. Autor Erich Loit; näituse "Rara Tartu Ülikooli raamatukogust" avamine (koostöös TÜ raamatukoguga). Autorid Mare Rand ja Ene-Lille Jaanson, kl. 18 RAEKOJAS kammerkontsert baltisaksa heliloomingust. Esinevad Heiki Mätlik (kitarr), Urmas Vulp (viul), Martti Mägi (vioola) ja Jaanika Lentsius (flööt). Solist Villu Valdmaa (bariton).

T, 24. III kl. 10 ASSAUWE TORNIS teaduskonverents "Baltisaksa muusika osa eesti kultuuri-pildis". Ettekandjad Sirje Kivimäe (Baltisaksa Kultuuri Selts Eestis), Avo Hirvesoo, Artur Vahter, Mare Rand ja Ene-Lille Jaanson (Tartu ülikool), Alo Põldmäe (Teatri- ja Muusikamuuseum), Helmut Scheunchen (Saksamaa, Stuttgart), Elisabeth von Ulmann (Saksamaa, Kiel), Heidi Heinmaa (Tallinna muusikakeskkool). Konverentsil osaleb Malinonia-Ensemble Stuttgart, kl. 17 SUURGILDI SAALIS ansambli Tallinn Baroque kontsert. Kavas Johann Valentin Mederi kantaadid.

K, 25. III kl. 10 ASSAUWE TORNIS teaduskonverents "Baltisaksa muusika osa eesti kultuuri-pildis" jätkub. Ettekandjad Mare Põldmäe (Eesti Muusika Infokeskus), Maarja Kasema (Eesti Muusikaakadeemia), Urve Lippus (EMA), Katrin Allik (EMA), Valter Ojakäär, Toomas Siitan (EMA), Jüri Kuuskemaa (Eesti Kunstimuuseum), Malle Salupere (Tartu), kl. 19 MUSTPEADE MAJA VALGES SAALIS esineb Malinonia-Ensemble Stuttgart (Saksamaa). Kavas J. F. la Trobe, A. H. v. Weyrauch, O. v. Samson-Himmelstjerna, I. Brege (Läti), C. W. Dohrt, O. F. Ignatius, E. Mattiesen, W. Freymann, H. v. Ulmann, H. Stiehl.

LASTEKUNSTIKOOLI GALERII

Tartu, Jakobi 52

Juka Käärmanni

"LIHTSUSES PEITUB ILU" kuni 31. III.

Avatud E – R kl. 12 – 17.

DOMINI CANES

Tallinn, Katarina käik,

Vene 12

KEVADINE

VITRAAŽIEKSPOITSIOON kuni 3. IV.

Avatud iga päev kl. 11 – 18.

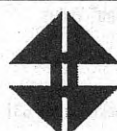
KONRAD ADENAUERI FONDI

RUUMIDES

Tallinn, Vana-Viru 3

Merle Suurkase
SIIDIMAALIDE NÄITUS
kuni 10. IV.Avatud tööpäeviti kl. 9 – 17,
lõuna kl. 13 – 14.

Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aastapreemiad antakse pidulikult kätte laupäeval, 14. märtsil kell 15 Kirjanike Liidu Musta Laega saalis (Harju 1).

Eesti Kirjanduse Seltsi korraldatav
1997. AASTA EESTI KIRJANDUSE
ÜLEVAATEKOOSOLEK
toimub reedel, 13. märtsil
Tartu Kirjanduse Majas (Vanemuise 19).Kõneldakse proosast (Marika Mikli),
luulest (Aare Pilv), esseistikast (Jani
Kronberg) ja draamast (Sven Karja ning
Ivar Põllu).Eesti Filharmoonia Kammerkoor
kuulutab väljaADMINISTRAATORI
AMETIKOHA
konkursiEeldame
töökogemust
kontsertide korraldamisel.Ametikäigukirjeldus ja avaldus saata
aadressil Lühike jalg 9, Tallinn.
Info tel. 448 926.OOTAME
TEIE

REKLAAMI

TEL. 448 868
FAKS 449 247

SOOME INSTITUUT Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

15. III toimub Kirjanike Maja saalis Ungari rahvuspüha, 1848. aasta revolutsiooni 150. aastapäeva tähistamiseks seminariga, kus teiste seas esineb ka professor Erkki Kouri Soomest.

18. III kl. 17 esinevad Eesti Arhitektuurimuuseumis (Ahtri 2) arhitektid Pekka Korvenmaa ja Esa Laaksonen.

19. III kl. 17 esineb loeng sarjast "Euroopa kultuur soomlase silmade läbi". Esineb soome kultuuri-ajakirjanik ja esseist Tuva Korsström, kes tutvustab oma esseekogu. Korsströmiga vestleb Viivi Luik. Avatud tööpäeviti kl. 10–16.

SOOME INSTITUUT Vanemuise 19, EE2400 Tartu, tel. 827 427 319, faks 427 097, e-mail soome@ilmamaa.ee.

Paldiski põhikoolis (Rae 56) on avatud näitus tuntud soome maalikunstniku ja graafiku Hugo Simbergi (1873 – 1917) fotodest "Mälestusi Niemenlaustast – Hugo Simbergi fotod", mis on valminud koostöös Soome Riigi Kunstimuuseumiga. Samas on näitus "Soome Instituut Eestis – esimene kolmaastak". Viljandimaa raamatukogudes on Soome Kirjanduse Teabekeskuse näitus "Muumpiree Soomest".

Põlvamaa raamatukogudes on näitus "Kodused lood" 50–60. aastate soome koolilugemikest, mis on valminud koostöös Soome Noorsookirjanduse Instituudiga.

Märtsi keskel alustab grupp turismitöötajaid tõlkeharjutustega Minna Haloneni ja Ilona Trageli juhendamisel. Osavõtjad valitakse vestluse alusel, info tel. 427 319.

Lugemissaal ja raamatukogu on avatud tööpäeviti kl. 10 – 16.
BRITI NÕUKOGU Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn, tel. 631 4010, e-mail: british.council@bctallinn.ee, Interneti aadress: www.bctallinn.ee

Lugemissaal avatud T–R kl. 12–17.

PRANTSUSE KULTUURIKESKUS Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

PRANTSUSE FILMID TALLINNA KINOMAJAS

R, 13. III kl. 20.15 "Lemmikpoeg" ("Le fils préféré"), 1994. Rež. Nicole Garcia. Osades Gérard Lanvin, Bernard Giraudeau, Jean-Marc Barr, Roberto Herlitzka. Rahapuuduses vaevlev hotellipidaja Jean-Paul on sunnitud pöörduma abi saamiseks oma vendade poole. Teravad perekonnasuhted hakkavad lahenema, kui meestel tuleb asuda otsima oma haiglast jalga lasknud isa.

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Pikk 11, EE0001 Tallinn, tel. 640 6626, faks 640 6622.

PÕHJAMADE MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO Raekoja plats 8, EE2400 Tartu, tel. (827) 433 944

UNGARI KULTUURIESINDUS Roosikrantsi 6, EE0100 Tallinn, tel. 440 817

Gábor Dienese fikttiivsed portreemaalid Kastellaanimaja galeriis (Roheline aas 3) kuni 15. III.

15. märtsil kl. 14 – 18 seminar "150 AASTAT UNGARI VABADUSSÕJA ALGUSEST" Tallinna Kirjanike Maja Musta Laega saalis.

SAKSA KULTUURIINSTITUUT Tõlli 2, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 641 1439

9. – 27. III Saksamaa ajalugu kajastav näitus "Was im Gedächtnis bleibt?" A. H. Tammsaare muuseumis (Koidula 12a).

17. III – 19. IV fotonäitus "Subjektive Fotografie" Kiek in de Kökis (Komandandi tee 2).

23. – 25. III baltisaksa muusikapäevad teatri- ja muusikamuuseumis.

AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212, faks 631 2026, e-mail: VAIKO@USIS-TALLINN. USISLIB.EE

Infokeskus avatud E–R kl. 13–17.
26. ja 27. märtsil on Tallinnas Inglise Kolledžis Ameerika Uuringute seminar. Eelregistreerimine tel. 641 6422, Krista Miits.

TAANI KULTUURIINSTITUUT Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 6466 373.

PÜHAPÄEV UNGARIGA

15. märtsil kl. 14 – 18 seminar "150 AASTAT UNGARI VABADUSSÕJA ALGUSEST" Tallinna Kirjanike Maja Musta Laega saalis.

Avakõned:

Ungari Suursaatkonna Teadus- ja Kultuurikeskuse direktor Árpád Jelinkó, Eesti Ungari Seltsi esinaine, Ungari aukonsul Maffi Hellam.

Ettekanded:

prof. Helmut Piirimäe (Tartu ülikooli üldajaloo õt.), "Põhivoolud ungari rahvuslikus liikumises"; dots. Zoltán Tóth (Budapesti Kesk-Euroopa Instituut), "Muistne põhiseadus, see meie pühakoda" – 1848. aasta aprillikuu seadused ja meie põhiseaduse traditsioon;

prof. Káldo Jaanson (Tartu ülikooli politoloogia õt.), "1848. aasta revolutsioon Ungaris: selle rahvusvaheline taust";

prof. László Kósa (Budapesti ülikooli kultuuriajaloo õt. juhataja), "1848. aasta ungari rahvuslikes traditsioonides";

akad. Mihály Szegedy-Maszák (Budapesti ülikooli võrdl. kirjandusteaduse õt. juhataja), "Sándor Petőfi luule 1848. aastal"; dots. Tõnu Seilenthal (Tartu ülikooli uurali keelte õt.), "Petőfi ja eestlased".

Arutelu. Seminarit juhatab dr. Paul Kokla, ungarikeelsed ettekanded tõlgib eesti keelde Ivar Sinimets.

Kl. 18.30 kontsert ungari muusikast Estonia talveaia.

Esinevad Bence Bogányi (fagott), Tibor Bogányi (tšello) ja Hans-Otto Ehrström (klaver).

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU NÄITUSED

Kuni 27. III Õie Küti juubelinäitus harulduste kogu näitusesaalis;

kuni 28. III näitus "Raamatukogu ja infoteaduste koolitus Tallinnas ja Viljandis" (TPÜ infoteaduste osakonna ja Viljandi kultuurikolledži väljapanek) viienda korruse kataloogisaalis.

VILJANDI KUNSTISAAL

Viljandi, Vabaduse plats 6,
II korrusKultuurikolledži talukujun-
duse ja rahvusliku käsitöö
kateedri KOOLITÖÖD

kuni 22. III.

Avatud L – N kl. 12.30 – 17.

MAARJAMÄE LOSS

Pirita tee 56
"EESTI – MAA IDA JA LÄÄNE
VAHEL" (Eesti ajalugu piltides),
"RIIGIVANEMATE TUBA",
"GRAVÜÜRE PRESIDENT KONS-
TANTIN PÄTSI ERAKOGUST" –põhiekspositsioon "EESTI AJALUGU
XIX SAJANDI TEISEST POOLEST
KUNI 1950. AASTANI".Avatud K – P kl. 11 – 18.
Buss nr. 5

Avatud K – E kl. 12 – 18.

tartu
kunsti
majaTartu, Vanemuise 26
TARTU FOTO '98
"STAADIUMID"

kuni 16. III.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

RAEKOJA RAEKOJA TARBEKUNSTI GALERII
TARBEKUNSTI GALERII KOLIB!
9. – 13. III TARBEKUNSTI
SOODUSMÜÜK.
Alates 16. III on galerii uus
aadress Lühike jalg 6.
Avatud E – R kl. 10–18 ja
L – P kl. 10–17.

Raekoja plats 14
Elo Järve
NAHKSKULPTUURID
kuni 27. III.
Avatud iga päev kl. 11 – 17.
Kunstimüük E – L kl. 11 – 17.
Avatud E – L kl. 11 – 17.

V A A L GALERII
Väike-Karja 12
Antoni Tapias graafika
kuni 21. III.
Avatud T – R kl. 11–18 ja
L – P kl. 11–16.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)

"Eduard Viiralt – 100".
Avatud K – T kl. 11 – 18.
Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

TARBEKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)

Uuendatud püsiekspositsioon "Eesti professionaalne tarbekunst".
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel K. Raua 8)

"Eduard Viiralt 100". Visandid ja kavandid. Püsiekspositsioon Kristjan Raua loomingust.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)

"Eduard Viiralt – 100".
Kl. 11.30 igal pooltunnil filmiprogramm keldrisaalis:
R. Raamatu "Põrgu" (Tallinnfilm, 1983),
kl. 15 M. Soosaare "Maised ihad" I ja II osa (Eesti Telefilm, 1973 – 1977), "Elutants" (Sooma TV 2, 1994) jt.
Püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust. Avatud K – P kl. 11 – 18.
Iga kuu viimase reedega algav nädalalõpp tasuta!

MIKKELI MUUSEUM (Kadriorus Weizenbergi 28)

Johannes Mikkeli kollektsioon (XVI – XVIII sajandi lääne-euroopa, vene, hiina kunst).
Ikoonid XIV – XIX sajand.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 3)

"Vana kunst".
Avatud N – P kl. 11 – 18, K kl. 14 – 18.
Igal L ja P kl. 17 orelimuusika pooltund.
L kl. 11.30 muuseumi muusikatund.
Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

Loengud Eduard Viiraltist

13., 27. III ja 3. IV kl. 16 Mai Levini loeng "Stiilid, voolud ja Viiralt"
Rüütelkonna hoones. Huvilistel registreerida tel. 449 139. Loengud on tasuta.
16., 23., 30. III ja 6. IV kl. 11 või 16 Kersti Kolli loeng "Eduard Viiralt elu ja looming" Adamson Ericu muuseumis. Loengud on põhikooli vane-
ma astme õpilastele. Registreerida tel. 445 838. Maire Toomi ekskursioonid põhikooli vanemale astmele Eduard Viiralt loomingu näitusel Rüütelkonna hoones igal reedel kl. 12. Ekskursioonid ettetellimisel tel. 449 340.

Vabaduse väljak 6
Jüri Jegorovi fotograafika
"INSECT" kuni 14. III.
17. – 28. III Karl Nageli ja
Tiiu Rebase "RUUM –
TÄNAPÄEVA MÜÜT".
Avatud T – L kl. 11 – 18.
Müügil kvaliteetsed
kunstitarbed.

Kadriorus, Roheline aas 3
Gábor Dienesi FIKTIIVSED
PORTREEMAALID
kuni 15. III.
Avatud K – E kl. 11–18.
Info tel. 426 300.

EESTI VABAÕHUMUUSEUM

Kolu kõrts
on avatud iga päev
kl. 10 – 17.
Tasuta külastuspäev on iga kuu
viimane teisipäev.

Vabaduse väljak 8
1990. aastate eesti kunst
"VALIKU VABADUS"
kuni 15. III.
Näitus on pühendatud Eesti
Vabariigi 80. aastapäevale.

Avatud K – E kl. 12 – 18.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6

Kristiina Kaasiku
"KANTILEEN".

Avatud K – E kl. 12 – 18.

Harju 12
Malle Agabuši,
Maile Grünbergi, Signe Kivi,
Tiina Mangi, Sirje Runge,
Heli Karu "VALGE"
kuni 22. III.
Avatud K – E kl. 12 – 18.

Hobusepea 8
Aknal Kärt Summataveti ehted.
Müügil AUTORIEHTED.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16.

GALERII MOLEN

Viru 19

SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.
Avatud T – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rüütli 30

Kadri Alesmaa maalid
"MEESTELE, NAISTELE,
LASTELE"
kuni 21. III.

Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11–17.

ARHITEKTUURI- JA KUNSTIKESKUS ROTERMANNI SOOLALADU

Ahtri 2

Eesti Kunstimuuseumi näitusesaalis

Eesti Arhitektuurimuuseumi näitusesaalis
näitus "MATTEUS. TARTU LINNA ARHITEKT" kuni 22. III.
Galeriikorrusel

"AALTO. KOLM OBJEKTI EESTIS" kuni 22. III.
Avatud K – P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäev iga kuu viimane
reede, laupäev ja pühapäev.

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14
"KUNSTIKOOL PALLAS
1919 – 1940" kuni 29. III.
Avatud K – P kl. 11 – 18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18

Johannes Uiga AKVARELLID
kuni 22. III.

EESTI KUNSTNIKE
ÜLEVAATENÄITUS "79 AASTAT
HILJEM" kuni 26. IV.
Avatud K – P kl. 11 – 18.

Tasuta külastuspäev on reede.

A.H. Tammsaare muuseum
L. Koidula 12 a
Goethe Instituudi näitus
"MIS JÄÄB MÄLLU?"
kuni 30. III.
Avatud K – E kl. 11 – 18.

Tartus, Baeri 2
Tõnis Vellamaa
DISAINITUD VALGUSTID
JA MÖÖBEL
kuni 20. III.

Avatud E – R kl. 11 – 18,
L kl. 10 – 15.
Raamimistööd.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10

"INIMESED JA KAELEKIRJAKUD".
Kalev-Mark Kostabi, Navitrolla, Van
der Bluti ja Kaljo Simsoni maalid.
Tomas Lorentzeni (Norra) fotod
"MULJEID PÄRNUST, EESTIST".

Näitused, kohvik ja
kunstikauplus on avatud iga päev
kl. 9 – 21,
avalik internetipunkt tööpäeviti
kl. 12–18, raamatukogu ja
muusikaosakond
E, K, R kl. 14 – 18 ja T, N
kl. 12 – 15, L kl. 12 – 18.
Pärnu uue kunsti muuseum on
avatud iga päev kl. 00 – 24
aadressil: <http://www.chaplin.ee>

Narva mnt. 15
(Aedvilja tn. poolt)

NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18 ja
L kl. 10 – 15. Tel. 631 2551.

Galeriis aidatakse valida raame
ja raamitakse pilte.

Tartu, Kuperjanovi 9

Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR".

"EESTI VABARIIK
1918 – 1940" kuni 31. V.

Reedeti sissepääs tasuta.
K – P kl. 11 – 18.

Avatud kohvik.
ERM internetis: <http://www.erm.ee/>

"Sir Harrison Birtwistle & Tekhne"

11.-14. märts

Reedel, 13. märtsil kl. 10
Tartu ülikooli auditooriumis nr. 138
"Musica theoretica I",
kl. 16.30 Vanemuise kohvikus
portreefilm Sir Harrison Birtwistle'ist.

Laupäeval, 14. märtsil kl. 10
Tartu ülikooli auditooriumis nr. 138
"Musica theoretica II",
kl. 19 Tartu ülikooli aulas
NYD Ensemble.

Dirigent Olari Elts.
Solist Johanna Almark-Mannila.
Kavas
Birtwistle, Tulve, Tamberg.

Piletid 25 ja 50 krooni
müügil Tartus i-punktis ja
üks tund enne algust kohapeal.

Nõmme Linnaorkester

Pühapäeval, 15. märtsil kell 16
Mustpeade Maja Valges saalis
W. A. Mozarti
Oboekontsert C-duur KV 314
Missa C-duur KV 317 (Kroonimississa)

Solistid: Tatjana Šulitšenko (oboe)
Heli Veskus (sopran)
Karmen Puis (metsosopran)
Juhan Tralla (tenor)
Villu Valdmaa (bass)

Kaastegevad: Tartu Üliõpilasselgakoos
Kolga Kammerkoos
Kuusalu Kammerkoos

Dirigent: Hendrik Vestmann
Pilet 25 krooni
Info tel 8 250 37 740

ESTONIA TEATER

Rahvuskooper Estonia
võtab tööle

**maali ja dekoratsioonide
teostaja.**

Soovitatav dekoratsioonimaali kogemus.
Info tel. 626 0248 (Küllil Root).

Jõgeva Maakonna
Turisminõukogu kuulutab
koostöös Jõgeva maavalitsuse
ning Jõgevamaa Linnade ja
Valdade Liiduga välja

**maakonna logo ja
tunnuslause
avaliku konkursi.**

Konkursi tingimused:

Logo ja tunnuslause peavad
olema kujundatud nii ühtse
kujutisena kui ka eraldi
kasutatavalt.
Kavandid tuleb esitada
mustvalgelt ja mitmevärvilisena.
Logo minimaalne suurus
on 1,5 x 1,5 cm.
Tunnuslause sisaldab
kuni viis sõna.

Kavand peab olema kasutatav
eri infomaterjalidel.

Konkursitööde esitamise tähtaeg
on 15. aprill 1998.
Konkursi tulemused
avalikustatakse 14. mail 1998.

Auhinnafond:

Konkursi peauhind on
10 000 krooni.
Neli 1000-kroonist eripreemiat.

Konkursitööd varustada
märgusõnaga. Igale tööle lisada
autori andmed kinnises ümbrikus.
Tööd palume saata
aadressil Suur 3, EE2350 Jõgeva,
Jõgeva maavalitsuse arengu-
ja planeeringuosakond.

Lisainfo: tel. 277 60 177
või e-mail: matij@jogevamv.ee

SÕPRUS

13. - 19. märts

Kl. 13.45 ja 20.30 "Kahe/võitlus"
("Face/Off"), USA 1997.a. psühholoogi-
line thriller. Lavastaja John Woo, peaosas
Travolta/Cage, osades Joan Allen, Gina
Gershon.

Kl. 16.30, 18.30 "Kõikvõimas" ("Playing
God"), USA 1979. a. thriller. Rež. Andy
Wilson. Osades David Duchovny (tuntud
menuseriaalist "Salatoimikud"), Timothy
Hutton, Angelina Jolie, Peter Stormare jt.
19. III ei toimu seanssi kl. 18.30.

Ainult L ja P kl. 12 "Leedi ja Lontu"
("Lady and the Tramp"), Walt Disney
klassikaline pereanimatsioon.
19. III kl. 18.30 "Flubber" (esilinastus),
Walt Disney Pictures. Peaosas Robin
Williams.

Tööpäeviti on esimesel seansil
soodushinnad: pensionäridele 10 krooni,
õpilastele õpilaspileti ettenäitamisel 20
krooni, neljapäeviti pensionäridele 6
krooni ja õpilastele 15 krooni.

Dolby stereoeheli.
Info telefonil 644 1919.

SUUR MUUSIKA AKADEEMIA
Hortus Musicuse
Akadeemiline
Orkester
Dirigent
ANDRES MUSTONEN
solist
LIANA ISSAKADZE
(viul., Saksamaa)

Tartu Ülikooli Aula
13. märts 1998 kell 19
Estonia Kontserdisaal
14. märts 1998 kell 19

BRAHMS

EESTI KONTSERD

19. MAIL KELL 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS
20. MAIL KELL 19 ESTONIA KONTSERDISAALIS
(EESTI KONTSERDI JA TARTU LINNAVALITSUSE ÜHISPROJEKT)

**DETROIDI
SÜMFOONIAORKESTER**
DIRIGENT MAESTRO NEEME JÄRVI

PILETITE BRONEERIMINE JA MÜÜK ALATES
16. MÄRTSIST.
TALLINNAS: EESTI KONTSERDI PILETIKASSAS,
INFO TEL 644 31 98

TARTUS: "VANEMUISE" KONTSERDISAALI KASSAS
(AINULT 20. MAI KONTSERDILE), INFO TEL (27) 470 835.

TARTU LINNAVALITSUS TAGAB KONTSERDIKÜLASTAJATELE
TASUTA TRANSPORTI (BUSSID) TARTU - TALLINN - TARTU

BRONEERITUD PILETITE VIIMANE VÄLJAOSTMISE KUUPÄEV 16. APRILL

EESTI KONTSERD

Eesti Rahvusmeeskoor—RAM kuulutab välja

KONKURSI
uute lauljate vastuvõtuks kõikidesse häälerühmadesse

23. märtsil 1998 kell 18 RAMi saalis (Estonia pst. 4)

Konkursil kontrollitakse:

1. oma häälepartii interpreteeritud esitus —
E. Tubin *Ave Maria*
(noot saadaval Eesti Kontserdi valvelauas)
2. vokaaltehnika, hääleulatus
3. võõra nooditekti lugemine (prima vista)

Täpsem info tel 6 443198 - RAM

RAM

KUKU

Tallinnas 100,7 MHz
Tartumaal 101,2 MHz
Viljandimaal 100,8 MHz
Järvamaal 100,5 MHz
Nuustakul 102,4 MHz

**RAADIO
MÖTLEVALE INIMESELE**

SIRP

INFOTELEFON 448 868
FAKS 449 247
e-mail sirp@sirp.ee
Peatoimetaja Mihkel Mutt

EE0001 Tallinn, Pärnu mnt. 8, II korrus
EE0090 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja kirjastus Perioodika, Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk AS Printall Tatari 64
Tellimise nr. 1055.
Praaeksemplaride korral helistada tel. 681 411.
INDEKS 69786

Honorare makstakse teisipäeviti ja kolmapäeviti kl. 14 - 16.30.
VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL

mihkel@sirp.ee

Madis Kõivu

"STSEENE SAJA-AASTASEST SÕJAST"
(viimaseid kordi)

15. märtsil kl. 12 ja 22. märtsil kl. 19
Eesti Draamateatris

Lavastaja Mikk Mikiver,
kunstnik Ervin Õunapuu,
kostüümikunstnik Mare Raidma,
helilooja Lepo Sumera.

Mängivad Tõnu Mikiver, Mikk Mikiver, Enn Nõmmik, Mati Klooren,
Maria Klenskaja, Angelina Semjonova, Carmen Mikiver, Meeli Sööt, Ester
Pajusoo, Rita Raave, Aleksander Eelmaa, Robert Gutman, Jaanus Orgulas,
Raimo Pass, Tõnu Saar, Ain Jürisson, Andres Jõerand, Heiti Vösa,
Tarvo Elblaus, Andres Bergström, Robert Kallion, Marco Nipper, Diana Sillaots,
Harri Ausmaa, Jon Mikiver.

Piletid müügil Eesti Draamateatri kassas iga päev kl. 9 - 19 tel. 443 378.